Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Jørgen Nielsen

Fra Valby til Albertslund

Glimt af en livshistorie

Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv

Jørgen Nielsen

Fra Valby til Albertslund

Glimt af en livshistorie

Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv

Fra Valby til Albertslund. Glimt af en livshistorie

Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv, 2010

Copyright Jørgen Nielsen. Gengivelse af bogens tekst og billeder kun med tilladelse. Korte citater kan bruges med kildehenvisning.

Udgivet med støtte fra Valby Lokalråd, Dansk Lokalhistorisk Forening, Albertslund Lokalhistoriske Forening,
A. Steen Jensens Fond og VELUX FONDEN

ISBN 978-87-986830-1-8

Trykt hos Rosendahls-Schultz Grafisk A/S

Forside:
Jørgen på Banevolden i Valby, 1950.

Bagside:
En tur gennem Københavns gader (Strøget) med mor og far, 1944.

Indhold

Forord 5

De store årgange 6

Fremtidsudsigter for 1940'ernes børn • Der var så stille i Valby • Det første jeg husker • Et lille hjørne af modstandskampen • Drømmen om Amerika • Ventetid • Politibilen kommer • På indkøb • Grove løjer • Vi så voksne arbejde

Barn og teenager 33

I skole – lige efter krigen • Syv lange og syv brede • Skriv pænt uden stavefejl • Én voksen - to personer • Indmarch med sang • Louis Armstrong og Mozart • Gratis madpakke • Stemmer i radioen • Ti-øren faldt • Danmarks næststørste juletræ • Det andet køn • Så forskellige hjem • Søndage • Fart på cykel og sporvogn

De store årgange i oprør 71

Der var noget på vej • Postbud i Valby • En håndskrift afgjorde min fremtid • Ny tid i gammel landsby i 1968

Jeg forlod oprøret 81

Hvem byggede pyramiderne? • Socialistiske matematikopgaver • 2620 Albertslund • Et døgn i Albertslund • Typisk dansk • De store årganges børn • I audiens hos dronning Margrethe

Frem og tilbage i tiden 97

De store årganges børnebørn • Spørgsmål til fortiden • Herman Bangs arvinger • 22-årig Herman Bang skrev testamente • Hvor var arvingerne? • Børn uden forældre • Stemmer i familien • Tilbage til Valby • Valby Skole i bakspejlet • Det korte liv kan vare længe • De store årgange bliver "ældrebyrden"

Forord

Hvornår skal man skrive sine erindringer? Det kan man gøre hele livet. Jeg vil ikke vente, indtil mit liv kun er minder om fortiden, og fremtiden er ved at forsvinde. Møder man mennesker, der fortæller om deres fortid, ønsker man, at deres erindringer bliver skrevet. "Nej, det er for uoverskueligt, når man skal have det hele med. Jeg har prøvet ...", er det svar, jeg har hørt flere gange. Jeg mener, at man kan nøjes med at fortælle udvalgte episoder og lidt efter lidt sætte fortællingerne sammen som perler på en snor.

Det er interessant at gå rundt på Frilandsmuseet og se på huse, møbler og redskaber, men jeg vil hellere gå rundt i disse menneskers livshistorier. Biografier med et væld af detaljer og beskrivelser af fortidens dagligliv og materielle kultur har altid kedet mig. Jeg har valgt at skrive om episoder, situationer og begivenheder, sådan som jeg oplevede dem som barn og ung. Mit liv begyndte i Valby i 1942 og fortsatte fra 1965 i Albertslund.
Jeg nævner ikke alle gader og forretninger m.m., og nogle navne er udeladt. Genkender man personer i min historie, har man jo ikke brug for navnene. For andre er navne ligegyldige for beretningernes indhold.

Før min tid er historier om min familie blevet fortalt fra generation til generation. Da jeg som barn lyttede til de voksnes fortælling, undrede jeg mig. Var det virkelig rigtigt? Hvordan kunne det ske? Efter lidt forskning på arkiverne kan jeg nu besvare mine spørgsmål til fortiden.

Tak til bibliotekar Jette Janstrup for kommentarer til manuskriptet og til Hans-Otto Lindgreen for hjælp med lokalhistoriske billeder fra Valby.

Jørgen Nielsen

De store årgange

Fremtidsudsigter for 1940'ernes børn

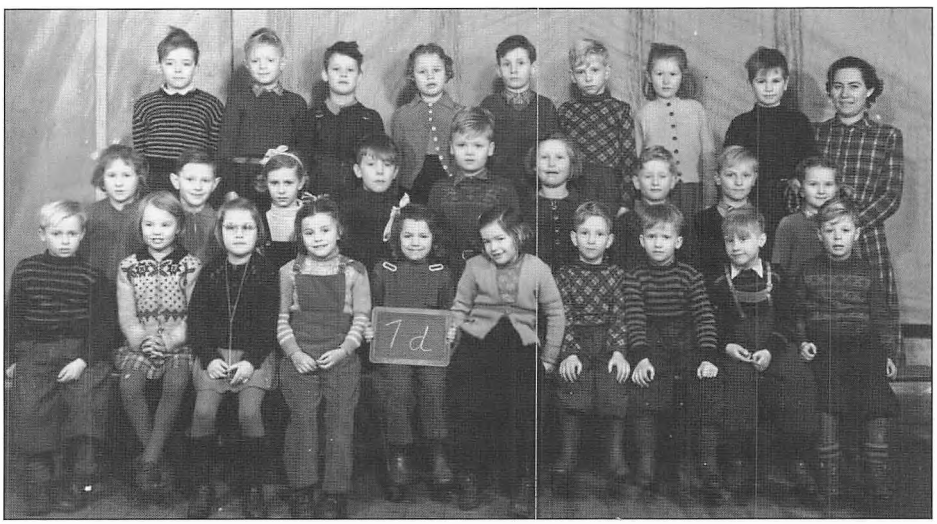

Børn fra de store årgange. 1.D på Valby Skole i 1949.
Som den højeste blev Jørgen placeret i midten.

I august 1949 begyndte jeg i 1. klasse på Valby Skole. En lærer, som jeg senere fik i faget regning, holdt tale for forældrene. Det var især mødrene, som fulgte deres børn på den første skoledag. Hjemme blev talens indhold drøftet med far, mens vi spiste mors medisterpølse med kartofler og brun sauce. Jeg lyttede til mors referat. Læreren havde sagt, at vi børn tilhørte de store årgange. "Der er født mange børn under besættelsen, så ikke alle kan få lærepladser og uddannelse", sagde han. Lidt hårdt at få at vide, men det var ikke første gang, forældrene til de store årgange hørte om deres børns fremtidsudsigter. Der var udsigt til arbejdsløshed og boligmangel, og senere ville det blive endnu værre, hvis vi fik børn, som skulle i børnehave og skole. Skoletiden kunne være vores chance for at ruste os til konkurrencen om job og uddannelse. Derfor var denne første skoledag en meget afgørende start. Mine forældre ønskede, at jeg måtte få det, de ikke havde, nemlig fast arbejde med fuld løn under sygdom. En tjenestemandsstilling var det bedste, lød det i min familie, hvor det hed at få "job med jakkesæt" og "nyde cigaren".

Tiden gik, og vores fremtidsudsigter blev langt lysere, end vore forældre og lærere havde ventet. Der kom økonomisk gode tider med velstandsstigning og efterspørgsel efter os. Det var en fordel for samfundet, at vi var mange, og nu kunne man kun more sig over, at der måske var blevet født mange børn, fordi den tyske besættelsesmagt forlangte mørklægning med sorte gardiner ret tidligt på aftenen.

Der var så stille i Valby

I april 1939 åbnede min mor og far altandørene i en lejlighed på Molbechsvej. Der var god udsigt fra 4. sal til Hønsebroen over jernbanen, KFUM's store, røde bygning og toppen af Søndermarkens bøgetræer, der denne forårsdag var lige ved at springe ud. Mor og far så fra altanen ned ad Molbechsvej og over på Gl. Jernbanevej. "Hvor er her stille i Valby", sagde min mor, og far nikkede. De var nygifte og havde fået en dejlig toværelses lejlighed med varmt vand, men i deres hvedebrødsdage savnede de alligevel lyden af trafikken gennem Nørrebrogade og travlheden af mennesker omkring Christianshavns kanaler. Det var de livlige bydele, de kom fra. Jo, de kunne fra altanen se sporvognene i Vigerslev Allé nærme sig Toftegårds Plads med de sidste passagerer inden endestationen, men de var vant til sporvogne sprængfyldt med mennesker. Det var deres barndoms og ungdoms København, de tænkte på.

Fars seneste bopæl var et værelse uden opvarmning på Nørrebrogade. I Valby fik de badeværelse med bruser og centralvarme i stuen. Imidlertid måtte far flere gange i løbet af en aften stille sig foran et åbent vindue og tage dybe indåndinger. Han sagde, at centralvarme var en meget tør varme. Mine forældres barndomshjem havde kakkelovn, som de mente var mere behagelig for halsen. Far satte vandkar på radiatoren for at forbedre luftfugtigheden.

En ny tid skulle begynde for mine forældre her i Valby. De havde brugt deres fritid og frihed til at gå i Nørrebros Teater eller i Zigeunerhallen og andre danserestauranter. De oplevede en meget ung Viktor Borge, da han hed Børge Rosenbaum. Han

optrådte som konferencier med underholdende indslag i pauserne, og han kunne få noget komisk ud af ingenting. Skulle han tænde en lampe på scenen, gik en anden lampe ud. Han gik frem og tilbage mellem disse to lamper, så publikum morede sig og ønskede lange pauser. Dog glædede de sig altid til violinisten Wandy Tworek, som var fabelagtig med sigøjnermelodier, hvadenten han holdt violinen på ryggen eller under hagen.

Mor på altanen Molbechsvej 4, 4. sal i 1950.

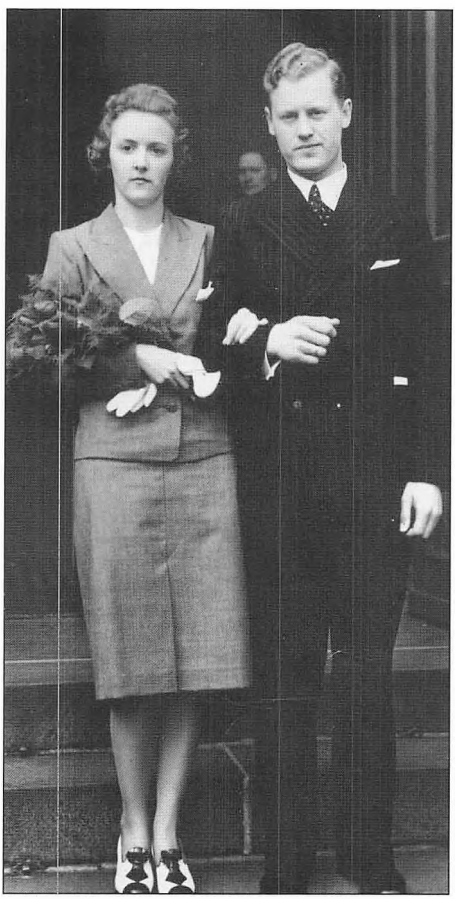

Bryllupsbillede, Sankt Johannes Kirke, Nørrebro, 1939.

Mine forældre ser gravalvorlige ud som brudepar, da de går ud af kirken på Sankt Hans Torv. Var de i tvivl om valget af Valby, blev de dog ret hurtigt glade for den moderne lejlighed med altan og bydelens forretninger, da de lærte dem at kende. Min far kunne cykle op over Valby Bakke til sit arbejde som lagerist og senere drejer på Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik på Vester-

Valbybladet

Valby Avis

22. Aargang

Fredag den 15.

gelsk-Dansk
TSHABITTER

Beklædnings-Magasin, Valby Tingsted 1. Tlf. Valby 51.
i Tweedstoffer, modeene Mønstre og Facøner. Impr. Frakker og Cotton Coat i stort Udvalg.

Klædes den ikke bedaarende?
Til de rigtige Priser:
Huide Filtkatte, ogsaa laadne Kval. Grøn Filtkatte, ogsaa laadne Kval. Filthatte, alle lyse Farver Straahatte, alle Kvaliteter og Farver Smukke Fine-Silkehatte Angorahatte og Huer, alle Farver Turban, alle Farver Alpehuer, alle Farver Børnehatte
Ingen Celebrationsliteter. Aabent Pinsedag og Pinsedag til Kl. 21.
Valby Modemagasin
Langgade 30, Valby 4410
— Tøjkort modtages.

Har De Mærkater
For at undgaa de mange Forespørgsler om Mærkater, der er ved at blive en hel Landeplage, ser man nu de Handlende ophænge Skilte:
Vi har
INGEN MÆRKATER
Køb Familie Journalen, saa faar man Mærkater
som Familie-Journalen berettigt skifter til Disposition.

5% i Udbetaling og pr. Maaned.
Alle lovende Mærker.
den rigtige Sovdee
Tollegaards Alle 8
Valby 2925

KUNSTIGE TÆNDER
Mollemosteen 3, Hj. Valby Alle
Paladon, Kautchuk, Stealgaster i Tvede, bette behagelige Gaver. Omstilling fra Dag til Dag.
Laugt under Sagchaasprie.
Fredlos 10 Formiddag
Valby 3497 H. Larsen.

Propagandahefter i
Tidens Kvinder
3 Stk. ..... 50 Øre
V.B. Kiosken, Langgade 77
v. Posthuset

Svalof Bl
og King Edward K
fres — 3 Kg 95
Hvidkal i hel og ha
Rolsvard, grønne.
Sorter 2½, 10 Kg
Valby Kolonialla
Tlf. Valby 397.

Rationeri
paa kemisk Rensning er endnu ikke
men vi kemisk renser og haandpre
Habitter, Frakker, Dragter og Kjoler
Kr. 6,
Benklæder Kr. 3,50. Jakker Kr. 3,50. Nederdele Kr. 3,5
Vi reparerer hele Garderob
f. Eks. nye Kanter i Haand
Nye Opslag paa Benklæder
Nye Forkanter
Ny Krave
Farvning.
Kunststopnin
og Opa
udføres smukt og billigt.
Renseriet
Telefonen bliver Valby

MC Radio
Moderne Service-Værksted
Gl. Jernbanevej 28 - Valby 134

Tingstedets Messe
Vi fører et stort Udvalg i
Pigekjoler
til alle Aldre fra Baby til 14 Aar.
Forretningen midt i Valby

e Rozarth.
—o—
de. vil mange Valby-
tand Hørning & Mol-
ade. og Kl. 19,30 vil
af festfremte og for-
gt og Venner af
Agnete Rozarths
Aften faar Lejlighed
de 4 Aarete Løb bar
gtige Lærerinde, Ef-
s denne, Sølver det
thørerne bydes paa.
e Hempel-Jørgensen
Nielsen: Opus 65 C-
Tyrolak March.

Har De søgt forgæves
alles den Ungave, der virkelig kan for Deres Liv til at gaa rigtigt? Søg kom i Berichtigungen, Tollegaards Alle 13 — der findes kan.
Alle Reparationer udføres nøjagtigst og med Garanti, og Priserne holder ikke billigere — f. Eks. Dæk 75 Øre. Fjedre i Lomme- og Armbaandsure 2 Kr.
Urmageren
Valdemar Kristensen, Urmagermester.

KRÆFTENS BEKÆMPELSE
—o—

Kong Christian 10. til hest var et populært billede under besættelsen. Her i Valbybladet d. 15. maj 1942 hylder man kongen: "Når vor konge i dag ser tilbage på sin 30 års regeringstid, vil han dvæle ved såvel gode som tunge minder, og de sidste år hører vel nok til de allertungeste."

brogade. Den 19. maj 1942 var han også på arbejde. Det var hans fødselsdag, men min mor var kørt til en fødeklinik dagen før. Han ringede i en pause fra fabrikken til klinikken, som oplyste, at han kunne komme og se sin fødselsdagsgave. Jeg var født.

Det første jeg husker

I en bunke notater med erindringer søger man svar på, hvilken erindring der går længst tilbage. Det første, jeg husker, er en dag i 1944. Jeg fik mit unge livs hidtil største gave. Min far kom hjem med en trehjulet cykel, som straks skulle prøves i ejendommens gård. Far bar cyklen ned ad køkkentrappen fra fjerde sal. Mor åbnede vinduet, så hun kunne følge os, når vi kom ud i den cementerede gård. Jeg satte mig op på cyklen, trådte pedalerne langsomt rundt, og cyklen kørte et lille stykke hen over cementen. Far stod ved muren og glædede sig over, at nu var hans barn ikke længere en baby, men en lille dreng på sin cykel. Der blev nogle minutters venten på reaktionen fra mig. Så kom den. Jeg tudede! Cyklen havde jernhjul, da gummihjul var svære at skaffe i besættelsestiden. Det var meget ubehageligt at køre med jernhjul på cement. Det gav en skurrende lyd og en fornemmelse, som jeg kendte, når jeg fik sand i munden i sandkassen, og sandkornene knasede ubehageligt mellem tænderne. Far tog mig fast i hånden og bar cyklen op i lejligheden, hvor jeg fik lov til at køre rundt i stuen. Det var vidunderligt at køre på det bløde gulvtæppe. Far hentede fotografiapparatet, som han af sparsommelighed ikke brugte så tit. Han behøvede ikke at skynde sig med sit kasseapparat. Jeg cyklede rundt og rundt, så længe jeg fik lov til det.

Trehjulet cykel med jernhjul i 1944.

Et lille hjørne af modstandskampen

"Nu er han på tørreloftet", sagde min mor en dag. Vi, der boede på 4. sal, kunne høre, når nogen gik på loftet. Jeg var knap tre år, lyttede til de trampende trin, men forstod slet ikke situationen og hørte bare disse dunk-dunk trin fra loftet. Under besættelsen 1940-45 var man i ejendommen opmærksom på, at der kunne falde brændbart materiale fra fly ned på taget og antænde loftet. Det gjaldt om at få slukket den mindste gnist. Derfor skulle beboerne (mændene) i lejlighederne på 4. sal gå brandvagt, når der var luftalarm. Min far var fritaget for denne tjeneste, da han rykkede ud som samarit. I virkeligheden var hans opgave at hjælpe sårede modstandsfolk, for de kunne ikke bringes til skadestuerne, hvor tyskerne, Gestapo eller Hipofolk, altid søgte efter dem efter en skudveksling, hvor de vidste, at der var sårede. Vores nabo måtte derfor gå brandvagt og var rasende, så han trampede hårdt hen over vores hoveder. I min fars papirer fandt jeg 60 år senere et brev dateret 5. maj 1945 fra modstandsorganisationen Ringen til hans arbejdsplads, hvor man bad om, at han ikke blev trukket i løn for de dage, han ikke havde været på arbejde pga. deltagelse i modstandskampen. Da jeg blev ældre, forstod jeg, at naboen generelt var en temmelig sur herre. Han ringede på sin køkkendør, når han kom hjem fra arbejde. Hans kone spurgte så højt, at jeg kunne høre det: "Har du ikke nøgler?" "Joooh," svarede han, "Vil du se dem?"

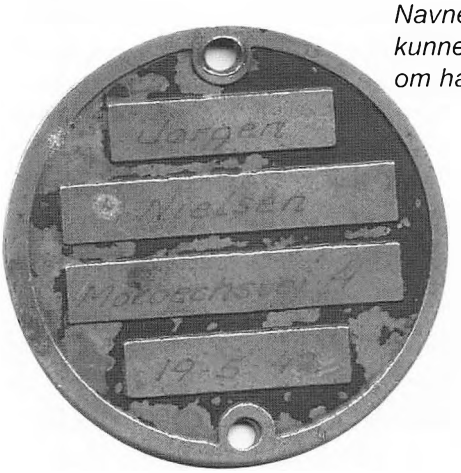

Navneskilt, som man kunne give sine børn om halsen i 1944.

Med fars hjelm, gasmaske og Røde Kors armbind i juni 1945. På bagsiden har far skrevet "Meget ung frihedskæmper".

Sirener lød kraftigt hen over vores hoveder. En lyd, jeg stadig synes er meget ubehagelig, som den vel skal være. En gang var jeg nede i ejendommens gård og legede, så min mor kunne se mig fra vinduet. Vi var flere børn i sandkassen, da sirenerne blev sat i gang. Et par mødre sad på en bænk og løb hen til os. Jeg husker ikke, hvilken kælder vi kom ned i, men nogle minutter senere blev vi bragt op til vores mor. Om halsen havde vi nemlig altid et lille blikskilt med navn og adresse.

Da jeg efter besættelsen kom i børnehaven i ejendommen, havde jeg en lille, brun lædertaske med rem over skulderen, når vi skulle på udflugt. Tasken passede lige nøjagtigt til en madpakke til en dreng på fem år. Jeg spurgte, hvad de små rum i tasken skulle bruges til. Det var en lidt slidt taske, som min far havde med sig, når han havde samaritervagt ved en badestrand. De små rum, som kunne passe til forbindinger af forskelllig størrelse, fik jeg ikke udnyttet til madpakken. De var der bare, og jeg forstod, at far havde brugt plastre og bind til rifter og mindre skader, når nogen faldt på en glat badebro.

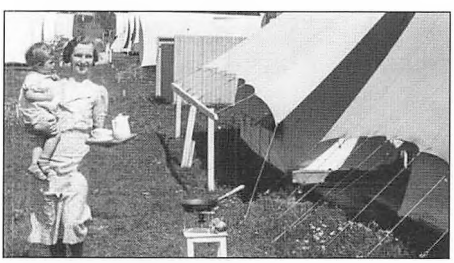

Inger Olsen i Brøndbylejren, som hun havde sammen med sin mand, Carl Olsen, til glæde for folk, der gerne ville ligge i telt, og modstandsfolk, der havde brug for at skjule sig i 1940'erne. (Foto: Brøndby Lokalarkiv)

Arbejdernes Samariterforbund lavede en mobil skadestue i en hvidmalet bus, hvor man kunne behandle sårede på befrielsens første dag.

Far var under besættelsen samaritervagt i Brøndbylejren, hvor folk om sommeren kunne ligge i telt. Da jeg i 2006 mødte lejrlederens kone, Inger Olsen, forstod jeg, at far havde haft denne vagt for at beskytte de modstandfolk, der om sommeren skjulte sig et par dage i et af lejrens telte. De gik "under jorden", som

man sagde, eller kølede af efter heftige sabotager eller aktioner. Ingen modstandsfolk blev fanget i lejren. Desværre blev lejrlederen, Carl Olsen, dræbt på befrielsesdagen d. 5. maj 1945. Han var på vej til Brøndbyøster, hvor hans modstandsgruppe blev beskudt af tyske soldater. Inger Olsen sagde til mig, at hun den 4. maj oplevede den største glæde over Danmarks frihed og den 5. maj den dybeste sorg ved at miste sin mand. Hun blev på denne festdag kørt ind til Diakonissestiftelsens hospital for at identificere sin mand. Da hun kørte gennem Københavns gader, så hun folk juble og danse med flag i hænderne. Min far kørte den dag i disse gader i en hvidmalet bus som en kørende skadestue. Han og hans samariterkammerater var med til at bringe sårede og dræbte til hospitalerne. Der var mange flere opgaver, end de havde ventet. I København blev 54 personer dræbt og 252 såret i befrielsens første blodige døgn. Inde på Diakonissestiftelsen kom Inger Olsen ind på den stue, hvor hun skulle se sin mand. Hun gik rystet ud igen. "Det er ikke min mand", sagde hun til en sygeplejerske, som beklagede forvirringen på hospitalet. Lidt senere blev Inger Olsen vist ind i et andet lokale. "Der lå han.....i sin frakke....med madpakken i den ene lomme", sagde hun og tog hjem til Brøndby Strand, hvor familien havde hejst flaget om morgenen, men nu måtte flage på halv. En cyklist kørte forbi deres have og råbte: "Se nu at få det flag op. Danmark er frit!"

Pastor Thorkil Glahn døbte mig i Jesuskirken i 1942. Ved konfirmationsforberedelsen fik jeg at vide, at han og flere andre præster havde gjort en indsats i modstandskampen. Nogle var blevet fængslet eller sendt til Frøslevlejren. Det gjaldt bl.a. Thorkil Glahn, som var pensioneret, da jeg skulle konfirmeres. En af de præster, jeg mødte, indbød sine sognebørn til at sende ham spørgsmål, som han ville besvare fra prædikestolen ved en aftengudstjeneste. Det fik mange til at spørge om Himmerige og Helvede, liv og død. Jeg sendte et spørgsmål, som det var hårdt for præsten at svare på: Skal vi rette os efter det 5. bud "Du må ikke slå ihjel"? "Selvfølgelig skal vi ikke slå ihjel", svarede præsten. Så kom en pause, og så forklarede han den situation, bl.a. pastor Glahn havde været i. "Vil man gøre modstand mod terror, må man finde de midler, der kan standse overgreb og grusom-

hed", svarede han med tydelig henvisning til modstandskampen. Præsten var ikke glad for mit spørgsmål. Besættelsestidens likvideringer kom igen ind i tankerne. Som teenager havde jeg nærmest villet provokere, men mærkede, at jeg havde rørt ved et følsomt emne, som jeg vidste for lidt om.

Thorkil Glahn, Jesuskirkens sognepræst 1934-54, tog i 1943 initiativ til "Præsternes Uofficielle Forening" for at skjule allierede flyvere. "Det var en mørk og bitter tid, men også en rig tid...man lærte at leve sammen...alle masker var faldet", udtalte han til Valbybladet i 1948.
(Foto: Det kgl. Bibliotek)

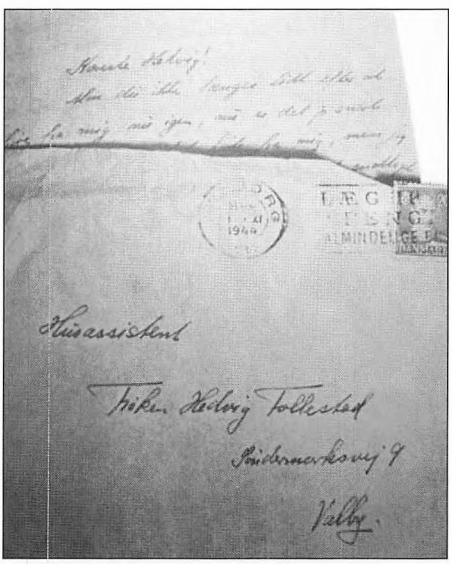

Et brev til pastor Glahns husassistent: "Kære Hedvig. Mon du ikke længes efter at høre fra mig...."
Et kærestebrev, som var en kodet meddelelse til Glahn. (Efter "De så det ske", Forlaget Union)

Drømmen om Amerika

I ugebladene bragte man efter krigen billeder af taberne, tyskerne, hvis ledere sad til forhør i Nürnberg, og de millioner af tyskere, der gik rundt i de ruinbjerge, som engang var deres hjem. Togene med de unge tyske soldater fra østfronten blev på perronerne i Tyskland modtaget af koner og mødre, som gik og viftede med skilte, hvorpå de havde sat fotografi og navn. Var der en

chance for, at netop deres søn eller mand havde overlevet? Taberne var også de danskere, som man så billeder af i deres celler i Vestre Fængsel. Ingen havde forståelse for deres fejltagelse ved at melde sig som hjælpekorps for tyskerne.

Vinderne var amerikanerne. Sådan blev det fremstillet i de samme ugeblade. Soldater med smil og flotte uniformer. Alt det amerikanske var spændende. Det var der også en del piger, der syntes. I vores familie blev en ung pige gift med en amerikansk soldat. Det var med udsigt til en drømmetilværelse, som næsten var for god til at være sand. Det viste sig, at det heller ikke var sandt.

Brylluppet stod i Vor Frue Kirke. Bruden var i en kjole med meterlangt slæb, som blev båret af to brudepiger. Parret blev overdænget med flotte gaver. Familien havde givet mere, end de egentlig havde råd til. Da min far som lagerist på Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik var vant til at pakke varer i kasser med træuld, når noget skulle eksporteres, var jeg sammen med ham i brudens forældres lejlighed, da der skulle pakkes sølvtøj, vaser, figurer, spisestel, linned og desuden rideudstyr. Brudgommen havde nemlig forklaret, at hans mor ventede dem i USA, hvor de skulle bo, og hans far ejede en ranch med en del rideheste.

Soldaten tog et lille ordensmærke af sin uniform og satte det på min jakke. Måske har han syntes, at jeg var en sød, lyshåret dreng og pæn i den jakke, som min mor havde syet til mig ved at klippe sin spadseredragt i stykker. Man brugte ikke ordet "genbrug", men praktiserede genanvendelse. Amerikaneren havde fået mærket for god opførsel, og han var nu færdig med soldatertiden og rejste hjem med en smuk brud.

Da de første breve fra bruden nåede hendes forældre, løb efterretningerne hurtigt rundt i familien. Det viste sig, at det unge par skulle bo hos hans mor, som havde en meget lille lejlighed med udsigt til en jernbane. Den unge svigerdatter følte sig ikke velkommen. Svigermor fik efterhånden sin søn til at indse, at hans unge brud blot var et forkælet pigebarn. De mange kasser med

gaverne var ankommet og stod i et hjørne af stuen og ville nok ikke blive pakket ud foreløbig. Rideudstyret blev der heller ikke brug for. Brudgommens far havde heste på sin ranch, men der havde ikke været kontakt mellem far og søn i flere år. Familien i Danmark var ulykkelig over situationen. Den unge pige søgte skilsmisse, giftede sig igen med en mere troværdig amerikaner og vendte aldrig tilbage til Danmark.

Ventetid

En dag i 1948 blev morgenavisen ikke lagt til side efter læsningen. Den lå på spisebordet hele dagen, for der var et billede, vi skulle have lov til at gå og kigge på. Greta Andersen fra Valby havde vundet en guldmedalje i svømning ved De Olympiske Lege. Nogle dage senere gik rygtet, at hun ville komme igennem vores gader, når hun kom hjem. Svømning sagde mig ikke så meget, men jeg mærkede på stemningen, at det var en slags heltinde, som alle gerne ville se. Det var noget andet end de sort/hvide billeder i avisens sportsreportager. Vi ventede i spænding meget længe på Toftegårds Plads, hvor sporvogne og busser havde svært ved at komme igennem, da tusindvis af valbyborgere ville have et glimt af deres unge sportsstjerne. Ingen vidste præcis, hvornår hun ville komme kørende, men endelig kom hun, og vi blev ikke skuffet. Hun stod i en åben vogn og vinkede med store armbevægelser. Hendes røde jakke og hvide nederdel kunne man følge med øjnene langt op ad gaden.

POLITIKEN

København, Tirsdag den 3. August 1948

Greta Andersen fik Guld-Medaljen

Efter en straalende Svømning vandt hun 100 m Crawl 0,2 Sekund før Ann Curtis

Karen Lachmann fik Sølv i Fleuret

DAGEN var Greta Andersens! Bifaldet bruste om hende fra de mange danske Tilskuere, da hun havde vundet Guldmedaljen i 100 m fri Svømning for Damer, to Tiendedel Sekund før den farligste Konkurrent, Amerikanerinden Ann Curtis. Greta Andersen vandt i Tiden 1,06,3. Ann Curtis blev Nr. 2 paa 1,06,5 og Nr. 3 blev den hollandske Svøm-

Det regner i London

FRITZE N. GRETA A. ANN CURTIS

Toftegårds Plads i 1940'erne. Busserne gik til Hvidovre.
(Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv)

Da vi børn fandt ud af, at Greta Andersen boede i Mølle Allé, gik vi tit forbi opgangen. Vi så hende dog ikke mere, men det blev bemærket, når der i aviserne stod noget om hendes fortsatte karriere. Vi blev opmærksomme på svømning som idræt og fornøjelse. Den nærmeste udendørs badeanstalt var Sønderstrand, der lå omtrent, hvor Sjællandsbroen ligger i dag. Der var bassiner i forskellig dybde. Det var kun i det store dybe bassin, vi kunne se, hvordan Øresunds sandbund med vandplanter så ud. De andre bassiner havde bræddebund, så man kunne vælge fra soppebassin til brysthøjde. Brædderne var nogle steder glatte af et fint lag tang, så man trådte varsomt. Et tungt korkbælte blev bundet om maven på os, der ikke kunne svømme, og så lagde man sig fremad i vandet og slap bræddebunden i nogle sekunder. Svømmeundervisning startede altid med brystsvømning, selv om det egentlig er en vanskelig svømmeform. Ryg- og brystcrawl var mere naturligt at begynde med, men det skulle vi altså ikke. Vi lå på maven og talte højt inde i hovedet for at kombinere brystsvømningens arm- og bentag på en effektiv måde. Vores svømmelærer kendte vi i pænt jakkesæt på skolen – også i gymnastiktimerne. Her i friluftsbadet havde han klædt om til store badeshorts og hvid undertrøje uden ærmer, og han så ud til at nyde det. Hans anvisninger til os begyndte altid med en både varm og bestemt kommando: "Drenge...".

Sønderstrand Badeanstalt i begyndelsen af 1950'erne. På dette sted kører vi nu over Sjællandsbroen. (Kongens Enghave Lokalarkiv)

Herrerne sad hos frisøren og ventede. Man bestilte ikke tid, men kiggede ind og så, hvor mange der sad langs væggen i frisørsalonen og læste blade og aviser. Jeg blev klippet første gang som 3-årig. Mor var nervøs for, at jeg ikke ville lade frisøren klippe mig. "Han er meget generet og vil normalt ikke have, at fremmede rører ved ham". Frisøren prøvede at være pædagogisk og fik mig til at sidde på et bræt på barberstolens armlæn, så jeg kom op i højden og kunne se mig selv i spejlet og følge med i hans arbejde: "Din far bliver jo også klippet. Han er en stor mand. Du er en lille mand, men du skal jo også have fint hår," pludrede frisøren løs, mens han arbejdede med mit hår. Det fik mig til at fortælle om min fars loftsrum, hvor han dagen før havde pakket min kælk ind i brunt papir med klisterbånd og sat den i et hjørne til næste års vinter. Far passede på vores ting, pakkede ind og skrev på papiret, hvad pakken indeholdt. Der var ikke elektrisk lys i vores rum, så han trak en ledning fra en stikkontakt i køkkenet, og han elskede om vinteren disse søndage, når han om formiddagen kunne lave småreparationer af mit legetøj eller en lille hylde til køkkenet. Når der skulle spises frokost, skulle jeg hente ham og listede op ad trappen ind i den mørke gang og hen til vores rum, hvor han stod med en enlig pære som sit arbejdslys.

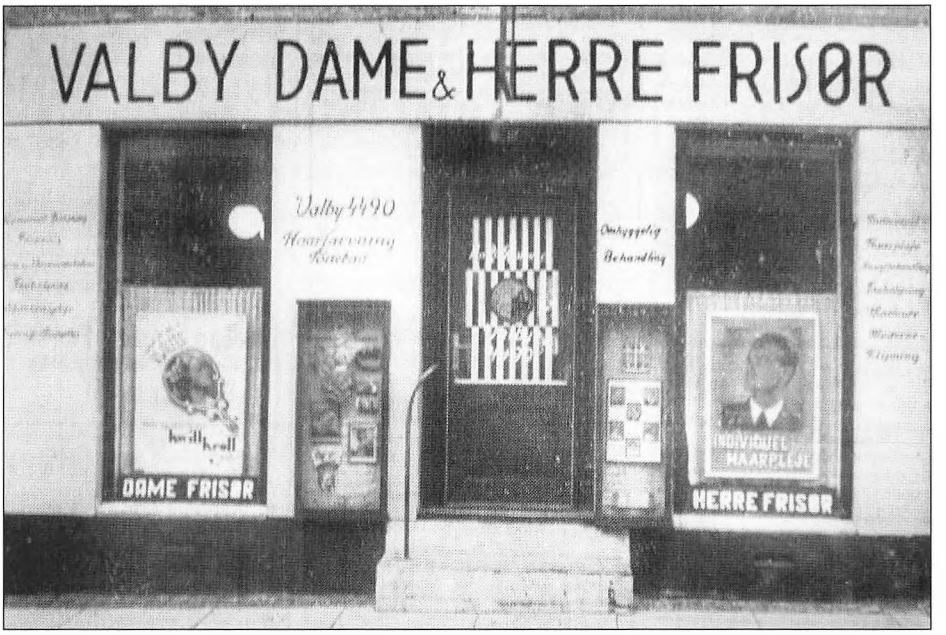

Frisørsalonen Valby Langgade 18. (Valbybladet, 1942)

Min mor skildrede senere situationen, hvor jeg til hendes overraskelse fortalte løs om kælken på loftet og glemte, at frisøren klippede mit lyse hår, og han klippede meget af, for en dreng skulle være korthåret i nakken og ved ørerne. Så tog frisøren en stor flaske med hårsprit, som blev hældt i håret, så det blev helt gennemvædet. Han masserede hovedbunden, og jeg mærkede de energiske pres fra hans fingerspidser. Til sidst børstede han med en stiv børste i hver hånd, så håret lå fladt i hver retning udfra den knivskarpe skilning fra pande til et stykke ned ad nakken. Efter den behandling havde man fået lidt bedre kontakt med den del af hovedet. I de kommende år glædede jeg mig til den omgang, når jeg satte mig i salonen og ventede på min tur.

Foran Toftegårds Bio samledes 2-300 børn en fastelavnsmandag i 1950'erne. En time før billetsalget åbnede, stod vi klar med den lille formue i lommen, som vi havde tjent ved at gå rundt i ejendommene i Valby og rasle med bøsserne og synge "Fastelavn er mit navn". Mange steder lukkede hjemmegående mødre døren op og betragtede vores udklædning. Intet var færdigkøbt. De fleste havde lånt forældrenes gamle tøj, så drengene optrådte som

fine mænd med jakke, som også kunne vendes, så vi lignede mænd med vest, da foret i ærmerne lignede en skjorte. Var tøjet laset, spillede man vagabond. Pigerne havde med deres mors tøj mulighed for at være fine damer med håndtaske eller rengøringskoner med kost. Sminken bestod af læbestift, pudder og sorte streger fra en sodet korkprop. Ved middagstid blev vi os selv igen, næsten da. Det kunne knibe med at få læbestiften af munden, men man havde ikke tid til at gnubbe på ansigtet i timevis, for der skulle stikkes en kniv i metalbøssen, så 5-ører og 10-ører raslede ud. Når man nåede 75 øre, var biografbilletten sik-

Toftegårds Bio. (Foto: Sven Aage Andersen, 1970)

ret. Blev det 1,25 kr. kunne man få en plads lidt tilbage i salen. Ventetiden føltes lang. Man kastede næsten hvert minut et blik på billetlugerne, men gardinet var stadig rullet ned. Endelig skete der noget. Billetdamerne kom til syne. En kontrollør i pæn uniform sørgede for, at vi efterhånden stod på rækker. Så kom den næste ventetid. Nu havde vi billetten, men biografsalen åbnede først et kvarter før forestillingen. Vi syntes, at det var fantastisk flot at være i denne biograf. Valby Teater var for os den gamle biograf med lille lærred og umagelige stole. Toftegårds Bio var en stor og flot biograf med skrånende gulv og stolerækker i en vifte omkring det store lærred. De mange børn fik biografen til at syde og koge. Vi fandt vores plads blandt de røde, magelige sæder. Der var sådan en uro i det store rum, at man tvivlede på, vi ville få noget ud af filmens lydside.

Uroen fortsatte under reklamerne, som var stillfotos og bl.a. viste nogle forretningsfacader, vi kendte i Valby. Så kom spillefilmen. Allerede under forteksterne begyndte flere og flere at glemme alle kammeraterne og se op på de første sort/hvid billeder. Vi var ikke længere i biografen, men på prærien og skulle møde den elegante cowboy i sort tøj og hvid hat med de blanke pistoler i et flot cowboybælte: Hopalong Cassidy. Alle fulgte hans kamp med fjenderne, som var smuglere eller kvægtyve. Først skulle vi pines med, at de onde havde magten og fangede de gode. Endelig blev Cassidy klar over, at han og hans folk måtte op på hestene og ride til undsætning. I det øjeblik – og dette øjeblik havde vi ventet på – gik et sus gennem biografen efterfulgt af trampen i gulvet foran biografsæderne som en kæmpe trommehvirvel, og vi afsluttede med et rungende og forløsende: "Jaaaaeeeeeeeeh!"

Efter forestillingen hastede vi hjem for at hente vores pistoler frem. Rollerne skulle fordeles. Det gik fint med at være Hopalong og hans mænd, men der var aldrig nogen, der ville være kvægtyve, så vi legede, at vi kæmpede mod dem som en usynlig fjende. Sikke en fastelavnsmandag.

Politibilen kommer

Vi boede på Molbechsvej nr. 4 med Valby Politistation i stueetagen og i opgangen ved siden af, hvor stationen havde lejlighederne i stuen og på 1. sal. Den 19. september 1944 kom tyske soldater for at internere betjentene. Mor var hjemme og hørte biler bremse op. Derefter var der tumult, og et skud lød nede fra

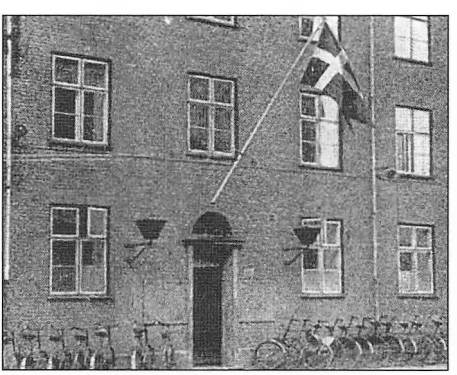

Valby Politistation på Molbechsvej under besættelsen. De grønne lygter var mørklagt.

Tyskerne ved Valby Politistation d. 19. september 1944. 35 betjente blev kørt bort. (Det kongelige Bibliotek)

politistationens lokaler. Kort efter ringede nogen på vores hoveddør. En politibetjent stod udenfor. Han ville gerne ind og have noget civilt tøj, så han kunne komme væk. Mor ville ikke give ham fars eneste pæne jakke, men fandt en noget slidt, som manglede en knap, som hun med sin sædvanlige hurtighed på hænderne fik syet i på få sekunder. Betjenten undslap ad køkkentrappen. Mor så ham senere i en sporvogn, men han drejede sit ansigt til siden, og hun forstod, at han var "under jorden", og at hun ikke måtte sige noget til ham. En dag efter 5. maj 1945 ringede det på døren. Betjenten og en kollega stod udenfor med en stor buket røde roser til mor.

Min første erindring om Valby Politistation er, at der ikke var politibetjente, men tyske mødre med børn, som boede på stationen fra foråret 1945. Som 3-årig kom jeg ned for at lege i gården, men vi måtte ikke komme i nærheden af et område, hvor tyske børn åbenbart havde deres stykke af gården. Jeg husker de tyske kvinder i kittel og med tørklæde om hovedet – ligesom vores mødre – på vej med vaskekurven ud til tørrepladsen, som optog meget plads i gårdens midtområde. En af mine legekammeraters mor kom en dag løbende og flåede sit vasketøj ned fra

snoren, selv om det ikke var tørt. Det virkede voldsomt på os børn. Vi forstod ingenting. Min mor forklarede mig senere, at en tysk kvinde havde hængt sit tøj ved siden af den danske kvindes – altså på danskernes del af tørrepladsen.

Det blev hverdag igen. Krigen var forbi og politiet kom tilbage på Molbechsvej. Børn i ejendommen holdt øje med, hvad der foregik omkring stationen. Hørte vi en bil eller en motorcykel blive startet, tog vi benene på nakken for at se betjentene køre. Jeg har hundredvis af billeder i hovedet af betjente i uniformer, cykler på rad og række og udrykningshold på spring ind i salatfadet, som var en mørkegrøn, lukket minibus. Kørte vognen ud med det gule flag og udrykningshornet i gang, holdt vi vagt for at være sikker på at opleve hjemkomsten. Straks når salatfadet blev set, råbtes højt gennem gården: "Politiiiibilen kommer!". Vi kom fra alle hjørner af den store gård. Legeredskaber blev smidt. Afsted i løb. På vej op mod garagen hørte vi den næste melding fra de kammerater, der stod ved porten:"Der er nogen med!" Så stillede vi os op som en kødrand og så betjentene komme ud af bilens store bagdør med en mand, som i mange tilfælde var beruset. Efter manden blev hans cykel båret ud. Andre gange havde betjentene et fast greb om en meget genstridig person, der havde hænderne låst på ryggen med håndjern. Vi børn var altid på betjentenes side, hvis det blev til lidt håndgemæng. Betjentene havde helt kontrol over situationen. For os børn var det spændingen og nysgerrigheden, som fik os til at stå og kigge. Fra den anden ende af gården blev der ofte råbt: "Er der nogen med?" Hvis der blev råbt "Nej", fortsatte vi den leg, vi var i gang med.

Ved at se dem, som "var med" politibilen, lærte vi som børn lidt om samfundets mørkere sider. De triste situationer med fordrukne mænd, som oven i købet havde mærker efter slagsmål, gjorde det klart, at det var mandstyper, som vi heldigvis ikke kendte blandt fædrene i ejendommen. Her sad mændene ikke på værtshus og drak ugelønnen op. Ja, det var det, vi tænkte. Triste skæbner, som dog undertiden kunne levere underholdning, når de sad og sang og talte fuldemandssnak i deres celle, og et vindue ud til gården var på klem.

Ismejeri i Valby, Nakskovvej 35. (Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv).

På indkøb

Da jeg var så stor, at en indkøbstaske ikke rørte fortovet, når jeg gik med den, gav mor mig en seddel i hånden: "Gå ned i ismejeriet. Når damen spørger, hvad du skal have, giver du hende sedlen", var den besked, jeg fik.

Skulle en families behov for madvarer dækkes, måtte man på indkøb hver dag, da vi ikke havde køleskab. Mælken stillede vi ofte ud i koldt vand i badeværelsets håndvask. Ismejeriet solgte krystalis i blokke, men det købte vi aldrig. En fest med is til dessert klaredes ved, at man bestilte isen, som blev leveret i en papkasse med tøris, kulsyresne. Når hovedretten var spist, blev isen pakket ud. De rygende, hvide stykker tøris havde gjort deres arbejde. Isen var hård som granit. "Åh, vi skulle nok have åbnet pakken for en time siden", lød det fra min mor.

Supermarkeder med "alt i ét", hvor man selv tager varerne fra hylderne, kendte vi ikke i min barndom i Valby. Vi købte ind i forskellige forretninger. Alle steder fik man personlig betjening:
"Hvad skulle det være?" spurgte damen i den hvide kittel i ismejeriet.
"Det står på sedlen," svarede jeg høfligt og rakte den lille lap

med højst 3-4 ting skrevet på. I indkøbstasken lå mors husholdningspung med en enkelt pengeseddel, så det var let at se, hvad indkøbet havde kostet, når hun fik pungen tilbage.

Somme tider skulle man købe ind i flere forretninger, men jeg fik ikke lov at gå i mere end en forretning ad gangen. Ned i ismejeriet og op med varerne og derefter en ny tur med en ny indkøbsseddel. Man skulle passe på ikke at lave sammenstød mellem varerne i tasken. Ismejeriets varer krævede forsigtighed af en lille dreng. Der var et par mælkeflasker, som klirrede mod hinanden, og æggene var lagt løst i en brun papirpose. En dag så jeg en kammerat på den modsatte side af gaden og svingede med indkøbstasken som en begejstret hilsen. Da mor åbnede tasken, var æggene ikke så hele, som de skulle være. Tasken havde fået slimet æggehvide i bunden, og hun gav sig til at vaske tasken med hidsige bevægelser.

Man kunne finde forretningerne med bind for øjnene. Hver forretning havde sine lyde og dufte. Lugten af læder hos skomageren kom fra det lille værksted, hvor der blev skåret en ny rem til min skoletaske. Man reparerede i stedet for at kassere. Sko fik nye såler eller nye tåstykker på sålerne. Min højresko blev slidt meget, da jeg spillede fodbold på cement i gården og næsten kun brugte højre fod. Da jeg skød hurtigt i vejret, og fødderne fulgte godt med, blev sko til mig købt et nummer for store. Med lidt vat i tånæserne sad foden helt godt, og med skomagerens vedligeholdelse fik skoene en tilfredsstillende levetid på mine fødder. Skomageren sad ved sit store arbejdsbord i en kittel, der på grund af snavs var en mellemting mellem grå og lysebrun. Man hørte lyden af søm, der med små dunk blev slået i sålerne. Det lød bedre, end når min far hamrede søm i en træliste, så det knaldede.

Smør havde ismejeriet i dritler, trætønder. Også smørret havde sin egen lugt. Man kom tæt på råvarerne, som ikke blev pakket ind, før en kunde skulle have varen med sig. En stor træske stod i et højt glas med vand. Med skeen fik mejeridamen gravet en klump smør ud af den liggende drittel. Klumpen blev vejet og fik nogle klask med træskeen, så den fik en pæn facon og rillede

mærker efter skeen. Til sidst kom der et stykke kraftigt pergamentpapir omkring smørret.

Hos grønthandleren lugtede der af jord fra kasserne med kartofler. Ekspedienterne havde passende brune kitler på, og deres fingre bar præg af, at det var grøntsager, de handlede med. I min næse var lugten i kiosken mere behagelig. Der blev nok solgt flere cigarer og cerutter uden indpakning dengang, i hvert fald var der en rar lugt af tobak i kiosken, hvor man også købte ugeblade. Vi købte "Skipper Skræk".

Det var nu også spændende at bruge øjnene i forretningerne. De levende ål i fiskehandlerens butik bugtede sig sorte og fede i en klynge mellem hinanden. En smule uhyggeligt, syntes jeg, men man skulle altid lige have næsen over bassinkanten og se det sprællende liv. Der var også døde dyr. Vi lever og dør, mennesker og dyr, og jeg kom tættere på denne virkelighed hos fiskehandleren, når det var sæson for vildt. Dyrene hang på kroge ved indgangen. En råbuk med store, mørke og åbne øjne. Var den rigtigt død? Den havde været levende. Fasaner med lidt størknet blod mellem fjerene på halsen hang ved siden af en hare med de lange bagben stift strakt ud.

Legetøjsforretningen, Toftegårds Allé 28. Fotograferet af Hans-Otto Lindgreen i 1992 - kort før forretningen lukkede. Forretningen havde den glasfacade, som var typisk i 1950'erne.

Der var forretninger, man sjældent gik ind i, men som var spændende at se på udefra. Legetøjsforretningens vinduesudstilling kunne man ikke gå forbi. Der var ridderborge og garager i træ produceret i danske fængsler. Hønseringe – det var det, vi selv købte. Resten var kun skueretter. Lego var fremme i vinduet, men jeg fik aldrig disse byggeklodser. Far lavede mange ting, som gjorde legen bedre. Da jeg fik nogle plastiksoldater i kampuniform, lavede han af gips en skyttegrav. Små søm blev forbundet med tynd ståltråd og sat ned i gipsen for at illudere pigtrådsspærringer. Til sidst blev den hvide gips malet brun og grøn, og så kunne skyttegravskrigen begynde.

"Papir Knald" var en sjov forretning at kigge på. Sangskjulere, nytårshatte, guirlander og en række sjove ting, som man kunne bruge til en fest. I 11-års-alderen skulle jeg optræde som julemand i skolen. Vi samlede ind i klassen i hele december måned ved at lade en sparebøsse gå rundt. Pengene blev brugt til en julemandsmaske med hvidt skæg fra "Papir Knald" og til slik, som vi købte hos "Moster" i Vigerslev Allé. Meget kan man glemme med årene, personnavne og årstal, men smagen af en salmiakstang holder mindst 60 år, og den kostede i min barndom 10 øre og var noget, vi havde råd til. De større kammerater, der tjente penge som mælkedrenge om morgenen, købte om sommeren is i vaffel eller den nye sodavandsis, "Champagnebrus", der var formet som en flaske med chokolade som prop.

Valby Tingsted i 1940'erne. Kantstenene til højre for tingstenene har hvide striber på grund af mørklægningen under besættelsen. (Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv)

Ved Valby Tingsted fik en slikforretning en maskine, der kunne lave soft-ice. Det var en satsning fra ejerens side, men forretningen var altid fyldt med teenagere. Han havde kunder, der var gået ud af skolen og tjente penge, så der var overskud til den nye luksus. Det var stort, når vi, der var yngre, havde fået 50 øre, så vi kunne smage på den smarte form for is. Jeg husker, at jeg iagttog processen sekund for sekund, når maskinen afgav snurrende lyde, og den hvide, bløde masse langsomt begyndte at komme ud af en lille åbning, og iskagemanden efter et halvt minut lukkede af for hullet og rakte min første soft-ice over mod mig.

Grove løjer

I ejendommen "Molbech" var der ingen mangel på legekammerater. Vi var altid nok til en fodboldkamp, fangelege eller skjul, kaldet ståtrold. Dog var ikke alle lege lige uskyldige. Et par store drenge dirigerede alle lege og unoder. Der blev aldrig spurgt: "Hvad skal vi lave?" De satte sig i respekt med gode knytnæveslag over armene. Jeg kunne slet ikke kæmpe mod nogen af dem. Var der tendens til oprør, blev man lagt ned på cementen og de satte knæene på ens arme, så man var fastlåst, så længe det passede dem. Noget fjendskab blev det aldrig til. Vi legede hurtigt videre igen.

Når det gjaldt de grovere påfund, var vi jo alligevel fascineret af de store drenges mod. En gang gav de et kursus i, hvordan man kunne stjæle et æble hos en grønthandler. Det var på Gl. Jernbanevej. Vi gemte os i en port og fulgte, hvordan en af de stærke drenge fik et æble op af grønthandlerens kasse, der stod ude på gaden foran butiksruden. En dag blev det min tur til at prøve. Jeg havde tilegnet mig teknikken, og et dejligt æble ville jeg gerne have. Vi skulle være et par drenge til det lille tyveri. De andre drenge iagttog os, da vi gik over mod grønthandleren. Det gjaldt om at stå og sludre lidt foran kasserne med frugt, indtil ejeren fik et ærinde i baglokalet. Så skulle man lynhurtigt snuppe et æble, putte det op under blusen og gå roligt og snakkende rundt om gadehjørnet og vise de andre udbyttet. Det hele blev flere gange ødelagt, fordi der lå en sejlmagerforretning i kælderen ved siden af grønthandleren. Sejlmagerne brugte det brede fortov til

at opmåle sejldugene. De rullede stoffet ud og tegnede med kridt streger og prikker, som de kunne sy efter. Der kunne gå en dag med det, og så måtte vi undvære æblerne og spændingen. Min mor afslørede mig, fordi hun en dag var på indkøb hos bageren på Gl. Jernbanevej. Fra vinduet fik hun øje på mig og en kammerat på vej fra grønthandleren med hver sin lille bule på maven. Vi blev afsløret, da mor ville se "bulerne". Jeg husker ikke, hvilke konsekvenser hendes beretning til min far fik, men det fik os i hvert fald til at holde op. Grønthandleren opdagede det aldrig.

Drenge i 10-12-års-alderen talte helt naturligt om, hvordan forældrene straffede os. Nogle fik med håndkraft. En enkelt far brugte livrem, og min far havde en støvekost, der havde mistet hårene. Det var en 50 cm lang, fingertyk pind, som lå på to knager i den lille gang med overtøjet. Da jernbanen mellem Valby og Enghave skulle have et ekstra spor, gik en kammerat og jeg ned på jernbaneskråningen og samlede arbejdernes efterladte, tomme flasker. Vi kunne indkassere panten. En politibetjent havde set os fra Hønsebroen og modtog os, da vi kom op ad skråningen.
Vi blev afleveret på vores bopæl. Min kammerat slap med en advarsel, fordi hans forældre ikke var hjemme, da han og betjenten ringede på. Min far var derimod hjemme og klar til at give mig en lærestreg. Kæppen kom ned fra knagerækken og dansede et par minutter med små hurtige rap på mine overarme.

Den klassiske "endefuld" gav min far mig aldrig, og kæppen svingede han kun et par gange. Den forsvandt fra sin plads på kna-

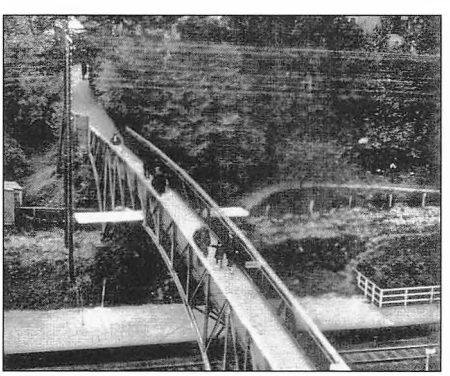

Hønsebroen.
(Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv)

gerne. Han var en ejegod far, der i mine første år kravlede rundt på gulvet og legede rytter på hest i timevis. Jeg manglede ikke legetøj, og han købte den ene brugte cykel efter den anden, så jeg altid havde et køretøj, der passede til min hastigt voksende benlængde. Også skøjterne og fodboldstøvlerne var brugte ting, min far havde købt hos en marskandiser eller af en kollega, hvis egne børn var vokset fra størrelsen.

Min far havde haft en hård barndom, og det skulle jeg ikke have, sagde han, når han fortalte. Fritid kendte han ikke, for han havde arbejde efter skoletid. Selv da han engang lå syg i sengen og havde mistet sit eftermiddagsjob, skaffede hans mor ham nyt arbejde fra den første dag, han var rask. I middagspausen fra skolen skulle han købe to stykker wienerbrød til sin far, som kom hjem og holdt pause som taxachauffør. Han spiste wienerbrødet og drak den kaffe, min far havde lavet. Mens han drak kaffen, kunne min far lige nå at pudse hans langskaftede støvler, inden han skulle ud at køre igen, og min far skulle tilbage til skolen. Da han blev gammel nok til at flytte hjemmefra og besøgte sine forældre en søndag, fik han frokost og kaffe, men ikke gratis. "Da du ikke bor hjemme og tjener penge, må du betale", sagde hans far. "Så vil jeg gerne bede om en kvittering", svarede min far. Det fik han: Kaffe 15 øre pr. kop. Smørrebrød 50 øre.

Grove løjer kunne i ejendommen "Molbech" sættes i gang af de stærkeste drenge, men da vi blev 14 år, var det ikke længere nok at være større og stærkere end de andre. De stærke forsøgte andre metoder for at vise, hvem der var de skrappeste. Vi sprang ikke villigt med på deres forslag længere, så de valgte at vise foragt for vores valg af underholdning. Vi kom på skift hos hinanden til 14-års fester. Alle i den aldersgruppe var inviteret. Vi tog det pæneste tøj på. Jakkesæt og slips og pigerne i kjoler eller nederdel og bluse. Drengene duftede af hårsprit, og pigerne havde læbestift på. En aften til en fest prøvede en af de stærke drenge at sabotere den gode stemning ved demonstrativt at være tavs og sur hele aftenen. Han kom i pæn skjorte og slips, men deltog ikke i dans eller i kredsen omkring grammofonen med sange af Tommy Steele. Mens vi andre morede os, gennemførte han hele aftenen uden at sige et ord.

Vi så voksne arbejde

Vores boldspil og løben rundt standsede et par sekunder, når en af os så vores far komme hjem fra arbejde. De store herrecykler blev trukket over gården. Mappen til madpakken var spændt omkring stangen under sadlen. Der blev vinket et kort øjeblik, og så legede vi videre. De fleste af os havde ikke en klar forestilling om fædrenes arbejde. Til gengæld lærte vi en del, når der i ejendommen kom håndværkere, der skulle reparere eller lave nyt. En glarmester så vi tit, for der var mange, der spillede bold, og det kostede med jævne mellemrum en rude. Endnu har jeg lugten i næsen af det kit, han satte omkring den nye rude.
Blikkenslagerne lavede selv gevind på rør. Det var spændende at se metalstumperne blive skrællet af rørene. En skiltemaler havde værksted i en kælder. Han fik en opgave fra et taxi-firma, der ville have firmanavnet og telefonnummeret malet på de sorte personbiler. En bil ad gangen kom ind i gården, og vi børn kunne se skiltemaleren bruge et stykke pergamentpapir med huller svarende til bogstaver og tal. Med lidt talkum pudrede han papiret, mens han holdt det mod vogndøren, og efter et par minutter stod firmanavnet med prikker på døren. Så kom det, man elskede at følge. Malerens dygtige hånd blev støttet af en lille stang med en pude for enden, mens han førte penslen med den hvide maling, der lidt efter lidt blev til flotte bogstaver på bildøren. Ude på vejen skulle der somme tider repareres med asfalt. Vi børn fulgte også den proces, dog på afstand. Asfalten røg, så arbejderne med nøgne, svedige overkroppe i perioder blev delvist usynlige. Til sidst kørte damptromlen over det glinsende, kulsorte stykke vej.

Nogle arbejdsløse mænd så vi som gårdmusikanter. De spillede ofte harmonika, og der blev kastet penge ud i små papirpakker, som vi børn samlede ind, og de lettede på kasketten op mod det vindue, hvorfra pengene kom. En lirekassemand fik glæde af gårdens resonnans. Det lød som et helt orkester. De, der ikke kunne spillle, underholdt med lidt primitiv jonglering med små bolde og sluttede med at steppe på et bræt, de havde med under armen. Skærsliberen kom ind i gården med den lille slibesten på et stativ på cykelstyret. Han gik op i opgangene, ringede på dørene og fik køkkenknive til slibning. Klunseren stod med sin

sæk på ryggen og rodede i skraldebøtterne med sin krog (7-tallet) for at finde noget, han kunne sælge til marskandiserne.

Kludesamleren forstod ligesom gårdmusikanterne at udnytte det lydlige rum, der var mellem bygningerne. Hans dybe, hæse stemme klang fra stue- til loftsetagerne:
"Aaaaaaaalle.....gaaaamle....kluuuuude...købes". De fire ord sang han med en særlig rytme. "Alle" fik fuld styrke, så han fik opmærksomhed. Der var en lille pause, før han kom med "gamle klude" i stigende tonhøjde og til sidst kom "købes" ganske kort med faldende styrke. De hjemmegående mødre smed aldrig klude væk. De vidste, han kom af og til.
Jeg vågnede altid, når skraldevognen kørte gennem porten. To kraftige heste med hestesko trampede gennem portrummet, så det gjaldede helt op til vores lejlighed på 4. sal. Efter lidt trav gennem gården lød skraldemandens "prrrrrrr". Hestene kunne stå og hvile lidt, mens skraldemanden bar tunge skraldebøtter på ryggen, som beskyttedes lidt af et stykke blankslidt læder på skulderen. Havde man et par rugbrødshumpler til overs, fik børnene lov at give hestene dem. Af skraldemanden lærte vi at passe på fingrene. Rugbrødshumplen skulle stikkes frem mod hestens mule med den højre hånd ud under venstre arm. Når hestene somme tider skulle have deres eget foder, fik de muleposer af sækkelærred på, så de kunne gumle uden at spilde.

Skraldevogn i Valby i 1950'erne.
(Kongens Enghave Lokalarkiv)

Barn og teenager

I skole – lige efter krigen

En morgen i 1949 hørte jeg skraldevognen komme gennem porten, men jeg kom ikke ned til hestene. Jeg skulle i skole for første gang. Klassen hed 1.D på Valby Skole.

Valby Skole på Rughavevej i 1974. (Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv)

Krigen og besættelsen fik jeg først belyst i skolen. Da jeg havde hørt lærerne fortælle, forstod jeg, at der var flere ting, jeg havde oplevet, som skyldtes Danmarks besættelse. Knaphed på visse varer medførte rationering, så familierne havde rationeringskort, som skulle stemples i forrretningerne, og de små mærker afleveres, når man f.eks. havde købt et par sko. Ordningen fortsatte på nogle varer så længe, at min bror, der blev født i 1949, også fik et rationeringskort.

Krigen var forbi i 1945, men ikke glemt. Det mærkede vi på vore lærere i skolen. De kom let til at gøre en pause i undervisningen for at fortælle. Ordet koncentrationslejr hørte jeg første gang i en regnetime. Medicinske eksperimenter, tortur og lemlæstelser blev beskrevet for os, før vi kunne den lille tabel. En dag blev vi samlet i skolegården. Inspektøren holdt tale. Vi kunne næppe forstå indholdet, men fornemmede på lærerne, at disse minutter i skolegården var en meget alvorlig stund. På muren var en mindeplade. Under pladen stod vores store, kraftige pedel i sin

brune kittel. Vi var målløse. Stod denne lidt bøse mand ikke og græd, så han måtte tørre tårer bort med bagsiden af den hånd, som plejede at have fat i kosten eller skovlen? Da jeg et par år senere kunne læse teksten, hjalp det på forståelsen. Et navn på pladen havde samme efternavn som vores pedel. Han havde mistet sin søn. Tragedie og tab forstod vi nu lidt af.

Valby Skole havde i foråret 1945 haft tyske flygtninge boende. Hvis trapperne på skolen en dag var snavsede, kunne en lærer udbryde: "Det minder om tyskernes tid her på skolen". Jeg vidste, at min far kunne forstå lidt tysk, fordi han havde gået i Den reformerte tyske Skole i Gothersgade, så der var noget, jeg syntes, jeg ville have en forklaring på. For mig kunne han lige så godt have gået i skole i det land, som lige havde været vores fjende. Senere har jeg fundet ud af, at far blev indmeldt i 1922 og startede i 1. klasse. Da han var 11 år i 1926, lukkede skolen, før familien havde hørt om Hitler i Tyskland, og far kom på en dansk skole. En del af min farfars familie syntes, der var noget fint og storslået ved at vise sympati for alt tysk. Fars fætter blev elev på skolen, og så skulle far også meldes ind. Fætteren fortsatte sin begejstring for den store nabo i syd, og han meldte sig under krigen til Frikorps Danmark. Han kom hjem på orlov og ville besøge familien i København, hvor der var mange, der viste deres had til de tyske uniformer, så fætteren kunne ikke gå sikkert på gaden og måtte tage en taxi fra sted til sted. De danske frivillige i frikorpset vendte tilbage til østfronten, og fætteren kom ligesom 2.000 andre danskere ikke tilbage fra kampene omkring de russiske byer.

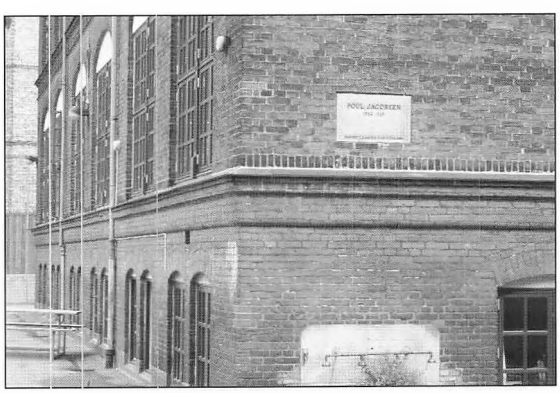

Mindetavlen på Valby Skole for Poul Jacobsen 1924 – 1945. Tavlen sidder ud til skolegården, som nu er legeplads i Frejaskolen.

Tyske soldater i Danmark fik kontakt med danske piger. Det kom der i nogle tilfælde børn ud af. Ofte sad de danske mødre alene tilbage efter krigen. Først mange år efter min skoletid læste jeg et interview med en kvinde, som havde en dansk mor og en far, der var tysk soldat. Jeg blev klar over, at hun var min klassekammerat. Hun var en af dem, man ikke kunne undgå at huske, for hun var en noget klæbende, irriterende pige, som hele tiden skulle have kontakt. Hun hvilede ikke i sig selv, masede sig altid ind ved siden af den, der holdt tavlen med klassenavnet på skolebilleder. Da jeg læste om hendes liv i interviewet, fik jeg ondt af hende. Hun havde været alkoholiker, taget navneforandring og var svær at kende med den lidt oppustede krop, men jeg var ikke i tvivl om, at hun var min klassekammerat. Vi vidste ikke dengang, at hun havde en tysk far, eller at hendes mor var enlig. Nu forstod jeg hende bedre. Hun manglede kærlighed. Hun havde ligesom et hul indeni, som skulle fyldes hele tiden, derfor virkede hun irriterende på os med sin evige søgen efter opmærksomhed.

I vores opgang på Molbechsvej boede en enlig, tysk dame, som vi holdt meget af. Hun havde sin lejlighed på 3. sal under os. Når min bror og jeg hoppede for meget rundt i stuen, bankede hun på radiatorrørene, og så stoppede vi og syntes, det var helt i orden. Hun forsøgte at overtale min mor til at prøve at lave sauerkraut, men mor afslog. Vi havde nok af kållugten i hele opgangen, når hun selv lavede denne tyske klassiker. Hun var en meget stor dame, som ofte lukkede døren op, når vi kom op ad trappen. Hendes stemme var dyb og mild. Da hun var det rareste menneske over for alle, satte vi hende aldrig i vores tanker i forbindelse med de soldater, der besatte Danmark i fem år. Hun havde jo været her hele tiden, og vi tænkte trods hendes accent ikke på hende som tysker.

Hver lørdag blev vi mindet om krigen, der var forbi, men ikke glemt. Luftalarmen blev afprøvet, og vi hørte sirenerne fra tagene i Valby, mens vi var i skole. Vi havde ikke lørdagsfri. Den politiske situation efter krigen med den kolde krig og jerntæppet mellem øst og vest mærkede vi uden dybere indsigt. Jerntæppet havde skabt modsætning mellem politiske partier. Kommunist

måtte være det værste, man kunne være, mente vi. Tænk, at nogen læste dagbladet Land og Folk. Jeg skammer mig i dag over at have været med til at foragte en kammerats far, da man fik at vide, at han var kommunist. Jeg ved ikke, hvordan det kom frem. Min kammerat var en lille svag og ikke så begavet dreng, så han har nok selv råbet det og troet, at hans fars stolthed over partiet kunne være god at bruge blandt kammeraterne. Hans far var noget særligt, mente han, men lærte hurtigt, at man skulle tie med den slags. Muligvis var han påvirket af en ældre lærer, som over for os gennemgik de politiske partiers svar på et enkelt spørgsmål, som jeg ikke forstod, men jeg husker hendes fingre i luften, der illustrerede partierne. Et for et faldt et parti for hendes spørgsmål, og fingrene bøjedes. Til sidst var kun en finger stadig strakt. "Tilbage har vi kun kommunisterne", sagde hun og gik videre i Danmarks historie, som hun skulle undervise os i.

Først i 1956, da Sovjetunionen sendte tropper ind i Ungarn, fik vi en grundig orientering om det opdelte Europa. Skoleinspektøren og en lærer gik rundt i klasserne og forklarede, hvad der var sket, så vi skulle ved et klokkesignal holde to minutters stilhed. Hjemme så vi udsendelser på vores 17" tv med indsamling af penge til Ungarn. Der var underholdning af kendte kunstnere. Efter hvert nummer indtelefonerede seerne penge – og der kom mange penge ind. Dengang måtte man ikke direkte reklamere i tv, men firmaer fik lov at lave skjulte reklamer og gav til gengæld pæne beløb til indsamlingen. Dirch Passer og Kjeld Petersen fik efter deres sjove optræden indsmuglet denne reklame for vaskepulveret VALO ved at spørge publikum: "VA LO De af?"

Min skoletid oplevede jeg en del af tiden fra et skolebord til to med en fælles bænk og fodstøtte. Midt i bordet var en fordybning til blækhuset. Vi skrev med stålpen, havde det nødvendige klatpapir ved hånden og bad af og til om at få blækhuset fyldt af læreren, der gik rundt mellem os med en stor blækflaske. Koncentrationen skulle fremmes ved, at de nederste ruder i klasselokalet var matterede, så man ikke kunne se, hvad der foregik i skolegården eller på gaden. Vægudsmykningen var turistplakater, som man så på med længsel. Flotte farver og udsigt over eksotiske steder, som ingen af os troede, vi kom til at se i virke-

ligheden. En by ved Middelhavet, udsigt fra et bjerg i et tropisk område og gamle oltidsbygninger og – templer.

Valby Skole blev min skole i 1949-59. Her var retningslinjer, fasthed og kontrol. De fleste lærere var modne, dygtige folk, som kunne skabe ro og orden, og de tålte ikke afvigelser fra den daglige rutine. Da vi i 6. klasse syntes, det kunne være sjovt at gøre lidt oprør mod det konforme, fik vi hjemme klippet vore navnes forbogstav i stof og syet på ryggen af vores sweater. Vi havde set det i en amerikansk tegneserie. Det blev lærerne forargede over. Min ældre, kvindelige klasselærer startede den dag ikke undervisningen, men hun gik rundt i klassen, mens vi sad ved bordene. Hun tog med en lidt ophidset hånd fat i vores skulder, så hun bedre kunne se ryggen. Hun ville se, hvem af os der var med på ideen med bogstavet. En efter en blev vi inspiceret, og til sidst udbrød hun skuffet og vred: "Desværre er der nogle, jeg ikke havde ventet det fra".

Syv lange og syv brede

Da min mor første gang skulle overvære undervisningen i min klasse, så hun, at jeg somme tider kiggede mig rundt i lokalet i stedet for at skrive de tal, som jeg godt kunne skrive. Læreren sagde højt, så mødrene på stolene langs tavlen hørte det: "Få nu lavet noget! Du kører jo kun med halv fart!". Mor blev flov. Hun vidste, at læreren havde ret, men hun var lidt ked af at få det bekendtgjort på den måde. Hun kom først på skolen igen, da forældrene skulle have at vide, om vi skulle i mellemskole eller fri mellem efter 5. klasse.

Jeg lærte tidligt betydningen af udtrykket "syv lange og syv brede". Jeg hører min mors stemme. Det var en af hendes variationer, når hun skulle have mig til at dvæle mindre ved alting. Jeg faldt ofte i staver og tænkte på, hvad vi i ejendommen skulle lave af arrangementer. Det kunne være det, vi kaldte "Cirkus".

En plakat med ordet "Sirkus" blev skrevet, og jeg gik i optog med mine medspillere rundt i gården med den. En dame, der lige havde hængt et blomstret tæppe op til bankning, lagde tæppe-

bankeren et øjeblik og gjorde mig opmærksom på, at cirkus begynder med c. Vi var inspireret af Cirkus Schumann, der optrådte i Cirkusbygningen i København. Jeg husker klovnen Charlie Rivel, de hvide heste, der løb rundt i manegen, og dværgene, som underholdt os i pauserne ved at kaste en kæmpestor bold op blandt publikum, som slog den videre eller tilbage i manegen. Vores egen forestilling foregik i en kælder. Der var mange cykler og barnevogne i ejendommen, så vi kunne altid med viceværtens eller "gårdmandens" tilladelse finde et godt sted til forestillingen, som var en revy med sange og sketches. Nogle af sangene var på engelsk, som vi endnu ikke havde haft i skolen. Vi efterlignede ord, men kunne dog indimellem det selvopfundne indsætte "I do", "love", "not" og "My Darling". Nogle lidt ældre kammerater havde haft de første timer i engelsk og sad med rynket pande som tilskuere og kunne ikke afgøre, om vi virkelig kunne den engelske tekst. Der var prøver i flere dage før premieren. Vi var klædt ud og skiftede tøj bag et tæppe til de forskellige numre. Billetter kostede 10 øre. En gang havde vi et meget lille overskud, fordi et klovnenummer krævede en stor skål flødeskum for at være morsomt. Piskefløden tog næsten hele indtægten. Min mor havde lagt pengene ud og pisket skummet. Skuffelsen over udgiften til piskefløde var meget større end den succes, nummeret havde været. Vi lærte at sammensætte en forestilling med mindre kostbare effekter.

Fra den sidste forestilling i barnevognskælderen. Nummeret hed "Da aviskonen fra Valby mødte fiskeren fra Skagen". Jørgen som fiskeren.

Jeg havde som 7-årig mange ting i hovedet, men var ikke altid opmærksom på det nærværende. Da jeg nu var kommet i skole, syntes mine forældre også, jeg skulle gå til dans. Vi lærte polka og dansede "Først den ene vej og så den anden vej". "Skomagerdrengen er et svin, for han drikker brændevin," sang vi, mens benene arbejdede så hurtigt, at man nåede det lille sus i hovedet og var omtåget, når man standsede. Da min mor havde set mit første afdansningsbal, meldte hun mig ud. Vi dansede i Rossinis gamle festsal, og jeg valsede rundt med en pige, som jeg ikke gav opmærksomhed. Mens vi dansede, kiggede jeg op i loftet, som havde stukaturfigurer, og på væggene med mønstre og billeder. Ingen tvivl om, at jeg kunne undvære dansen, hvis jeg bare måtte kigge mig omkring i Rossinis lokaler.

Seks jævnaldrende drenge i ejendommen havde samme fornavn (Jørgen), så vi brugte vores efternavne, når vi legede eller spillede fodbold. En sommerdag havde min mor åbnet vinduet i køk-

OTA SOLGRYN. Forsiden af pakken. (Ota Solgryn kort udlånt af Harlekin-Tivoli, København)

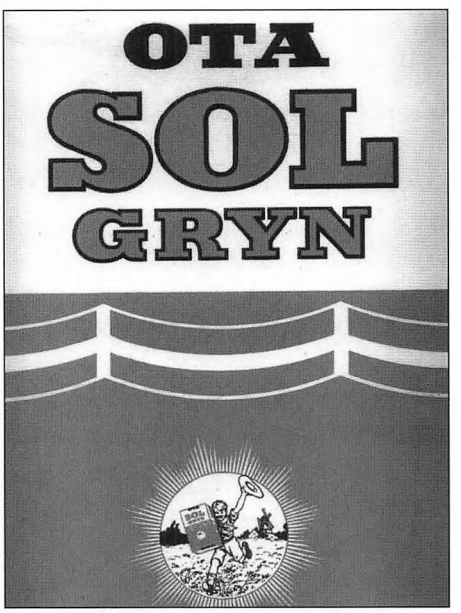

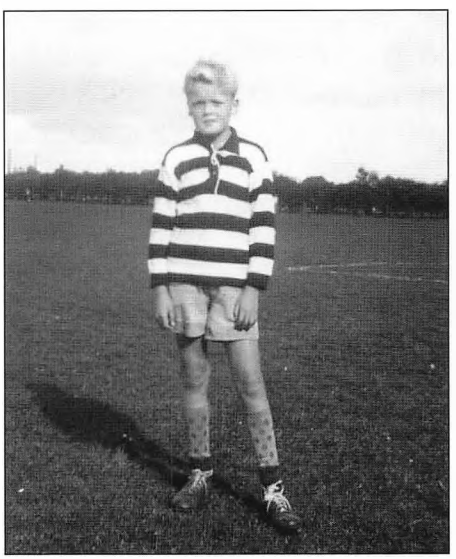

Efter den første kamp for Valby Boldklub. Den stribede trøje var lånt, men trøje og bukser kom derefter på ønskesedlen.

kenet til gården. Mens hun skrællede kartofler, kunne hun høre, at der var en heftig fodboldkamp i gang. Mon jeg også var med? tænkte hun. Jo, men hvordan? De andre svedte og kæmpede med at få bolden ind i mål, som var politiets garagedør. Skjorterne var knappet op og hang ud over bukseremmen, og strømperne sad i ål omkring anklerne, men jeg var som den eneste pæn hele kampen endda med en tophue på hovedet. Jeg spillede og skød, når bolden kom, men jeg var uopmærksom, når der kom en uventet smart aflevering, som jeg skulle ekspedere i mål. Mor hørte en af drengenes råb helt op til hendes vindue på 4. sal: "Altsåå. Nielsen, for heeelvede!" Da jeg selv begyndte at spille i Valby Boldklub, blev jeg lidt bedre og klarede mig, fordi jeg kunne skyde et rent spark, som vi sagde. Vi spillede mod andre klubber og blev som regel gjort til grin, fordi klubtrøjens sort/hvide striber gik vandret, så vi lignede gammeldags straffefanger.

Den store pakke med OTA solgryn var mit første møde med filosofien. Forsiden var en dreng, der bar en pakke med solgryn, der igen havde samme forside med en dreng, der bar en pakke solgryn. Mødet med uendeligheden satte den første intellektuelle undren i gang. Da jeg fik havregryn hver morgen, havde jeg lejlighed til at tænke over den verden, jeg gik rundt i. Hvor længe kunne man blive ved med at dele et lille stykke solgryn? Einstein og atomfysik havde jeg ikke hørt om, men pakken med solgryn var for mig ikke kun vejen til at blive mæt. Der var mere indhold i livet end at gå i 3. klasse, komme hjem, spille fodbold, spise og sove. Jeg kom kun for sent i skole én gang i 10 år. Min mor var mit ur, så jeg fik ikke lov til at sidde og kigge på OTA-drengen længere, end jeg kunne nå at komme af sted i god tid. Kun en enkelt gang glemte jeg selv tiden, gik og daskede. Min retning mod skolen var god nok, men ankomsten skete først, da alle klasserne var gået til time. Det var ubehageligt. Underlig stilhed på gangene. Hvad skulle jeg sige til min lærer? Jeg husker ikke, hvad jeg sagde, men jeg syntes, det var flovt, og læreren lod mig beholde denne følelse. Der var jo ingen undskyldning.

Senere fik jeg glæde af mine dagdrømme. Det viste sig, at jeg havde talent for at spille skuespil, efterligne stemmer, synge og

sige replikker. Da Danmarks Radio/TV søgte efter børneskuespillere til børne-tv i midten af 1950'erne, var jeg færdig med at falde i staver. I løbet af et par dage havde jeg indøvet oplæsning af Storm P's monolog "I tonernes verden", ja, jeg kunne snart teksten udenad og lagde stemmen tæt op ad skuespilleren Ebbe Rode, som jeg havde hørt sige monologen i radioen. Kiosken på Gl. Jernbanevej solgte brevkort med vers fra danske slagere. Jeg stod og kiggede på kortene, der var hængt med tøjklemmer på en snor, og jeg valgte "Pigen fra Fyn", som jeg havde hørt Preben Uglebjerg synge i radioen. Hjemme sang jeg versene højt, indtil jeg kunne teksten. Mor hørte mig og sagde til sidst god for min forberedelse og hjalp mig med brevet til Radiohuset i Rosenørns Allé. Nu behøvede hun ikke at skælde ud over min koncentration.

Tv-optagelse af "Oliver Twist" i 1957.

Jørgen som skurken Monks i tv-udgaven af "Oliver Twist".

Tøjet blev købt på afbetaling hos Krefiko. Det var ikke rart for en 12-årig dreng at skulle have så fint tøj på. Her fotograferet sammen med mor og lillebror.

En dag kom et brev fra Danmarks Radio. Jeg skulle til prøve sammen med de andre børn, der havde meldt sig. I et lokale i Radiohuset fik vi, der ønskede at blive børneskuespillere, en stol langs med væggen, så midten af gulvet gav plads til den optrædende. Vi var ca. 50 børn, og vi så på alle de andres optræden. Jeg husker, at en af drengene optrådte som tryllekunstner, men det var jo ikke det, man havde brug for. Midt på gulvet stod et bord, hvor censorerne sad. Den ene censor havde en velkendt stemme og forklarede venligt, at vi ville få et brev, når man havde noget, vi skulle medvirke i. Stemmen tilhørte "Onkel oplæser", som vi lyttede til i radioprogrammet "Børnenes brevkasse". Jeg var ikke nervøs for min optræden, men var lidt anspændt på grund af min påklædning den dag. Som arbejdersøn skulle jeg være fin, så jeg ikke lignede en arbejdersøn. Resultatet var, at jeg til optagelsesprøven kom i jakkesæt og butterfly. Jeg fik nogle roller i børne-tv og mødte til den første læseprøve iført mit jakkesæt. Diskret fik jeg at vide, hvilket tøj jeg skulle komme i til den allerførste optagelse, nemlig hverdagstøj. Andre roller krævede kostumer, f.eks. skurken Monks i "Oliver Twist". Den sidste rolle blev en skovhugger med en historie om jagt på krybskytter i 1600-tallet. Optagelserne foregik på Jægerspris Slot. Da var det imidlertid slut, fordi jeg – som det blev sagt – nok efterhånden var for høj i forhold til mine medspillere. Vi var professionelle og fik 10 kr. sendt efter hver medvirken.

Det var let for mig at spille roller, for det gjorde vi så tit i familien. Da min far engang malede og tapetserede stuen, var den totalt tom for møbler, bortset fra fire stole og et bord. Væggene var tomme, da billeder og lamper var taget ned, og lyset kom fra en enlig pære, der hang ned fra loftet i en ledning uden lampeskærm. Den aften spillede vi en dansk arbejderfamilie anno 1900. Far tog skjorten af og sad i sin undertrøje med bare skuldre. Mor havde tørklæde om håret og naturligvis forklæde på. Spisebordet stod midt i den nøgne stue, og aftenens middag var frikadeller og kartofler, men der blev ikke brugt pænt anrettede fade eller skåle. Stegepanden og gryden blev sat på bordet foran min far. Min bror og jeg måtte ikke sige et ord under spisningen, selv om far for bordenden provokerede ved at tage først og mest af fadet med frikadeller. Han forklarede, at det var ham, der

havde fortjent sin mad. Vi skulle bare være glade og taknemmelige for det, der blev til overs. Min mor var den underdanige kvinde i dette tidsbillede.

Nogle år senere gav familiefester som guldbryllup og runde fødselsdage anledning til optræden, hvor vi lavede parodier på hinanden. Min bror og jeg optrådte som vores forældre i velkendte situationer, eller også tog vi korte bukser og tophuer på og spillede os selv som drenge.

"Dvæle" er et ord, der kan siges langsomt. Med alderen fik jeg nødvendigvis mere kontrol over min hang til at lade tiden stå stille. Familien fortæller efterhånden kun i tilbageblik om pudsige episoder, som jeg var skyld i på grund af min dvælen. En dag kom jeg som 10-årig hjem og havde fundet ud af, at jeg engang ville være lærer. Mor blev interesseret.

"Hvorfor vil du være skolelærer?" spurgte hun.
"Jo, jeg så en af lærerne på gangen. Han stod med sin pibe i munden, pulsede langsomt lidt røg ud af munden og kiggede ud ad vinduet", svarede jeg.

Det var en fremtidsdrøm at have tid til at filosofere. Ingen kunne vide, at jeg faktisk blev lærer - og ikke faldt i staver, når jeg var på arbejde. Dog kan jeg stadig have min egen opfattelse af, hvor længe "et øjeblik" varer.

Skriv pænt uden stavefejl

I skolen fyldte faget dansk mest på skemaet. Vi lærte at skrive med blyant og pen. Har man gemt et par skrivebøger fra 1. klasse, undrer man sig over den imponerende skrift, en syv-årig kunne præstere. Der blev også brugt mange timer til at øve skriften. Min første læsebog - Ole Bole - havde hele sider med tekst i den håndskrevne skråskrift, så det var ikke underligt, at vi kunne skrive flot. Vi lærte at stave korrekt. Og det brugte man også mange timer til. Bøjning af navneord i ental og flertal blev skrevet i skemaer side op og side ned. Udsagnsordenes endelser i nutid og datid, de regelmæssige og de uregelmæssige, blev øvet, ind-

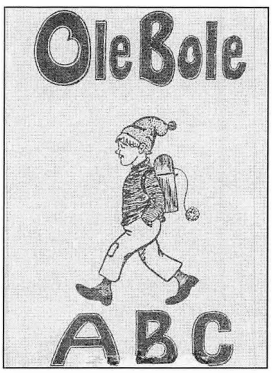

Læse-bogen Ole Bole ABC.

En side i læsebogen.

til vi var sikre. Vi brugte mængder af hæfter. Ja, der blev også lagt bind om dem, ligesom man gjorde med læsebogen. Der var ingen mangfoldighed af læsestof. Der var én bog, som man trænede i at læse højt efter. Det gjorde bestemt ikke noget, at man efterhånden kunne teksterne udenad. Lærerne var gode oplæsere, og de læste de klassiske børnebøger op: "Oliver Twist", "Nybyggerne i Canada", "Junglebogen", Grimms og H.C. Andersens eventyr. Vi fulgte lærernes egne reaktioner på teksten. Det blev ekstra morsomt, hvis læreren havde problemer med oplæsningen på grund af en latter, som trængte sig på. Jeg husker også, at en af lærerne havde tårer i øjnene, da han læste om soldaterskæbner i krigene i Sønderjylland 1848 og 1864. Danmarks besættelse og modstandskampen i 1940'erne kom let frem i lærernes tanker, når der var lighedspunkter med en børnebogs fortælling om kampen for Danmark.

Megen tid på Valby Skole gik med at lære udenad og genfortælle. Det gjaldt geografi og historie, men også dansk litteratur i de større klasser. Et par elever blev hørt hver time, mens vi andre lyttede. Gik man i stå, blev man sendt ned på sin plads igen. Alligevel var det dejligt at gå og fortælle højt for sig selv hjemme i soveværelset. En sweater kunne være nødvendig, da vi kun havde radiator i stuen, hvor resten af familien var, mens jeg gik frem og tilbage og genfortalte St. St. Blichers "Præsten i Vejlbye", som jeg syntes var spændende med kærlighed og jalousi, hævn og justitsmord. Jeg kan stadig citere enkelte linjer. Bogen var trykt med gotisk skrift, som vi kaldte krøllede bogstaver, men det var ingen hindring, når historien var god. Da jeg gik

til konfirmationsforberedelse, skulle vi også lære udenad. Den ene salme efter den anden, men præsten gav en begrundelse. Han havde været modstandsmand og var blevet fanget og fængslet. Han sad under tysk bevogtning i enecelle med et vindue, der var så højt oppe, at han ikke kunne komme op og se, hvor han var. Han havde kun en madskål et par gange om dagen som adspredelse. Da fandt han på at gå i cellen og citere de salmer, han kunne udenad. Det gav ham kræfter, og han fik nerverne i ro.

"Dansk stil" var små essays, som skulle skrives efter et emne, der ofte krævede viden om Danmarks erhvervsliv eller historie. De såkaldte idiot-emner krævede ikke forhåndsviden. Det kunne være, at emnet blot var "Forår". Man forventede en redegørelse for, hvordan man kunne følge forårets komme i naturen. Da jeg valgte at beskrive en poetisk vandretur rundt i Søndermarken og Frederiksberg Have, var det meget usædvanligt. Jeg brød den dokumentariske tradition og skrev om solsortene, der sang fra taget på Frederiksberg Slot, og de gamle træer, som spejlede sig i vandpytterne. Jeg var nok inspireret af digteren Adam Oehlenschläger, som han ser ud som statue i Søndermarken. Lykkelig slentrer han gennem parken med tid til at lytte til raslende blade, mærke duften af jord og græs og se drivende skyer fra Valby Bakke ind over hovedstaden. Min lærer var en ældre, dygtig dame, som med sin bedømmelse fik mig ned på jorden igen: "Jeg vil jo ikke standse din himmelflugt, men nok lige advare." Jeg vidste selvfølgelig godt, at jeg aldrig blev en ny Oehlenschläger, men jeg drømte, så min lærers advarsel tog jeg alvorligt og holdt mig derefter til en mere nøgtern form – også for at få en pæn karakter.

Én voksen - to personer

Sine forældre kendte man og vidste alt om deres reaktion i forskellige situationer, men de voksne i skolen viste uventede karaktertræk. Man undrede sig. Da vi i 4. klasse fik en ældre dansklærer, sagde de store elever: "Nå, I har fået "Hidsigfar", så kan I bare vente jer..." Vi havde endnu ikke set noget raserianfald. Manden var en god oplæser og elskede, når vi sang "Lysets

engel går med glans". Jeg kan den stadig udenad. Til jul sørgede han for, at der blev dannet en komité, som han kaldte det. Vi stemte meget demokratisk om medlemmerne, som købte slik og arrangerede indslag med en af os som julemand, som kom ind med slikposer i sækken. Hver dag gik min fars porcelænsparebøsse rundt med påskriften "Mange bække små gør en stor å". Bidragene var frivillige. Denne lærer kunne skabe hygge i et klasseværelse. Men så kom det en dag. Raserianfaldet. Han blev ildrød i hovedet, og det var en stærk kontrast til hans snehvide hår og det mørke jakkesæt. Jo, han blev meget hidsig, og stemmen var ubehagelig skarp. Han havde vist hørt, vi havde drillet en vikar.

Da vi skulle på en tur med overnatning på Valby Skoles lejrskole i Jystrup sammen med vores dansklærer, fik vi både raseri og venlig varme at mærke. Jeg husker ikke, hvorfor han blev hidsig, men vi må jo have overtrådt nogle regler. Årsager til hans venlighed husker jeg bedre. Lejrskolen havde en økonoma, fru Sørensen. Hun styrede køkkenet, personalet og os, som på skift skulle dække bord, vaske op og skrælle kartofler. Ude i køkkenet - hendes kongerige - stod hun en dag og ældtede dej til franskbrød. Dejen fik nærmest tæv, så det gungrede i køkkenbordet. Hun havde kraftige arme og en barm, der var stor som to kæmpe brød og gjorde, at man gik til side, når hun i fuld fart skulle ind i spiselokalet. Da hun mærkede, at jeg iagttog hendes klasken med dejen, vendte hun sig brat og sagde med sin kraftige stemme, mens hagen forsvandt i den brede dobbelthage: "Ja, sådan skal de have det, sådan nogle brød.....og hvordan gik det med det, du skulle gøre?" Hun delte faktisk kæmpeklumpen til ti franskbrød. Jeg hastede ind til mit arbejde igen, og om eftermiddagen var "Hidsigfar" blevet venlig. Han havde skrevet en sang til fru Sørensens sølvbryllup. En klassekammerat og jeg skulle være forsangere, og resten af klassen skulle synge med på omkvædet. Melodien var "Flickorna från Småland".

Jeg havde accepteret, at min lærer kunne være to personer, men oplevede nu det samme med fru Sørensen. Sølvbrudeparret boede over for lejrskolen. Vi blev stillet op i en bue ved gadedøren. Gaven fra skolen var et stueur i lyst træ,

Økonoma Mary Sørensen. (Efter "Valby-Jystrup Tidende")

Valby Skoles lejrskole i Jystrup.

som to piger skulle overrække. Fru Sørensen kom ud på trappetrinet. Hun havde kittel og forklæde på. Jeg så hende aldrig i andet. Ved siden af stod hendes mand, der var en smule højere end sin kone, men ikke nær så kraftig. På min lærers signal begyndte vi. Morgensolen skinnede, og alle sang, så man kunne høre det hos naboerne. Vers for vers svandt fru Sørensen ind, blev ligesom mindre i døråbningen. Munden blev lidt urolig. Hun fik tårer i øjnene. Vi tænkte: "Umuligt. Fru Sørensen tuder ikke!" Jo, for hun havde en anden side. Hun var en følsom person. Da hun sagde tak, kunne vi næsten ikke høre det. Og vi var vant til at blive sat i arbejde med en stemme, som vi uden at tænke nødvendigvis måtte adlyde. "Ja, fru Sørensen, jeg kommer nu.....jo, fru Sørensen, det skal jeg nok gøre .....". Den morgen slap en tåre fri fra øjenkrogen, og vi børn havde lært en ny fru Sørensen at kende.

Indmarch med sang

"Har du husket gymnastiktøjet?" spurgte mødrene og sørgede for, at det var sjældent, nogen af os ikke havde shorts, gymnastiksko og en let sommertrøje med. Håndklæde var der ikke brug for, da vi ikke havde bad i den gamle træbygning med to gymnastiksale. Når vi havde lagt vores tøj på bænken, stillede vi op på

en række og var klar til indmarch, som foregik i takt, mens vi sang "I alle de riger og lande", som var god at gå til. Vores lærer var en gammel elitegymnast, som var i pænt jakkesæt i brune nuancer, og han havde altid slips på ligesom de lærere, der underviste i boglige fag. Han klædte ikke om. Havde det regnet, og hans skosåler var blevet våde, brugte han nogle minutter til at tørre dem af på måtten, inden han gik ind på det blanklakerede trægulv. Med sin myndige, gennemtrængende stemme dirigerede han os.

Efter indmarchen blev der ændret takt, og vi løb rundt i salen, stadig pænt på række, så man holdt sin plads. Ikke noget med udisciplineret kapløb. Takten angav læreren med en pegepind, som han slog ind mod en ribbe, der fungerede som en slags xylofon. Når taktslagene blev langsommere, satte vi farten ned og gjorde klar til at gå igen. Derefter gik vi ud på fire rækker, og med god afstand begyndte de såkaldte fritstående øvelser. Til sidst blev vi inddelt i troppe, og de små hold skiftede mellem redskaber i den sidste del af timen. Det var lidt mere frit. Redskaber som bom, højdespringsstøtter, plint og hest kom frem. Vi fik rørt alle muskelgrupper, men sjældent så vi svedte af anstrengelse.

Det skete, at vi i begyndelsen af en gymnastiktime fik et lille foredrag om faren ved at færdes i trafikken. Så satte vi os på gulvet omkring vores lærer. Han fortalte levende om, hvordan ulykker kunne ske. Somme tider kunne vi gyse ved en beretning, f.eks. om en dreng, der gik bag om en sporvogn. Læreren lagde stemme til drengens fortvivlede råb: "Mit ben, mit ben.." Vi gøs ved at forestille os denne ulykke, som var sket for flere år siden. En enkelt gang hørte jeg, at der var kørt en dreng eller pige ned på Rughavevej. Vi fik ingen forklaring, men gik dybt rystede forbi en mørkerød blodklat på den sorte asfalt. Det var næsten værre at se spor fra en ulykke end at være vidne til det, der skete. Ulykker med børn i trafikken var ellers sjældne i Valby. Jeg tror virkelig, at eleverne på Valby Skole fulgte færdselsreglerne. En gymnastiktime blev også en gang om året brugt til at lege færdselsbetjente uden beføjelser. Vi blev to og to placeret i forskellige gadekryds med papir og blyant og skulle notere de fejl i trafikken, som vi så. Materialet afleveredes til læreren. Vi fik ikke at

vide, hvad han brugte det til, men det var gavnligt for vores egen færdselsopdragelse, og vi nød en slags frihed ved at stå på gaden i stedet for at deltage i gymnastikprogrammet.

Om vinteren handlede gymnastiklærerens små forelæsninger om faren ved at færdes på isen. Han fortalte meget om forsigtighed, men instruerede os godt om, hvordan man kunne overleve, hvis man havde overvurderet isens bæreevne. Var man kommet ind under isen, gjaldt det om at finde det mørke område. Det var hullet i isen. Så skulle man om på ryggen og forsøge med svømmebevægelser at komme op på isflagen. Der var også spændende beretninger om redningsaktioner med stiger lagt ud på isen. Enkelte helte blev fremhævet, hvis det var børn, fordi de havde fået Carnegiefondens pris.

Om sommeren gik vi til Søndermarken, mens læreren cyklede ved siden af marchkolonnen. Vi skulle spille fodbold med 15 drenge på hvert hold. Alle skulle nå at røre bolden, inden gymnastiktimen var forbi, så vi måtte aflevere den igen straks, når vi havde modtaget den. Så snart man endelig fik bolden, lød lærerens råb: "Aflever! Aflever!" Det gælder dog i fodbold netop om at holde på bolden og tiltrække en modstander før aflevering til en fri medspiller, men det kunne ikke øves med så mange spillere.

Vi trænede til idrætsdag for Københavns skoler. Min klassekammerat var en af de hurtigste til løb. Hans ben gik som trommestikker. Læreren mente, at han nok blev en superelev i gymnastiktimerne, men det blev han slet ikke. Han havde ingen armkræfter eller smidighed i gymnastik, og hans ben egnede sig ikke til fodbold. Den gamle elitegymnast kløede sig i håret. Han kunne ikke forstå, at en dreng kunne være fantastisk til et løb, men umulig i alt andet. Det viste sig senere, at drengen havde stort talent for dans, vandt præmier i konkurrencer og endte med at få sin egen danseskole.

Louis Armstrong og Mozart

Sanglæreren var en dynamisk og meget dygtig dame. Vi lærte de danske sange og brugte Ingemanns morgensange hver dag. I

sangtimerne kom vi lidt videre, og grammofonen blev brugt til den klassiske musik. Faget var forvist til et taglokale uden den bedste akustik, men undervisningen var meget inciterende. Læreren sang som en engel. Jeg kan stadig høre hendes opfordring: "Syyyyyyyyyyng". Hun udstrålede sangglæde, men havde kun sans for den klassiske musik. Da vi som teenagere spurgte, om vi ikke kunne høre "andet musik", måtte hun give op. En klassekammerat gik til klarinetundervisning og var interesseret i jazz. Vi fik ham overtalt til at tage et par grammofonplader med til en sangtime. Louis Armstrongs stemme havde aldrig før kunnet høres i sanglokalet. Vores lærer lyttede venligt. Jazz var ikke noget for hende, men hun fik som noget positivt sagt: "Tænk, at han kan synge med sådan en hæs stemme."

Det gik bedre med den klassiske musik. Vi fik roller i den lille opera "Gåsen fra Cairo" af Mozart. Jeg fik elskerrollen Biondello, der ikke må få den unge pige, da hendes gamle, sure far ikke mener, den unge mand er et passende parti. Han låser datteren inde i hendes kammer, men den unge elsker smugles ind i en guldgås. Skolens orkester med elever og to musiklærere spillede til. Operaen, der ikke havde været opført før, fik premiere i Rossinis selskabslokaler, der havde en scene, sufflørkasse og skuespillergarderober med spejle og sminkeborde. Publikum var skolens elever og deres forældre.

Rossini må engang have været et fint sted med et lille teater og tilstødende saloner med polstrede møbler. Man havde ønsket

Valby Skole opførte i 1955 en opera med elever i rollerne. Til venstre den strenge far, der truer pigen med nøglen. Han vil låse hende inde, så elskeren (spillet af Jørgen) ikke kan mødes med hende. Til højre hendes kammerpige. De to drenge prøvede at spille deres roller, da de skulle fotograferes. Faren truer, og elskeren viser sammenbidt vilje til at erobre pigen. De to piger lagde ikke vægt på at spille deres rolle på fotoet, så de smiler sødt til den strenge far.

noget andet end et forsamlingshus i Valby og opkaldt stedet efter komponisten Rossini, der skrev musikken til operaen "Barberen i Sevilla". I 1950'erne var alt forfaldent, men der var en duft af "rigtigt" teater i de gamle lokaler. Højt oppe over scenegulvet hang flere bagtæpper, dog kunne kun et af dem hejses ned. Det var et billede af en skov, men det var revnet flere steder, så vi havde et stribet baggrundstæppe uanset, hvad der skulle foregå på scenen. Der lå et tykt lag støv i garderoberne, som lå over scenen, så man kunne kigge ned på scenegulvet. Der var næsten ikke et helt spejl, man som skuespiller kunne sminke sig ved .....men hvilken spændende teaterstemning. Vi fik lov til at spille i lejede kostumer i rokokostil, så vi lignede sangere i andre Mozartoperaer. "Gåsen fra Cairo" blev en succes. Vi spillede den lille opera for et voksenpublikum i Herlev, og Danmarks Radio kom ud med optageudstyret i skolens fysiklokale, hvor skolens orkester spillede, og vi sang arierne endnu engang. Da båndoptagelser ikke var almindelige blandt os, var den radioudsendelse første gang, vi hørte vores egne stemmer. Flere af os var lidt overraskede.

Tilskuerne til forestillingerne i Rossini var skolens elever og forældre.

Rossini set fra Gl. Jernbanevej i begyndelsen af 1950'erne. (Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv)

Gratis madpakke

Hver dag fik vi i skolen 1/2 l mælk i flaske og en madpakke med fire halve, som kunne være leverpostej med en smal stribe rødbede, torskerogn, revet gulerod og æg (to skiver med et lille drys persille). Ostemaden var genganger, så den kan jeg smage endnu. "Ekstramadder" blev sat på en stor bakke, og en dreng

gik i et frikvarter med bakken, så man kunne tage, så længe han havde. Han havde hørt udråberne på Dyrehavsbakken, så i skolegården gik han med bakken og reklamerede: "Prøv dagens ostemad. Jeg garanterer fjorten dages mavepine." Vi fik også gule vitaminpiller. De var kuglerunde og i starten med flydende levertran indeni. Et lille tryk på pillen og det sagde sprut, mens levertrannen strålede ud, så disse piller blev snart afløst af nogle uden flydende indhold.

Jeg kunne ikke lide skolens rugbrødsmadder. Jeg elskede ellers rugbrød. Var jeg på en fridag fra skolen nede i ejendommens gård sammen med andre børn, kaldte jeg op til mor på 4. sal, hvis jeg vidste, at hun var i køkkenet. "Mooor! Kast en mad ned!" Rugbrødsskiven landede i pergamentpapir få minutter senere på cementen uden at tage skade. Der var sjældent noget pålæg med pynt, der kunne rasle af under luftturen. Det bedste var en centimetertyk humpel med fedt og salt, men skolemaden var sundere og sikrede, at vi fik et godt måltid midt på dagen.

Stemmer i radioen

En søndag eftermidddag blev jeg sendt over til bageren på Toftegårds Plads. Jeg havde øvet mig på at sige "borgmesterstang", og hvis jeg kunne få mere sagt, skulle det være "gerne godt bagt", for min far elskede mørkt wienerbrød. Der var mange kunder hos bageren den søndag, så jeg havde tid til at stå og øve mig. Da jeg havde fået den flade pakke med borgmesterstangen, og småpengene var lagt i mors husholdningspung, gik jeg gennem kælderindgangen ind i gården. Her stod jeg et øjeblik stille med bagerbrødet på mine håndflader foran brystet. Mange havde åbne vinduer, da det var en varm dag. Gardinerne flagrede ud af vinduerne fra de øverste lejligheder, og man hørte, at der var lukket op for radiotransmissionen fra Idrætsparken. Tænk, at kommentatoren Gunnar Hansen med sine ord kunne beskrive en fodboldkamp, så man let kunne forestille sig, hvad der foregik på banen. Han blev kaldt Gunnar Nu, da han ofte brugte dette lille ord, når der skete noget afgørende: "Nu skyder han..... og nu griber målmanden bolden ..." Gunnar Nu's vejrudsigter fra Idrætsparken passede som regel til situatio-

Annonce i Valbybladet i 1950'erne.

nen på fodboldbanen: "Der har været skyer over Idrætsparken i hele første halvleg, men nu er solen brudt frem, og vi venter spillerne på banen hvert øjeblik".

Der var skruet kraftigt op for lydstyrken, så man ikke gik glip af noget, selv om man stod i køkkenet og satte kaffekopperne på bakken. Naboens radio generede ikke, for de hørte jo det samme og eneste program. Det var også en sær følelse af fællesskab, når man kunne høre de andres reaktioner på kampens højdepunkter. Der var både ærgrelser med "Aaarh" og glæder med "Jaaee" i luften omkring lejlighederne i vores kvarter. Ejendommens firkantede gård genlød af Gunnar Nu's strøm af begejstrede ord. Og så skyndte jeg mig op. Mor syntes, jeg havde været længe væk, så jeg undskyldte mig med køen hos bageren, men forsinkelsen skyldtes også en stemme fra radioerne.

Fædrelandssange i radioen forbandt jeg med Aksel Schiøtz, der sang med en smuk artikulation. Man lyttede og elskede disse lyriske toner og ord om Danmark. Besættelsestiden med alsangen var ikke så langt væk. I Valby lyttede vi også, når den lokale sangerinde Elsa Sigfuss med en dyb, indsmigerende stemme sang "En stemningsmelodi" og "Jeg plukker fløjlsgræs" og derfor blev omtalt som "Pigen med fløjlsstemmen". Hendes datter gik på Valby Skole og var med til at optræde med sang. "Hun har lært de skabede mundbevægelser af sin mor", sagde hendes skolekammerater og tænkte ikke over, at hendes mundstilling og læbebevægelser fremmede lyden. Hun var bare en primadonna, syntes man, men hun sang godt.

En radioudsendelse om folk med sociale problemer blev der altid åbnet for. Vi havde ikke de problemer, som udsendelsen "Den sociale brevkasse" handlede om, men min familie lyttede. Folk sendte spørgsmål til udsendelseslederen, Lena Vedel Petersen, som med sin alvorlige og medfølende stemme læste deres ano-

nyme breve op om skilsmisser, arbejdsløshed, sygdom, ensomhed m.m. Hun gav vejledning og skildrede med få ord menneskers vanskelige situation, så det blev levende for lytterne. Jeg forstod ikke, om hun løste nogle sociale problemer, men jeg husker den forstående og trøstende stemme.

"Pressens Radioavis" havde oplæsere med en stemmeføring, der udelukkede, at man stillede spørgsmål til noget. Når den blev annonceret i programmet, fik vi børn besked på at være helt stille. Selv når vi var samlet til familiefødselsdage, og min bror og jeg legede godt med vores to fætre, skar min farfars stemme igennem med:"Stille!!! "Pressen"... Så blev der lyttet. Som 10-årig kunne jeg da godt forstå, at de voksne havde en nærmest hellig stund, når nyhederne blev læst op. Man var spændt på at høre, om kaptajn Kurt Carlsen stadig opholdt sig på skibet "Flying Enterprise". Besætning og passagerer var reddet i land, men kaptajnen blev på sit skib, der lå synkefærdigt i det bølgende hav og blev kaldt "Kaptajn Carlsens skæve skib". Hvor længe mon han blev på skibet? Man fulgte radioens rapporter i 8 døgn. Først den 9. dag forlod Carlsen skibet, som vendte helt rundt og sank.

Stilheden i stuen blev særligt håndhævet, når speakeren kom til "Ugens 12 rigtige". Tipskuponen læstes op i meget langsomt tempo, så alle kunne følge med på deres egen kupon. Havde de 12 rigtige? Eller bare 10? Oplæseren sagde 1 – X – 2 – 2 – X osv. Bagefter læstes resultaterne op. Dengang hørte man klubnavne som ØB, Aalborg Chang og Skovshoved. Så kom vejrudsigten, som var præget af, at Danmark havde mange, som var afhængige af fiskeriet. Var der nu storm over Doggerbanke? I dag ved ingen, hvad det drejer sig om.

DANSK TIPSTJENESTE A/S
Spillerække 31 DEL 1 0353269
Kampdag: 29.-30. marts 1952

Hovedrækkerne:	1			2			3			4			5			6			7			8		
	1	X	2	1	X	2	1	X	2	1	X	2	1	X	2	1	X	2	1	X	2	1	X	2
A B — B 93																								
B 1903 — Skovshoved																								
Esbjerg — A G F																								
Frem — B 1909																								
Ø B — Køge																								
Aa. B — Randers Freja																								
B 1913 — Fremad A																								
K F U M — Aalborg Chang																								
B 1921 — Hvidovre																								
H I K — Odense K F U M																								
Nakskov — Vejen																								
Ø B — Brønshøj																								

Fornavn, efternavn og stilling

Fuldstændig postadresse

Volmer Sørensen og Snøvlesofie havde en samtale om løst og fast med replikker, der gjorde Sofies ord med "l" til komiske ord med udtalt "n". "Jo, hr. Sørensen, nige fra jeg var en ninne pige..." Sammen med sangeren og pianisten Victor Cornelius var Volmer Sørensen smørstemmerne i radioen. En del blev lidt skuffede, da de så dem på fotografi eller for Volmer Sørensens vedkommende på tv. To temmelig korpulente og tyndhårede herrer.

En formodentlig lidt ældre mand med en skarp, irritabel stemme var kaptajn Jespersen, som i studiet kommanderede med et par mænd. Det var stavgymnastik. Mine forældre lyttede, men jeg mindes ikke, at de fulgte Jespersens kommandoer og begyndte at gøre øvelser i stuen. Jeg tænkte på, hvad de mon brugte som stav. Måske lignede den vores egen stang, som spisebordets voksdug blev rullet op på. Mine forældre lyttede, fordi Jespersen under kommandoerne fik sagt et par sandheder om tidens slaphed, ja, netop "slaphed" var et af de ord, han slyngede ud i æteren. Jeg hører ham sige: "Løft Dem nu op i armene og stræk så mavemusklerne, hvis De da ikke fortsat skal have en slap og fed krop". Formålet med denne radioudsendelse var selvfølgelig motion, men det var også temmelig underholdende at høre kommandoer med appel og hånlige anklager mod tidens vellevned.

Det var utroligt, hvad man kunne lave radio om i starten af 1950'erne. Farmaceuten Sven Holm havde mange lyttere til "Månedens gode råd". Tænk, at han kunne gøre fjernelse af pletter levende med sin stemme. Han tog udgangspunkt i lytternes breve, og jeg husker mange interessante pletter. En ubetænksom mælkemand havde lagt en pakke smør på en trappesten i den varme morgensol. Smørpletten på den pæne trappesten gjorde, at lytteren var blevet uvenner med gerningsmanden. Sven Holm klarede det med et godt råd om kogende vand og potaske – og håbede, at lytteren igen fik et godt forhold til sin mælkemand.

Selvfølgelig var der udsendelser, som vi lukkede for i mit hjem. Da forfatteren Karen Blixen talte i radioen, hørte vi kun indledningen. Mine forældre kendte ikke hendes bøger og syntes ikke om

denne affekterede gamle dames snøvlende stemme, så jeg husker kun, at hun sagde "God aften" og takkede, fordi vi havde åbnet for radioen, og hun fortsatte med en ekstra tak, hvis vi ville lytte til hende og ikke slukke for radioen, inden hun var færdig. Vi fortjente kun den første tak.

Som 12-årig var jeg nysgerrig efter at lytte til et hørespil, som var omtalt som meget uhyggeligt. Det var en kriminalføljeton i 10 dele. Den første hed "Hilsen fra Mr. Gregory". Engang jeg var alene hjemme, lyttede jeg, men blev rystet over dramatisk musik og kvindeskrig, så jeg skyndte mig at lukke for radioen. Alle disse lyde og stemmer skabte billeder og scenerier i fantasien.

Ti-øren faldt

Før vi fik telefon i hjemmene, kunne man ringe fra en møntte-lefon i opgangen ved porten. En højttaler til det ene øre og en tale-tragt var i et skab, som man åbnede. Jeg var med mor ovre og ringe, da jeg var for lille til at være alene hjemme. Det rungede lidt i opgangen, når hun talte i telefonen. Det lille klik, man hørte, var mors ti-øre, som faldt og sikrede forbindelsen. Det blev et bevinget udtryk, som betød, at man havde forstået en sammenhæng, men var tung i opfattelsen: "Endelig faldt ti-øren". Nu er ti-øren kun hos møntsamlere, så udtrykket vil efterhånden være uforståeligt.

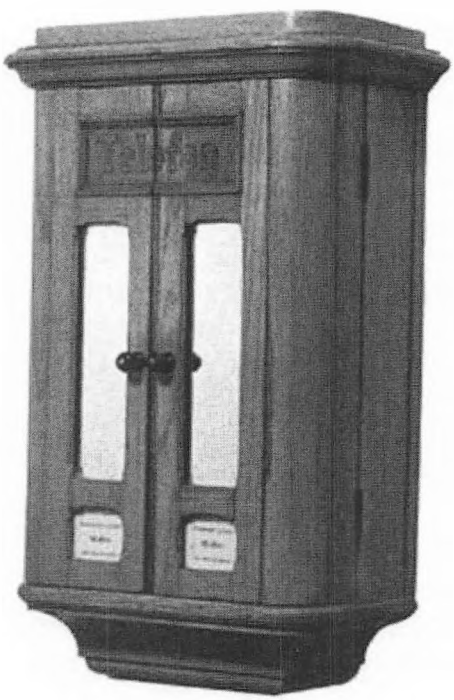

Mønttelefon, som hang i opgangen ved porten til ejendommen "Molbech". (Efter "KTAS i hundrede år", Kjøbenhavns Telefon Aktieselskab 1981)

Telefonskabet forsvandt o. 1950, og så brugte vi telefon-bokse på gaden. Da vi fik den

første telefon hjemme, var den halvautomatisk. Man drejede skiven på telefonen ved at sætte fingeren i f.eks. "V" ved første omdrejning og "A" ved anden. Så svarede telefonistinden "Valby", og man sagde telefonnummeret. Vores nummer var "430 x", dvs. at der var en anden familie, der havde "430 y". Der kunne ikke telefoneres fra begge abonnenter samtidig. Løftede man røret for at telefonere, kunne man nogle gange høre y-familien være midt i en samtale. Havde man tid og var nysgerrig, kunne man lytte med, men et lille klik i starten afslørede lytteren. Den første telefon i min familie var med klokke under talerøret. I begyndelsen satte man i familien en ti-øre lodret op ad klokken, som rystede ved opringninger, så ti-øren faldt. Man kunne så se, at nogen havde ringet, men ikke hvem. Nytten af den fidus var begrænset.

Danmarks næststørste juletræ

Juletræet på Rådhuspladsen måtte man som barn se hvert år. Helst skulle man overvære, når træet blev tændt som den helt rigtige start på julemåneden. Hjemme skulle julekalenderlåge nr. 1 åbnes. Far havde i flere dage arbejdet med at samle kalenderen. Det kunne være en rutschebane for nisser med en lille vogn, der kunne køre på den bugtede bane. Alt var i pap og fuldstændig umuligt for børn at samle. Nej, det var en opgave for familiefædre, og mon ikke de nød det? Det gjorde min far, som kunne få alt til at lykkes med lim og klisterbånd. Juletræet på Rådhuspladsen måtte være Danmarks største. Det næststørste var så juletræet i Arbejdernes Forenings- og Forsamlingsbygning i Rømersgade. I festsalen rakte det op til loftet, så man på balkonen havde udsigt til den øverste top.

I bygningen i Rømersgade holdt fagforeninger julefest for medlemmerne og deres familie. Det satte vi stor pris på. Vi kørte altid i taxi både til og fra. Det var luksus. Festen var begyndt hjemme med grundig vask. En efter en havde vi nogle minutter på vores badeværelse. Far skældte ud, når han efter sit bad skulle forbi stuedøren, som en af os havde glemt at lukke. "Man kan aldrig være sig selv her", sagde han. Vi - og slet ikke genboerne - skulle ikke se vore forældre nøgne. Mor havde altid badekåben på,

men far havde kun et vådt håndklæde til at skjule sig med. Efter badet brugte vi lang tid til at tage det pæne tøj på. Skoene stod nypudsede i køkkenet.

Ved ankomsten til Rømersgade var der kun én ting i mit hoved. Hvad var årets julegave? Gaverne stod fremme i gaveboder flere steder. Da vi var over 100 børn, lignede det en gaveforretning eller en opstilling ved et lykkehjul på Bakken. Børnene var fra et par år op til 12-årsalderen. Der var gaver på tre niveauer. Alle fra en aldersgruppe fik den samme gave. Jeg husker, at jeg som mellemgruppebarn syntes, de stores gave var mest spændende. Særlig det år de ældste børn fik en lille dampmaskine, havde jeg svært ved at acceptere mit eget puslespil. Nå, en dag blev det min tur til at få en gave på det høje niveau. Det var nogle minimaskiner, som kunne køre på et samlebånd. Med en elastik om et fælles hjul kørte boremaskinen og drejebænken rundt. Det kunne man så sidde og kigge på. Meget fint, men der var ikke meget leg i det, syntes jeg. Derimod var julemandens leg med børnene populær. Han trampede lystigt på parketgulvet med sin træsko. Alle børn var med om juletræet, og han dirigerede os ind i fiktive togvogne og fik os til at føle, at vi var med på en rejse. Han fløjtede afgang, og vi klappede hænderne sammen som togdøre og trampede langsomt lokomotivet igang, mens vi udstødte høje lyde som damp fra skorstenen. Første stop var en skov, hvor vi skulle være jægere og synge "Højt på en gren en krage." Så gik turen videre. Vi fik bevæget os, hoppet og kravlet,

Børn i forskellige aldre til fagforeningens julefest i Rømersgade. Nederst til højre (i matrostøj) rækker Jørgens lillebror fingeren op mod legeonklen på scenen for at få lov at synge og få en sodavand. Jørgen midt i billedet i jakkesæt.

ja, mor har nok fra balkonen set ned på mig og tænkt, at jeg alligevel ikke skulle have haft de fineste bukser på.

Så kom en legeonkel på scenen. Vi syntes, han mindede meget om julemanden, der havde været delvis ukendelig med sit hvide skæg, men der var alligevel noget genkendeligt ved stemmen. Nu skulle børnene aktiviseres igen. Hvem kunne synge en sang i mikrofonen? Ingen meldte sig, men så kom præmierne ind på scenen. Kasser med røde og grønne sodavand. Den ene efter den anden kom på scenen. Min 5-årige bror rakte fingeren op og fik lov at komme på scenen. "Hvad kan du synge?" blev der spurgt. Han fik mikrofonen foran munden, så man kunne høre svaret, men han sagde ikke et ord. Han havde ikke tænkt på nogen sang, men glædede sig til at få en sodavand. "Du må da kunne synge et eller andet", sagde en lidt irriteret legeonkel. Min bror fik så mumlet: "Hele ugen alene ...." "Så tager vi den!" sagde legeonklen med et smil og gav ham lidt hjælp til de første ord. Ikke en lyd kom ud af min brors mund. Mor sagde bagefter, at hun sad og skjulte sig lidt på balkonen. Hun vidste, at han absolut ikke kunne synge nogen sang solo. Legeonklen opgav ham og udleverede den sodavand, han var kommet for. Sodavanden var lukket op, så han stillede sig midt på scenen ved siden af legeonklen og begyndte at drikke af flasken, men legeonklen fik puffet ham ud til siden, mens han med mikrofonen i hånden spurgte efter andre børn, som gerne ville synge på scenen og modtage en sodavand som præmie.

Endelig blev der sagt "Godteposer" i højttaleren, og vi løb hen over de glatte gulve glidende på vores lædersåler, videre ned ad de fornemme blanklakerede trapper og byttede vores bon til en godtepose. Et rødt æble og en appelsin var der altid, men det var nok lakrids og sukkerstænger, vi ledte efter ved de første dyk ned i posen.

Programmet var forbi. Forældrene hentede overtøjet i garderoben og sagde farvel til kollegerne fra fagforeningen. Vi var igen overklasse for en aften og steg ind i taxien, der kørte hjem til Molbechvej. Taxi, nej det skulle være en Taxa. Det var dem, der havde autorisation og telefonstandere med skiltet "Taxamotor" i

Farfar i uniform som Taxa-vognmand.

gaderne. Man ringede på telefonnummeret 90 01. "90 01 – vi er der om lidt", sagde vi altid. Min farfar var taxa-chauffør, så vi måtte ikke svigte firmaet ved at tage en Lillebil, som efter min families mening var en slags pirater, der stjal kunder fra Taxa. Nogle havde ikke taxameter, så taksten var ikke efter reglerne, og det kunne blive både billigere eller dyrere end med Taxa. Vi måtte stå i kulden i Rømersgade og se flere dejlige, tomme hyrebiler køre forbi. Dem ville far ikke køre med. Det var Lillebiler. Endelig kom en Taxa, og vi krøb lidt forfrosne ind i bilen, som havde en rude mellem førersædet og bagsæderne. Chaufføren skubbede skydevinduet til side og spurgte om adressen. Når vi kørte ned ad Molbechsvej, sagde far altid det samme til chaufføren: "Ja, lige opgangen før de grønne lygter". Vi var jo nabo til Valby Politistation med de to grønne gadelygter, der markerede, at her var en politistation. Næste dag gik man og var varm indeni ved tanken om, at det, man lige havde oplevet, jo kun var starten på årets bedste måned.

Det andet køn

Da oplysningen om kønslivet i 1950'erne var sparsom, ynglede vrangforestillinger i hovedet. Min far købte Sten Hegelers bog "Hvordan Mor", da jeg var 13 år. "Det er nok noget, du har tænkt over", sagde han og rakte mig den bog, han burde have læst for mig, da jeg var 5 år.

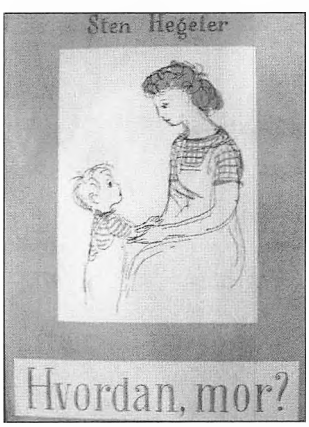

Sten Hegelers bog udkom i 1948 på Morten A. Korchs forlag.

Hjemme i ejendommen på Molbechsvej havde vi tit en barnevogn stående, mens vi spillede fodbold. Af og til skulle en storebror hen og kigge, om der nu var sut i

munden, og om ungen stadig sov. Mødrene kunne ikke holde øje med småbørns middagssøvn i barnevogn fra et vindue på 3. eller 4. sal, så vi fik den opgave. Vi lagde altså nok mærke til, at der blev født børn i familierne, men ingen af os iagttog gravide mødres voksende maver. Det fik man ikke noget at vide om. En morgen vågnede jeg og så, at min mor ikke var hjemme. Far fortalte, at hun var på en klinik, så jeg ville få en søster eller bror om få timer. Jeg var 6 år og havde hverken fået nogen forhåndsglæde eller deltaget i en forventning. Min bror blev født, og far beskrev situationen på klinikken med lillebror i en lille vugge ved siden af mors seng. Børn havde ikke adgang til klinikken, derfor lavede jeg en tegning, som han fik med til min mor.

Valby Skole havde ikke længere adskilte drenge- og pigeklasser, da jeg startede i 1949, men kvindelige og mandlige lærere havde hver deres lærerværelse i hele min skoletid, som sluttede i 1959. Som elev mærkede man kønsopdelingen, da drengene skulle undervises i sløjd og pigerne i madlavning. Jeg kunne have klaret mig bedre med grydeske og brødkniv end med hammer og sav, og jeg husker en pige i min klasse sige, at sløjdsalen måtte være et spændende sted med værktøj ophængt langs væggene og høvlebænke at arbejde ved. Skolekøkkenet var efter hendes mening blot en større udgave af det køkken, hun havde derhjemme.

Kønsliv var et uopdyrket område, som mine større kammerater fyldte med urskove af deres såkaldte erfaringer. Man lyttede som 7-årig. Jeg opfattede deres beretninger om seksuallivet som grove historier, der ikke havde noget med virkeligheden at gøre. Mine forældre kunne umuligt gøre det, der blev fremstillet som vulgært og uhumsk.

Information om kønslivet gav skolen først, da vi var 14 år. En lærer fra en anden skole skulle undervise. Vore egne lærere kunne altså ikke påtage sig opgaven. Vi fik seddel med hjem om det, der skulle ske. Pigerne skulle undervises én dag og drengene en anden. Tænk at se hinanden i øjnene efter denne oplysning om det andet køns hemmeligheder. Alene disse forberedelser fik spændingen til at stige i os. Vi talte dagene.

Der var lagt op til den store oplevelse. Vi skulle være i biologilokalet. En biologitavle var hængt op for dørens vindue, så vi ikke kunne generes af nysgerrige blikke eller grimasser fra andre, der vidste, hvad der foregik. Det var ikke nødvendigt for vores koncentration. Vi slugte, hvad der blev sagt. Den ukendte lærer fik givet os lidt mere end den biologiske side af seksuallivet. Vi drenge blev belært om pigernes mensesperioder, hvor deres humør kunne være svingende, og man skulle tage hensyn. Læreren sagde, at nogle ægtemænd gik på værtshus og ikke gad være hjemme, mens det stod på. Måske var det netop den dag, konen skulle have en buket blomster eller tilbud om hjælp med det huslige. Han foreholdt os vores eget kortsigtede ønske om sex. Mænd kunne for at få sex give falske løfter om det ægteskab, som læreren sagde, piger drømmer om. Det blev ofte årsag til begrebet enlige mødre, sagde han og gennemgik derefter kønsorganerne på to tavler med gennemskårede underliv.

En lille, buttet og sorthåret dame i blå spadseredragt og hvid silkebluse med mørkerød læbestift og en svag duft af parfume kom ind i klasseværelset. Hun var vores geografilærer. Trods hendes kontrol af vores viden om lande, byer og floder på et vægkort uden navne og geografibøgernes kedsommelige fakta om verdens naturrigdomme nød jeg geografitimerne og tog udvinding af metaller og udbredelse af klimazoner med i købet. Når hun i løbet af en lektion bevægede sig ned mellem bordene, fik man en ukendt fornemmelse af velbehag. Der var noget tiltrækkende ved hendes stemme, kropsholdningen og det lille kast med hovedet, når en krølle faldt ned foran øjnene. De små sorte sko med halvhøje hæle blev sat i gulvbrædderne med en klaklyd, som kun en kvinde kan fremkalde. Det kvindelige var det vidunderlige.

I en ejendom med piger og drenge var det uundgåeligt, at drengene af og til var i de mørke kældre med pigerne. Man gik på opdagelse i nye landskaber. Duften af en pige var en ny dimension. Jeg var som teenager ikke en af de mest eftertragtede hos pigerne, men sammen med en af mine venner var jeg af og til i Tivoli for at afprøve mulighederne. Taktikken var at stå ved rutschebanen og få øjenkontakt med to piger, som måske var på

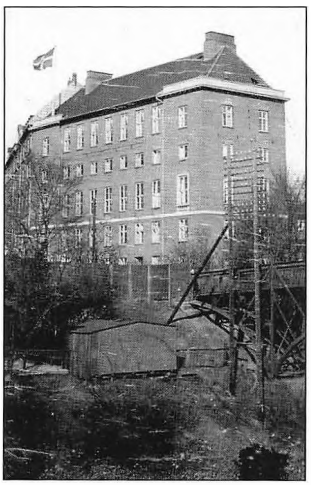

KFUM's bygning ved Hønsebroen. (Valby Lokalhistoriske Selskab & Arkiv)

udkig efter drengebekendtskaber. Stillede pigerne sig op i køen til rutschebanen, var der bid. I hvert fald havde man en pige på krogen, men fangsten var først i land, hvis de to piger satte sig i hver sin vogn. Så hoppede vi ned til hver vores pige og susede rundt i rutschebanen. Var der sympati, var næste skridt at prøve Baljerne, som rummede en mere stille tur i dunkle omgivelser, hvor alt kunne ske. Da jeg en lørdag efter en rutschetur og romantisk sejlads var ved at blive – syntes jeg – rigtig forelsket i en pige i en lyseblå cottoncoat, viste det sig, at jeg overhovedet ikke forstod et ord, når hun svarede på mine spørgsmål. Hun var fra Finland. Lidt engelsk gjorde gavn, så jeg kunne forstå, at hun var på ferie. Hun forklarede mig, hvor hun boede ved at tage en pind og tegne indgangen i Tivolis grus. Hun tegnede den brede trappe op til to indgangsdøre og skrev bogstaverne KFUM over indgangen. Jeg blev fyr og flamme. Hun boede på Valby KFUM, der var vandrerhjem om sommeren. Jeg fulgte hende hjem og kunne vinke fra Molbechsvej, hvor jeg jo selv boede. Næste dag var hun rejst. Måske havde hun sagt det, men kommunikationen på engelsk var ikke så præcis imellem os.

Det var sjovt at prøve at få kontakt med en pige. Det unge, romantiske sind fik en gysen, hvis det lykkedes. En bemærkning, et blik eller en klukkende latter kunne jeg nyde i flere dage efter. Den bedste romantiske ramme for sværmerier var Frederiksberg Haves kanaler om vinteren, hvis det altså var frostvejr. Her kunne vi nemlig skøjte rundt i skumringen. En mand med en kasse glaserede æbler ankom, og man måtte absolut have denne specialitet. Æblet kunne jeg nok lide, men det tykke lag af rødt sukker kunne jeg undvære. Dog ville jeg ikke undvære stemningen i Frederiksberg Have. De få kunstige skøjtebaner kunne slet ikke tilfredsstille en romantisk sjæl. Man løb glad og opløftet på kanalerne, indtil man oversåen grenstump, der lå

fastfrosset i isen. Skøjten ramte grenen, og man fik en flyvetur. Vi kom sjældent til skade, men en tur henad isen gjorde ondt, så mens man stod og gned de smertende knæ, forbandedes dette naturlige miljø, og vi undersøgte åbningstider for en indendørs bane med lækker is uden fastfrosne grene. En skøjtehal havde blot ingen romantiske hjørner, hvor man kunne snakke under et træ.

Da jeg blev kørt ned af en motorcykel med sidevogn i Toftegårds Allé, fik jeg en flænge på venstre bagben. Jeg gik i fodgænger-overgangen, og motorcyklen ramte mig med sidevognen. Jeg blev først klar over, hvad der var sket, da jeg lå på sidevognen og blev kørt over til modsatte vejside. Vi kom senere i Byretten. Motorcyklisten skulle betale omkostninger i forbindelse med behandling af min flænge i benet. Dommeren sagde, at der jo ville blive et ar på benet. Havde jeg været en pige, ville han have forlangt, at motorcyklisten skulle have betalt erstatning. Der kan man bare se.

Så forskellige hjem

Vi flyttede ikke fra Molbechsvej 4. Vores to-værelses lejlighed indrettede mine forældre med en stue, der havde spisebord og fire stole og en sofagruppe, hvor man kunne sidde og slappe af efter middagen. Når vi havde gæster, sad herrerne og spillede kort ved spisebordet, mens damerne strikkede eller stoppede strømper og snakkede livligt i sofagruppen. Sidst på aftenen forenedes mænd og kvinder, når kaffen og den hjemmebagte sandkage blev serveret. Lejlighedens andet værelse var soveværelset. Her stod en dobbeltseng med små skabe ved hver seng og et toiletmøbel med spejl, så mor kunne sidde og få hold på frisuren og lægge læbestiften på.

Alle møblerne var tunge og solide og for soveværelsets vedkommende sammenhængende, så de kunne kun stå på en bestemt måde. I soveværelset var der fyldt op, så man kun så gulvet på hver side af dobbeltsengen og en stribe for enden hen til møblet med spejlet. Da min bror blev født i 1949, varede det ikke længe, før lejligheden blev indrettet helt anderledes. Soveværelsets

bastante sengemøbler blev smidt ud. Spisebordet kom ind i soveværelset, der nu blev spisestue om dagen og soveværelse for min bror og mig om natten. Vi fik en køjeseng. Inde i stuen havde vi fået den nye form for sofa, sovesofaen, der kunne slås ud til mine forældre. Børneværelse havde man ikke, så legetøj eller spil tog man fra en kasse i et hjørne af den ene stue. Da vi blev ældre, syntes min far, at vi skulle have lidt privatliv, så vi fik en lille trækasse med hængelås. Heri havde jeg min første hemmelige pibe med en pose tobak.

Lejligheden Molbechsvej 4, da vi fik fjernsyn i 1956.

Når jeg besøgte en kammerat i en anden lejlighed på Molbechsvej, trådte jeg ind i en anden verden. Min kammerat var en efternøler, så hans forældre var nok 15 år ældre end mine. Hans søster så jeg på et foto på væggen med hendes børn, der var næsten lige så gamle som os. Forældrene var flyttet ind i ejendommen som nogle af de første o. 1920, og de havde ikke ændret møblementet siden dengang. De havde en stue, som mindede om et herreværelse i klunkestil. Der var en bred læderstol, som signalerede, at det var husets herre, som efter middagen tog den i besiddelse resten af aftenen. På rygebordet lå en stor, hvid hæklet dug. Vaser af glas stod på små hylder, der hang forskellige steder på væggene. Foran vinduerne bølgede halvt gennemsigtige gardiner i flere lag. Nipsting af porcelæn og sølv stod overalt og så tæt, at det måtte være en kunst at tørre støv af. Min kammerats far var karetmager og duftede rart af høvlspåner. Det var et gammelt erhverv, og forældrene var efter min mening meget gammeldags. Når jeg hentede min kammerat, spurgte hans mor: "Skal du ikke øve?" Han skulle lære at spille

violin. Et fortidigt instrument i mine øjne. Var hans mor gammeldags, så blev jeg dog forbavset over, at hun som den eneste af ejendommens hjemmegående mødre købte billet og så vores såkaldte cirkusforestillinger i barnevognskælderen. Hendes søn var med i forestillingerne og kunne lave sjove kropsbevægelser som Chaplin, men violinen tog han aldrig med. Den kunne ikke bruges som trækplaster og give flere solgte billetter.

Da en skolekammerat inviterede mig til sin 7-års fødselsdag, skulle jeg for første gang besøge hans hjem. Lejligheden lå på fjerde sal og var fuld af dagslys, da man havde vinduer ud til kirkepladsen foran Jesuskirken. Forældrene var meget stilfærdige og venlige, men det viste sig, at de havde traditioner, jeg ikke forstod, før mine forældre forklarede mig det, da jeg aflagde beretning om fødselsdagen bagefter. Da vi drenge tog plads ved bordet med sodavand og hjemmebagt sandkage og lige skulle til at nyde de gode sager, gav faren sig til at sige noget, som ikke var henvendt til os. Nærmest til sig selv. Han foldede hænderne og så ned på gulvtæppet. Moren gjorde det samme uden at sige noget. De bad bordbøn. Det var en ny erfaring for flere af os, så vi sad blot og undrede os. Der var en lidt trykket stemning, og vi turde ikke se på hinanden, men vi kunne godt lide at komme hos min kammerat, og vi accepterede denne bordbøn, for vi blev jo ikke snydt for noget af det, vi glædede os til.

Min mormor og morfar flyttede til de nybyggede ældreboliger "Valbyholm" ved Ålholm Plads og havde deres gamle møbler med fra Poppelgade på Nørrebro. De skulle i deres sidste år have en velegnet bolig med elevator i stedet for trappen til 4. sal. Det betød, at de kom tættere på os på Molbechsvej, så jeg tog en dag i 1951 en af min venner med over for at besøge dem. Jeg syntes, han skulle se et ældgammelt hjem. Mine bedsteforældre blev gift i 1902, og de havde ikke skiftet møblerne ud. Tiden var stået stille i dette hjem. Alt var som dengang, bortset fra et toilet i stedet for retirader i gården.

På vej over til Valbyholm fik jeg fortalt min kammerat, at jeg havde været hos min mormor og morfar, da de boede i Poppelgade. Jeg beskrev den lille entré med et toilet uden håndvask. De

kunne kun vaske sig køkkenet. Inde i stuen var der brunt tapet med blomster på væggene. Et solidt, mørkbejdset bord stod midt i stuen. Over bordet hang en lampe, der lignede en gammeldags petroleumslampe, men en el-pære lyste under de små perlemorsranker, der hang ned rundt om lampens glaskuppel. Under bordet var linoleum sømmet fast til gulvet midt i stuen. I resten af stuen gik man på et mørkt, lakeret gulv. Når mine bedsteforældre gik over gulvet og linoleummet, kom der en slæbende lyd fra deres hjemmesko med "bildæk" som såler.

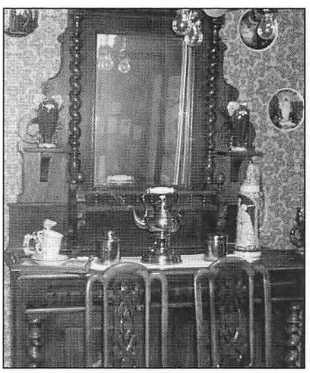

En buffet, som den huskes hos bedsteforældrene i Poppelgade. (Arbejdermuseet)

Poppelgade nr. 3 på Nørrebro. Jørgens kone, Ilse. og Knud Nielsens oldebarn, Anita Lerche. Huset har bortset fra graffiti ikke forandret sig, men forretningerne i gaden er lukket.

Totalt dominerende i stuen var en buffet med stort spejl. For neden var der skuffer med porcelæn, bestik og duge. Buffetens bordflade var dækket med en hvid dug. Hele vejen rundt i kanten var et lille rækværk i træ. Det løsnede sig af og til, så min mormor måtte opløse en del i kogende vand, så snedkerlimen kunne klæbe igen. Selv om min morfar var snedker, lavede han ikke reparationer i lejligheden. Han havde jo fri, når han var hjemme, mente han. Inden for buffetens rækværk stod et fad på sølvfod, en frugtopsats i messing og en lille flagstang i sølv med et flag, der havde mistet farverne, siden de havde fået det til deres sølvbryllup i 1927.

Buffeten stod på den ene side af stuebordet. På den anden side havde de en divan, en sofa uden rygstøtte. Man måtte gerne læne sig tilbage, hvor der var et gråbrunt vægtæppe med et bil-

lede af en flot kronhjort ved en skovsø. Et skab, som jeg aldrig så åbent, havde udskårne vindrueranker på skabslågen og snoede kantlister. Det var et eventyr at lade øjnene og fingrene gå på opdagelse i disse trærelieffers svungne former.

Mormor elskede at høre de kendte skuespilleres stemmer, når der var hørespil i radioen. Morfar nød at sidde i et hjørne af stuen med sin cerut. Hans kurvestol knirkede ved den mindste bevægelse, mens han sad i aftenskumringen. Han tillod ikke, at der blev tændt lys, før der var helt mørkt i stuen. Om vinteren varmede de stuen op med koks i den sorte kakkelovn. Koksene hentedes på loftet i en spand. De bestilte koks hos et firma, som stillede med en mand, der bar koksene op i sække. Han benyttede køkkentrappen. Den var hvidskuret med trin, der var buet af slid. Hver lejlighed skulle selv vaske trappen på deres eget stykke. Koksopbæreren satte sorte fødder på de flotte trappetrin, som blev skuret rene næste dag.

Jeg fik gjort min kammerat interesseret i denne verden af fortid og satte trumf på ved, at mine bedsteforældre sikkert havde noget lækkert, for det var jeg vant til at få, når jeg kom i Poppelgade med min mor. Besøget i Valbyholm blev en fiasko på flere måder. Da vi kom uanmeldt, havde mine bedsteforældre ikke slik og kiks. Vi fik en lunken citronvand til deling. Den eneste, de havde. Stuen havde jeg beskrevet for min kammerat som ufattelig gammeldags og mørk, men i Valbyholm kunne jeg næsten ikke kende hjemmet igen, selv om det var de samme møbler. Væggene var ikke tapetseret, men malet med gul plastikmaling, så deres møbler stod nærmest og krøb sammen for at undgå det blændende sollys i stuen. Linoleummet på gulvet kunne jeg heller ikke vise min kammerat. Her var lyse og nylakerede gulvbrædder. Den sorte kakkelovn med koksspanden var erstattet af hvidmalede radiatorer langs væggen. Bagefter forstår jeg, at mine bedsteforældre ikke kunne trives i disse omgivelser. Da min mormor kort tid efter døde, havde min morfar også kun et ønske: Tilbage til Nørrebro. Han fik en lejlighed i Nørrebros Vænge og fik et par gode år her. Så forskellige hjem.

Søndage

Søndag var ugens eneste fridag og fik hos os en lidt urolig start, for dagen skulle udnyttes, så man følte, at det var en dag fri fra hverdagens faste program. Far gik hen til vinduet og snakkede højt med sig selv: "Lad os nu se. Hvordan er vejret?" Vigtigere var dog hans næste prognose: "Hvordan bliver vejret i dag?" Mor gik lidt hvileløs i køkkenet, klar til at smøre nogle rugbrødsmadder, hvis vi skulle i Dyrehaven. "Det bliver godt vejr, så vi tager i skoven", lød det med overbevisning fra far. Mor gik i gang. Hun gjorde altid sit bedste, så det ikke blev flade madpakker. Jeg husker ret højt belagte stykker med sild og leverpostej med sky. Det var noget for far. Vi andre fik som luksus frugtsalat og pålægschokolade. Midt i mors arbejde lød der en ny vejrforudsigelse henne fra fars plads ved vinduet. Han stod og kiggede op i nogle truende skyer og erklærede: "Vi får regn". Mor lagde lidt ærgerlig brødkniven på køkkenbordet: "Nå! Skal vi så ikke i skoven?" Intet svar fra far. En lidt ubehagelig stilhed i lejligheden. Usikkerheden fik virkelig lov til at fylde meget nogle minutter, mens dagens program blev overvejet. Så kom der en klar afgørelse fra far. "Vi går over i Søndermarken med et tæppe og tager regnfrakker med". Mor fortsatte med at lave lækre madder. Jeg husker, at vores udflugtsplaner altid blev lavet om 3-4 gange, inden den endelige beslutning kom. Det danske vejr ved man sjældent, hvor man har. Radioens vejrforudsigelser indgik aldrig i fars meteorologiske overvejelser ved vinduet. Han stolede på det, han så med sine egne øjne.

Fart på cykel og sporvogn

Langs med jernbanen løber Vigerslev Allé. Det er en rigtig allé, flad og lige, hvor det ikke kostede mange kræfter at få fart på cyklerne. Flere gange gik det for stærkt, for vi havde ikke gear, så benene piskede rundt for at få farten yderligere op, indtil kæden sprang af, og det hele var ødelagt. Uden håndbremser var det pludselig blevet en farlig cykeltur. Teknikken var enkel. Man stod på den ene pedal og lod den anden fod slæbe hen ad asfalten for at bremse. Det lykkedes efter et par hundrede meter.

Berlingske Tidende
Week-end
Linie 10 ud over Vigerslev-broen
knust foran Hamborg-ekspresse

Jeg husker ikke uheld på cyklen i Vigerslev Allé, men derimod en ulykke, da vognstyreren på sporvognslinje 10 en forårsdag i 1958 ikke kunne standse vognene, der i fuld fart kørte ned ad vejen. Da man hørte, hvad der var sket, sagde de fleste: "Det kan da ikke passe". Sporvognen kørte ved Carlsbergbroen ned ad jernbaneskråningen, så den forreste vogn kom helt ned til jernbanesporene ved Enghave Station, mens den bageste, bivognen, stod på kanten af skråningen. Vi cyklede ned og så dette mærkelige syn. Sporvognen stod skråt ned ad skråningen, som vi havde hørt, men det mest overraskende var et stort lokomotiv, der stod på skinnerne lige foran sporvognen. Hvad var der egentlig sket? Først næste dag fik vi i aviserne en beskrivelse af ulykken. Vognstyreren var sprunget af, inden vognen styrtede ud over skråningen, og havde råbt, at passagererne skulle gøre det samme, for han kunne ikke standse sporvognen. 18 personer kom på hospitalet, men ingen var i livsfare. Og toget? Det viste sig, at nogle banefolk havde set eksprestoget nærme sig og fået signaleret til lokomotivføreren, der fik toget standset. Dog kunne han først få lokomotivet til at stå helt stille, da det nåede sporvognens styrehus. Dagen efter cyklede jeg derhen igen. Man måtte lige se dette en gang til. Lokomotivet og sporvognen stod der endnu. Ned ad Vigerslev Allé kørte jeg denne gang i forsigtigt tempo.

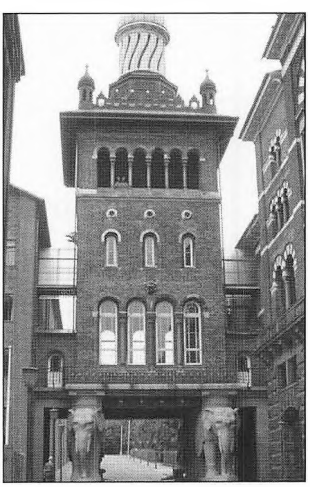

Måske var det kun os, der kaldte broen fra Vigerslev Allé til Vester Fælledvej for Carlsbergbroen. Vi cyklede jo over Valby Bakke og ned gennem Elefantporten og forbi bryggeriets bygninger, over broen og hjem ad Vigerslev Allé. Man kan godt tage den samme tur i dag, men der mangler noget. Der er ikke længere røg og dampudslip fra bygningerne, og den herlige duft af humle må man tænke sig til, da den store industrielle ølbrygning ikke længere foregår i Valby.

Elefantporten på Carlsberg Bryggeri.

De store årgange i oprør

Der var noget på vej

"Træk vejret dybt og hold det!" sagde en sygeplejerske, når vi stod foran røntgenapparatet. Forældrene kendte til tuberkulosens farer, så vi børn fra 1940-45 skulle undersøges. Ingen af os fik sygdommen, men sygeplejerskens kommando glemmer man ikke. Senere blev hun afløst af en tekst på en skærm foran ens øjne, når man stod med armene i siden og holdt vejret, indtil der stod "Tak! Du er færdig".

Vi levede med mange påbud og regler i dagligdagen. "Sluk lyset efter dig!" "Luk døren for varmen!" I gårdene var der upopulære skilte: "Boldspil forbudt" og "Cykler fjernes uden Ansvar". Vi så skilte af denne type mange steder: "Handel og Betleri forbudt" og "Bude henvises til Køkkentrappen". Der var også uskrevne regler, og de fleste havde en fornuftig begrundelse. Efter et bad lød det fra min far: "Tør dig godt med håndklædet mellem tæerne. Du kunne få fodsvamp". "Husk svangen, når du børster dine sko!" Man måtte ikke glemme skosværte mellem sål og hæl. Skoene skulle holde så længe, man kunne passe dem. "Børst tænder morgen og aften!", og det gjorde vi. Mine bedsteforældre havde kunstige tænder. Mine forældre kunne nøjes med en kunstig overmund. Vi fik som børn nogle plomberinger, men tænderne fik lov at blive siddende.

I Valby gik en ung mand på gaden og vakte opsigt. Folk vendte sig om, talte om ham og forstod ham ikke. Man kunne forarges eller nøjes med at undre sig. Vi teenagere var nysgerrige. Hvad var det, den unge mand ville fortælle med sit udseende? Han havde ladet sit sorte, krøllede hår vokse vildt. Jakken havde huller på ærmerne, bukserne var lasede i kanten og skoene hullede. Ansigt og hænder så ikke ud til at have mødt sæbe og vand i måneder. Måske var det ikke snavs, han havde på sig overalt. Det kunne være maling. Var han kunstner, eller ville han gerne ligne en kunstner? Det var en ung mands oprør mod regler og pænhed midt i 1950'erne. Sådan opfattede vi det. Senere blev

han anerkendt som kunstner. Dengang tog han forskud på det oprør, der kom fra de store årgange.

Efter loyalt at have lært gamle dyder om pæn påklædning, sparsommelighed, lydighed og flid begyndte vi at stille spørgsmål. Da indkaldelsen til session kom, var det for mig ikke en selvfølge, at jeg skulle være soldat. Min familie var målløs. Jeg hørte Carl Scharnberg fortælle om sin kampagne mod atomvåben og tilsluttede mig bevægelsen. "Tror du virkelig, man kan få "de andre" til at nedruste?" spurgte man mig i familien. Ord som "naiv" og "verdensfjern bogorm" husker jeg, når min pacifistiske holdning kom frem. Min mor og far accepterede deres søns særpræg, og det var typisk onkler og tanter, der tog sig til hovedet og indirekte undrede sig over, at mine forældre ikke kunne sætte mig på plads. Det havde deres egne forældre gjort, da de var unge, mente de.

De store årgange ville indgå i fællesskaber, tage hensyn og virke i samarbejde med andre. Det gjaldt også om at vise sine følelser i fællesskabet. Vi var ikke vokset op med følelser og var ikke vant til at flyve vores forældre om halsen. Jeg husker ikke kropslig kontakt, kys og kram mellem mig og mine forældre. Det var overstået i spædbørnsalderen. Det eneste kærtegn, jeg senere fik, var min fars hånd på mit hoved. Hans store fingre gled gennem mit lyse hår og - var der tid - kløede han mig venskabeligt i hovedbunden.

På Statens og Hovedstadskommunernes Kursus på Frederiksberg fik jeg illustreret, at de store årgange gjorde oprør på mange måder. Da vi i 1961 blev studenter, var der en del, som ikke ville bruge penge til en studenterhue. Andre syntes, det var tåbeligt at køre rundt i gaderne og råbe hurra for sig selv. Jeg var en af dem, så mine forældre oplevede ikke det traditionelle indtog af glade studenter i vores hjem.

I min klasse på studenterkurset var der stor forskel på elevernes sociale baggrund. Min sidekammerat, Carsten, ringede en dag uanmeldt på døren til vores lejlighed. "Vil du med ud og se min fars nye fabrik?" spurgte han. Vi kendte kun hinanden fra klasse-

lokalet, så hans besøg var overraskende. Joh, jeg ville gerne se fabrikken, som lå på Køgevej ved Grønttorvet. "Jeg har lånt min fars bil, så vi kan køre derud", sagde han. Mens jeg fik taget sko på, gik han meget nysgerrigt rundt i lejligheden. Carsten havde sikkert aldrig været i en 2-værelses lejlighed på en 4. sal. Da jeg senere besøgte ham i hans forældres villa, forstod jeg hans interesse for at besøge mig. Her var store stuer og en mængde værelser i to etager og badebro ud i Øresund. En stuepige i sort kittel og hvidt hovedtørklæde kom ind og præsenterede vinen til middagen for min kammerats far. Han smagte på vinen og sendte pigen ned i kælderen efter en anden flaske.

Månederne gik, og en dag skiftede Carsten adresse. Han fortalte, at han uden forældrenes tilladelse var flyttet hjemmefra og havde fundet et værelse i den indre by, hvor han startede med at ligge på gulvet i sin sovepose. Han ville noget andet end det, hans familie forventede. Da han valgte studium, var det hverken jura eller nationaløkonomi, men folkemindeforskning. Vi havde begge brudt den sociale arv, men fra hver vores side. Han valgte at gå fra luksusliv til primitiv studentertilværelse med et studium, som man ikke kunne kalde en økonomisk karriere. Jeg kom fra en to-værelses lejlighed og blev familiens første student. Ingen andre havde mere end 7 års skolegang.

Postbud i Valby

En morgen i 1961 stod fem nybagte studenter på Valby Postkontor. Vi ville gerne have et job som postbud i fritiden. Det var let, for der var mangel på afløsere, når de fastansatte postbude var syge eller skulle have ferie. Vagtmesteren udleverede et rødt armbind og viste os vej til de postbude, vi skulle arbejde sammen med. Der var tre mand på hvert postdistrikt, så jeg hilste på to friske mænd, der havde hængt den røde jakke på en knage og smøget skjorteærmerne op, for de var ved at sortere brevene i mange små rum i en træreol. Jeg fik straks et par opgaver, som jeg ikke kunne finde ud af, for jeg kendte ikke de ord, postbudene brugte i arbejdet.

"Gå hen til skranken og se efter "klodser" til distrikt 7", sagde en af dem til mig. Jeg lærte, at man ikke sagde "pakker", men "klodser". Bagefter skulle jeg "stemme af", og det betød, at jeg hentede de anbefalede breve, som man havde med sig i en bog, som modtagerne skulle skrive deres navn i som kvittering. Jeg fik pakket mine breve i den sorte posttaske, men postbudet fiskede lige et par breve op igen. "De breve kan du godt "brænde af", sagde han, som om jeg kunne forstå meningen. Det viste sig, at han vidste, at jeg skulle hen med en avis til disse adresser, og den kom med næste ombæring, så jeg kunne spare turen på 1. ombæring og gemme brevene i bunden af tasken. Der var tre ombæringer hver dag.

Alle postbudene stod i de røde jakker, og jeg havde mit armbind på uden på vindjakken, men lige før afgang lød vagtmesterens stemme i højttalerne. "Her er lige et par "døde breve". Hvem kender K.A. Petersen, Valby Langgade uden nummer?" Straks råbte et af postbudene: "Ja, distrikt 5". "Døde breve" var breve med mangelfuld adresse, som ofte blev bragt ud, fordi postbudene kendte hvert et navneskilt i deres distrikt. De vidste en del om de mennesker, de bragte post til. Der var aldrig sladder om nogen på posthuset, men af og til kunne man høre en samtale mellem to postbude, som dog var til gavn for kunden. "Louise Hansen i nr. 33....Det må være en fejl", sagde den ene. Kollegaen svarede: "Nej, den er go' nok. Det er på 2. sal hos Jensen. Sønnen har i øjeblikket en kæreste boende."

På de gule cykler kørte vi ud ad porten og videre ned ad Valby Langgade. Jeg følte, at det var et dejligt job at være "ekstrabud", som det blev kaldt. Da vi studenter var afløsere, var vi på skiftende distrikter, og man lærte Valbys boligkvarterer at kende. En morgen kom jeg ud til højhusene på Roskildevej. "Det er let nok. Du tager bare elevatoren op i en opgang, går hen over loftet og tager elevatoren ned etage for etage", sagde det postbud, som var vant til lynhurtigt at stoppe elevatoren på hver etage og nå inden for elevatordøren og køre videre, for han havde trykket på knapper til de etager, der var breve til. Den morgen jeg kom derud på den gule cykel, var det ikke "let nok". Der havde været ildebrand om natten på de øverste etager i et par opgange, så

jeg kunne ikke bruge elevatorerne i bygningen. Der var en trappe, som gik rundt som Rundetårns sneglegang, men her var bare lave trin, som man gik på uden at føle man kom opad i et rimeligt tempo. Jeg nåede op med første opgangs post, men kunne på grund af brandslanger og afspærringer ikke komme hen over loftet og tage næste opgang oppefra. Så ned ad de hundredvis af små, lave trin fra 15. etage og derfra til næste opgang. Brandfolkene stod foran bygningerne og diskuterede slukningsarbejdet. Det havde de ikke prøvet før på den måde. Deres stigevogn var til ingen nytte, når de skulle op i 15. sals højde.

"Hvordan går det", spurgte min mor en dag, da jeg havde været ekstrabud i et par måneder. "Jeg ser Valby indefra", svarede jeg.

Lillegade set ned mod Valby Langgade. (Foto: Aage Kampp, 1981)

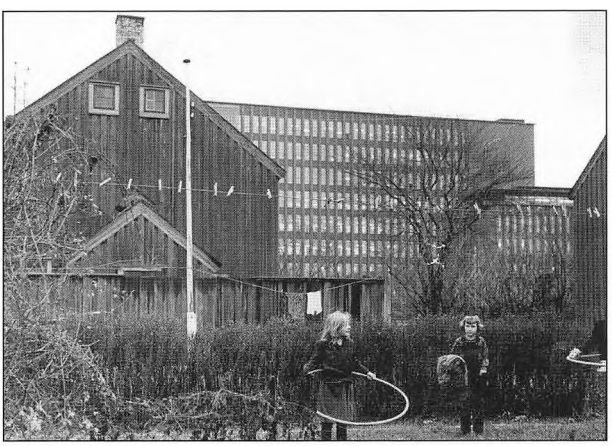

En af barakkerne på Vigerslev Allé. I baggrunden F.L. Smiths bygning. (Foto: C.G. Gjersøe, 1960)

Da jeg efterhånden havde været i de fleste distrikter, kunne jeg se, hvor forskelligt folk i min by boede. En dag kunne jeg starte med breve til lejligheder i de gamle huse i Lillegade og området ved den gamle rytterskole. Trapperne var så skrøbelige, at jeg helt selvfølgelig satte tempoet ned, når jeg var i det kvarter. Senere kom måske en rute omkring træhusene på Vigerslev Allé. Var det ikke dem, man kaldte "Husvildebarakker"? Dagen kunne slutte med breve til de store villaer bag Jesuskirken, og til sidst afleveredes eftermiddagsavisen til professor Bohr i æresboligen på Carlsberg.

En håndskrift afgjorde min fremtid

I foråret 1965 var jeg ved at være færdig med læreruddannelsen på Frederiksberg Seminarium og sad i elevstuen og så på flere hundrede stillingsopslag. Der var brug for os. Jeg ville prøve at blive ansat i et af de progressive skolevæsener i Københavnsområdet. Gladsaxe Skolevæsen ville gå nye veje. Eleverne skulle være aktive, musisk-kreative og medbestemmende. Et stillingsopslag fik mig til at ændre mening. Da hele væggen i seminariets elevstue var tapetseret med stillingsopslag, satte seminariets sekretær de følgende tilbud om lærerstillinger i nogle ringbind. Man sad og bladede og følte sig priviligeret. Tænk, at vi, der var spået arbejdsløshed, bare kunne vælge og vrage. I mapperne var der et håndskrevet brev. Det fik betydning for mig de næste 40 år. Brevet var skrevet med en gammeldags fyldepen med bred streg. Der var noget ved denne flotte, personlige skrift, som gjorde mig nysgerrig. "Der bliver brug for mange lærere i Herstederne. Kontakt M. Lassen, Vridsløselille Skole". Et telefonnummer afsluttede dette meget korte brev. Jeg ringede og fik en aftale om at besøge skolen. Efter en samtale og rundvisning på Vridsløselille Skole var jeg ikke i tvivl. I stedet for at søge til progressive, nye skoler ville jeg gerne opleve en gammel

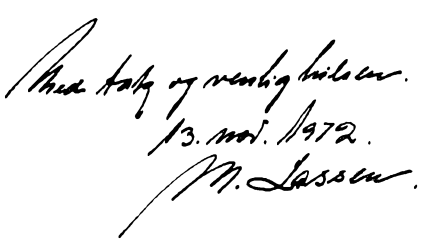

Skoleinspektør Mikael Lassens håndskrift. Her fra en hilsen i anledning af skolens 100-års fødselsdag i 1972.

Vridsløselille Skoles ældste bygning (1921) ved Roskildevej.
Skolens motto fra 1930'erne står på facaden: FLID BANER VEJEN.

skole, der endnu havde fælles morgensang og morgenbøn for alle skolens elever hver dag kl. 8. Kunne det lade sig gøre 15 km fra København? Det måtte jeg se. Jeg ville gerne være på en skole, som uundgåeligt måtte blive indfanget af de nye tider. Jeg blev ikke skuffet.

Herstedernes indbyggertal steg fra 7.000 til 30.000 fra 1965 til 1975. En helt ny bydel blev skabt tæt ved stationen Albertslund, som blev kommunens nye navn. Da jeg tog afsked med skoleinspektøren på Vridsløselille Skole efter vores samtale, opfordrede han mig til at gå op på broen over jernbanen ved Albertslund Station og se den nye by. Det gjorde jeg, men troede, jeg havde misforstået beskrivelsen. Jeg kiggede ud over noget byggeri, som ovenfra lignede et kæmpe fabriksområde. Et stort bygningskompleks med fuldstændig ens cementhuse. Tagene var flade med en del vindueskupler som ovenlys. Ikke en busk eller et træ ragede op nogen steder. Det kunne umuligt være de huse, mine kommende elever boede i. Jo, her var på kort tid rejst boliger (gårdhuse) til 10.000 indbyggere.

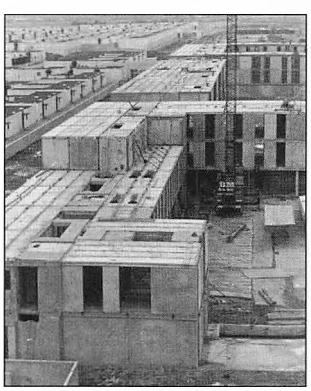

Albertslund Syd under opførelse i 1960'erne.
(Lokalhistorisk Samling Albertslund)

Ny tid i gammel landsby i 1968

Da jeg startede som lærer, sagde eleverne "De" til mig. Det blev efter 1968 til "du". Når jeg møder mine allerførste elever, siger de "Dav, Nielsen". De senere hilser med "Hej, Jørgen". Den skole, jeg kom til, var en gammel skole, som nu fik unge lærere fra de store årgange. I 1965 var det på denne skole ikke velset, at kvindelige lærere gik i cowboybukser. Kun kjoler var passende, men disse regler blev brudt, og kjolerne blev endda lårkorte. Vi lod håret gro ud over ørerne, og damerne gik uden bh under blusen.

De gamle skoleballer med indmarch og to musikere til vals og polka blev erstattet af discjockey med rockmusik. Der blev ikke danset pardans længere. Alle dansede rundt i et større fællesskab iført farverige, løstsiddende trøjer og bukser. Flere havde malet blomster på kinden. Der blev sunget Beatles-melodier som "All You Need Is Love", og eleverne hentede lærerne ud på dansegulvet.

Autoriteter blev nedbrudt. Elevråd blev indført. Eleverne fik lov at vælge, om de ville gå ud i skolegården i pauserne eller blive inde, gå på skolebiblioteket eller i elevstuen. De ældste fik lov til at forlade skolen, hvis de ville hjem i spisepausen. De, der havde lov til at ryge for forældrene, fik også et rygelokale på skolen. Det var den første skole i landet, der tillod rygning. Det trak over-

Lærerne på Vridsløselille Skole i 1965. Skoleinspektør M. Lassen nr. 3 fra venstre i 2. række. Jørgen midt i bageste række. (Foto: Jan Lennart Pedersen ApS)

Elevrådsformand Per Hurtigkarl tænder en »smøg« for den 14-årige Steffen Helleskov i elevernes overdækkede rygegård i overværelse af inspektør M. Lassen

Skolemyndighederne tog utraditionelle metoder i brug for at holde eleverne væk fra hash'en

DE FIK LOV TIL AT RYGE PÅ SKOLEN SÅ VAR DER IKKE NOGET VED DET

På fire måneder faldt antallet af rygere til det halve – og klimaet på skolen blev bedre

AF ERIK B. ANDERSE

■ Da det omsider blev fuldt legalt at ryge på skolen, holdt halvdelen af eleverne op. Det blev resultatet af den forsøgsordning, skolemyndighederne

ekskluderede, var der 80 registrerede rygere på Vridsløselille skole. I dag er der 20.

– Kun vanerygerne bliver tilbage, og de skal nok få lejlighed til at ryge med eller uden forbud.

at det har en meget karakteristisk lugt, så det vil være let at spore, siger elevformand Per Hurtigkarl.

get af lægekredse, der den moralske pegefinger gel, at rygning er sådd

skrifter i aviserne: "Ta' bare en smøg i det store frikvarter," lød en af teksterne, men man fortalte dog læserne, at smugrygningen ophørte, så de mindre elever ikke fik smag for tobakken. Det var kun de "rigtige" rygere, som kunne benytte rygerummet. Om sommeren ville eleverne gerne høre populærmusik i skolegården, så et overskud fra en elevfest blev brugt til en højttaler. Med musik i skolegården mindede frikvarterernе om et asfaltbal, indtil naboerne klagede, og man måtte lukke vinduerne, hvis der skulle høres musik. Om vinteren solgte eleverne varm cacao i skolegården, og lidt slik kunne man også købe. Ingen diskuterede, om det sundhedsmæssigt var en god idé. Det kom først senere. I 1960'erne var det bare vigtigt, at eleverne fik rettigheder.

Den overhøring, min generation kendte fra skolen, blev afløst af aktivt arbejde for alle i en klasse, så ingen blot sad og lyttede til den ene elev, der blev hørt i lektien. For de unge lærere, der gjorde deres første erfaringer i Albertslund, var der meget andet end undervisning, der skulle klares. Den store tilflytning af familier fra København betød nye elever i klasserne hver dag. Der kunne være 35-40 elever i en klasse, og der måtte bruges tid til at skaffe undervisningsmateriale til de sidst ankomne. Flere måtte sidde i vindueskarmen den første dag, indtil pedellen i kælderen havde fundet nogle ellers kasserede stole, de kunne sidde på. I løbet af nogle måneder blev der anskaffet nye møbler.

Gårdhuse i Albertslund Syd i 1960'erne.

Albertslund Kommune satte i 1965-70 danmarksrekord i skolebyggeri. Hvert år skulle der bygges en ny skole. Boliger skød op, og mange lærere flyttede ud til kommunen. Fra et værelse på KFUM i Valby flyttede jeg til en to-værelses lejlighed lige ved siden af min skole. Kolleger fik et fællesskab også uden for arbejdstiden. Der var meget at tale om. Nogle købte en byggegrund og var selvbyggere eller medbyggere. Jeg blev gift, og vi kom til at bo i et af de gårdhuse, som jeg tidligere havde troet ikke var boliger, men en del af en fabrik. Det skulle vise sig, at denne "lejlighed på jorden" var glimrende indrettet. Fra alle vinduer så man ud i vores lille have, så huset føltes større, end det var. Da vi gerne ville have plads til to børn, købte vi i 1973 et parcelhus, men blev boende i den kommune, som vi arbejdede i.

Jeg forlod oprøret

Hvem byggede pyramiderne?

Mit syn på verden var anderledes end mine forældres. De store årgange stillede i deres tidlige ungdom spørgsmål ved den verdensorden, vore forældre ikke troede kunne ændres. Våben førte ikke til noget godt, kunne jeg forsøge at forklare min far, som lyttede et par minutter med forbavsede øjne, mens han tænkte på sin soldatertid og modstandsbevægelsen under besættelsen. Som lærer i historie lod jeg dog ingen elever mærke mine pacifistiske synspunkter. Blandt historielærere hørte man ønsker om, at historiebøgerne skulle skrives om. Det var slaverne og ikke farao, der byggede pyramiderne. Historien skulle ikke længere fremstilles som kongers og hærføreres bedrifter, men folkets historie. Der blev udgivet alternative historiebøger og geografihæfter med skildring af europæernes kolonisering og udnyttelse af lande i Afrika, Asien og Sydamerika. Vi fik bøgerne som klassesæt, men kun få lærere brugte dem. Jeg syntes, at

6.B på Vridsløselille Skole i 1974. Klasselærer Jørgen.
(Foto: Jan Lennart Pedersen ApS)

disse skolebøger for børn var en forkert konsekvens af politiske ideer. Når undervisningsmaterialer alene skulle give eleverne en bestemt opfattelse af historien, blev undervisning ikke den oplevelse af historiske begivenheder, som jeg syntes, eleverne skulle have. Det var bøger med sort/hvide tegneserier, som skulle illustrere budskabet på en for mig grov måde. Disse bøger kunne ikke konkurrere med de traditionelle fagbøger med fotografier og god layout.

Alle lærere i Albertslund blev sendt på kursus i gruppepsykologi. Jeg brugte gruppearbejdet i skolen, men begrænsede denne arbejdsform. Nogle elever blev efterhånden trætte af at skulle sidde i grupper, og andre mente ikke, at der skulle arbejdes intensivt, så de brugte tid til snak, indtil læreren kom hen til deres gruppe. Jeg mistede troen på fællesskabets muligheder og var ikke interessseret i nye ledelsesformer, da jeg i 1970'erne erfarede, hvad kollektiv ledelse kunne betyde i praksis:

Min 4-årige datter begyndte i en børnehave i Albertslund. Da børnehaven indkaldte til forældremøde, kom næsten alle forældre. Vi var nye albertslundere og engageret i vores børns trivsel. Vi lyttede til pædagogernes visioner for børnenes udvikling og deres kollektive ledelse af institutionen. Jeg blev sammen med et par andre forældre valgt ind i bestyrelsen. Her fik jeg mine bange anelser om den kollektive ledelse bekræftet. I det daglige brugte pædagogerne meget tid på at sidde og diskutere, mens de børn, de skulle udvikle – som de selv havde sagt – lå og kravlede formålsløst under borde og bænke. Det så forældre, der afleverede eller hentede deres børn på andre tidspunkter end de normale. I bestyrelsen skulle vi se regnskab for institutionen. Pædagogerne købte legetøj, når de syntes, de manglede noget. Det vil sige, at hver pædagog købte det ind, som vedkommende selv havde brug for. Der blev ikke lavet en samling af ting, som kunne bruges i fælles lege. Bilag og boner fra forretninger blev ikke afleveret, men hvem i kollektivet skulle også have dem? Bestyrelsen kunne ikke efterleve kommunens krav om redegørelse for udgifter. Vi tilbageholdt derfor pædagogernes løn et par dage, og det satte gang i en proces, som endte med, at nogle pædagoger sagde op, og vi fik ansat en ansvarlig leder.

Min arbejdsglæde fik jeg bl.a. ved at være på en skole, der var moderne og samtidig havde traditioner og en historie. En del elever fra de nybyggede boliger var svære at give samme følelse af tilhørsforhold. En dag så jeg fra et klasseværelse skolens lidt ældre pedel. Han havde været på skolen, da den var landsbyskole, senere købstadsskole og nu byskole med nye bygninger og inventar. Jeg glemmer ikke denne mands kropsholdning, da han gik ud til en affaldscontainer. Med en opgivende bevægelse som et suk kastede han dagens resultat af hærværk bort. Nogle ældre elever uden opsyn i pauserne havde med nogle spark ødelagt en mindre reol, som var lavet af spånplader. Jeg var lærerrådets kontakt til elevrådet i de år, hvor eleverne fik mange ønsker opfyldt. Jeg gik ind for elevernes rettigheder, men med 1000 elever var det nødvendigt, at lærerne fulgte med i elevernes færden i pauserne, så de ikke misbrugte deres frihed. Vi havde lavet en kontrakt med eleverne, så en klasse kunne være inde i pauserne. Eleverne havde skrevet under på kontrakten, der først og fremmest handlede om, hvad der var tilladt indendørs i klasseværelset. Gik eleverne ud over disse retningslinjer, blev kontrakten annulleret, men det var vanskeligt at gennemføre i en tid med lærermangel og mange vikarer, som ikke alle brugte kræfter på at sætte grænser for eleverne. Ligesom vikarerne, der skulle tjene til studierne, havde en del elever ikke engagement i eller kærlighed til den skole, de gik på. Eleverne havde rettigheder, men nogle af dem tog sig friheder, som man ikke havde forudset. De følte ikke, det var "deres" skole, ligesom de ikke følte sig hjemme i de nybyggede, betongrå boligkvarterer.

Socialistiske matematikopgaver

Da jeg var teenager, sagde min far ofte: "Jeg drømmer om, at min søn om søndagen henter os i sin bil og kører os ud til sin villa, hvor vi får en god frokost med snaps til". Den drøm gik i opfyldelse. De store årgange fik mere end forventet. Vi fik del i de gode tiders Danmark.

Materialismen er umættelig. Er man glad for bilen, må det næste mål være båden ved marinaen, men det var noget andet, som

viste sig at bevare livsglæden som en varmende flamme inden i mig. Med min lærerløn, 4.341 kr. mdl. før skat i 1972, blev det til en almindelig personbil, og selv om min kone tjente samme lærerløn, satte vi grænsen ved det. Vi havde som lærere en anden fordel. Da vi arbejdede i samme kommune, hvor vores to børn gik i skole, havde vi som regel fri sammen. I modsætning til forældre med job i erhvervslivet kunne vi være sammen med vores børn fra midt på eftermiddagen. Om aftenen lavede vi så vores forberedelse, og der var en del møder med forældre og kolleger, som vi skulle deltage i. I vennekredsen kunne man ikke holde efterårsferie eller en lang samlet sommerferie og juleferie. Til gengæld var deres løn højere, men vi kunne bruge vores bil og køre til billige ferier i lejede hytter i Norge og Sverige.

Mange var godt tilfreds med løn og arbejde, men en del kolleger ville ikke nøjes med det. De ville føje et politisk engagement til deres lærerjob. Jeg var medlem af Danmarks Lærerforening, men det var ikke nok for alle lærere i 1970'erne. Nogle dannede foreningen "Socialistiske Lærere i Albertslund" og erobrede bestyrelsespladser og redaktion af det lokale fagforeningsblad. Da nogle af lærerne valgte undervisningsstof efter deres syn på verden, kom det til den store diskussion om indoktrinering i folkeskolen. Jeg mente ikke, der var noget specielt socialistisk ved at være lærer, men måtte respektere, at de kolleger, der mente det, også var de aktive, som mødte frem ved generalforsamlingerne og blev valgt til at repræsentere lærerne i kommunen. Flertallet af lærere havde ikke lyst eller energi til andet end indretning af deres nye bolig i Albertslund, familieliv og forberedelser til morgendagens skoletimer.

2620 Albertslund

Industrivirksomheder i Albertslund havde brug for en god adresse i deres kontakt og handel med andre dele af landet. Når et flertal på en generalforsamling i "Herstedøster Industricentrum" ønskede at kunne skrive "2600 Glostrup" og ikke "2620 Albertslund", selv om denne industri lå i Albertslund Kommune, var det et tegn på det omdømme, Albertslund i nogle kredse havde omkring 1970. Hvis en af mine kolleger i Albertslunds sko-

levæsen flyttede til provinsen, kunne vedkommende opleve denne reaktion på sit nye lærerværelse: "Kommer du fra Albertslund? Det er jo en "rød" kommune". Det var jo godt nok, hvis man tænkte på det politiske flertal, som kommunens borgere havde valgt, men det blev ofte nævnt sammen med kommunens skolevæsen, som efter rygtet havde lærere, der arbejdede med alternative og udisciplinerede undervisningsformer, som kun et mindretal af forældre brød sig om.

Hvordan opstod dette rygte? To lærere, som var landskendt for at ønske total frihed for eleverne og ingen kontrol fra lærerne, blev af et skolenævn på en af skolerne inviteret til Albertslund for at holde foredrag for forældre og lærere. Foredragsholderne startede med at sende tilhørerne ud i skolegården, så de kunne indse, hvor forfærdeligt vi behandlede eleverne. Mødet sluttede med, at alle skulle lave dramatisering og ligge på ryggen med benene i vejret. Albertslund Posten bragte en meget fyldig omtale. Avisen citerede flittigt de to foredragsholdere, så man fik fornemmelsen af, at redaktionen frydede sig over disse udtalelser: "Lærere er fantasiløse" og "Man kan kun lære noget, hvis man har lyst til det". Sandheden var, at de fleste rystede på hovedet, men det kunne læsere/journalister fra andre egne af landet ikke se, når de fik citater fra Albertslund Posten, der betegnede mødet som "en meget vellykket aften".

REAKTIONÆRE FORÆLDRE –
er de reaktionære læreres dårlige undskyldning for ikke at gå i gang

Sagde de to unge pædagoger, Søren Hansen og Bo Dan Andersen ved det aktuelle og interessante møde på Kongsholmskolen

Kan De lide at skrive?

Uspændende skolegård

For os, der havde børn i skole og institution, var 2620 Albertslund en god adresse. Taksterne på vuggestue, børnehave og fritidshjem var i 1970'erne lavere end flere andre steder. Vore børn kunne færdes overalt uden at komme i kontakt med den motoriserede trafik, da Albertslund havde opbygget et stisystem, der efterhånden bugtede sig over

hele kommunen, mellem boligkvarterer, gennem tunneler under trafikerede veje og rundt i Vestskoven. Efter skoletid kunne børn gå i fritidsklub, idrætsklub m.m eller bruge biblioteker og svømmehaller. Vi så dog i vores parcelhuskvarter nogle flytte, når børnene blev voksne. Man havde ikke længere brug for den børnevenlige kommunes tilbud og ville bo i en kommune med lavere grundskat.

Skatere i Albertslund, 1988.

Der var et blomstrende fritidsliv for vores børn i Albertslund. Idrætten havde både et sigte på at hævde Albertslund i konkurrencer på topplan og at være et socialt fællesskab til fornøjelse for børn og unge. Min datter oplevede den ene dimension, konkurrencerne, da hun svømmede i AIF og viste talent. Et målrettet træningsprogram blev lagt for den 10-årige pige, og hun klarede sig flot, men betingelsen for at fortsætte som elitesvømmer var daglig svømning, om morgenen inden skoletid og om eftermiddagen efter skoletid. Hun kunne ikke få tid til at dyrke noget af det andet, som var muligt i Albertslund, så hun holdt op med at bruge mange timer i vandet og valgte at sprede interesserne mellem porcelænsmaling, ridning og badminton.

Min søn spillede fodbold i AIF, og jeg mødte idealistiske trænere, som brugte fritiden til glæde for drengene. Det var den sociale side af Albertslunds idrætsliv. Og her var plads til alle uanset talent. Man belønnede dygtige drenge med fidusbamsen, men man sørgede for, at de, der aldrig ville blive stjerner på et fodboldhold, alligevel fik en fidusbamse på et eller andet tidspunkt. Man fandt altid noget, der kunne roses. Da han som stor dreng i 1980'erne begyndte at løbe på skateboard, var der flere jævnaldrende, som strøg lidt planløst rundt på stierne. De manglede en rampe, som de kunne rulle på. Så kom den pionérånd frem, som man ofte havde set i byen. Forældre holdt møder. Politikere blev kontaktet. Der blev trykt foldere, som vi forældre delte ud en lørdag formiddag i Albertslund Centrum. Der blev skaffet sponsorer, og en dag kunne formanden for fritidsudvalget indvie en flot rampe ved Kongsholmskolen. Det blev et samlingssted for teenagere. Rampen blev brugt og slidt op.

Et døgn i Albertslund

Videokameraer blev i 1990'erne redskaber for skolens elever ligesom blyanter. I stedet for at skrive om et døgn i Albertslund optog eleverne i min 8. klasse video-sekvenser. De kom til at holde endnu mere af deres by ved at skulle skildre hverdagslivet. De kaldte derfor den færdige film "Albertslund – vores by".

Eleverne blev inddelt i hold med forskellige mødetider. De første - før kl. 6 om morgenen - filmede bagernes arbejde med morgenbrødet og postbudenes brevsortering, mens solen stod op over byen. Næste hold lavede optagelser af dagens begyndelse med folk på vej til arbejde på Albertslund Station og arbejdets start i de lokale værksteder for biler, møbler og trykkeri. Så kom et middagshold med optagelser fra vuggestuen, hvor børn skulle lægges til middagssøvn, og børnehaven, der fejrede en fødselsdag. Skoledagen var i gang, folk handlede i forretningerne, og trafikken var tæt på Roskildevej. Sidste hold filmede aftenen, når butikkerne lukkede, og udstillingsstativerne blev taget ind, og de unge samledes om det lokale spillested for at høre rockmusik eller løb rundt med håndbolde i sportshallen. Eleverne skrev digte, som passede til optagelserne, og de lærte at redigere og sætte det hele sammen til en film, en musikvideo, hvor de indtalte digtene, og deres musiklærer ledsagede dette med sit keyboard. Dvd'en "Albertslund – vores by" kan nu ses på Lokalhistorisk Samling i Albertslund.

Typisk dansk

Skolens elevsammensætning blev international. Hver fjerde elev på min skole havde ikke danske forældre. Da de første pakistanske forældre sendte deres børn i skole i 1970'erne, blev flere lærere inviteret hjem til dem. Invitationen gjaldt læreren med ægtefælle. Min kone og jeg var hos forældrene til en dreng, jeg havde i dansk. Han kunne efterhånden noget dansk, hans far talte helst engelsk og moren urdu. De serverede et stærkt krydret måltid, så vi nød den efterfølgende, læskende te. I dag er vi vant til etnisk mad, ja, mange holder mere af disse specialiteter end af danske retter.

Verden udenfor kom indenfor – i skolen. Berlinmuren faldt som symbol på den kolde krig, og grænserne faldt mellem landene. Det skete samtidig med, at den nye teknologi med computere i 1990'erne gav både lærere og elever kontakt med skoler i andre lande. Det blev nemt at sende mails med tekst og fotos over grænserne.

En drøm for mig var at stå som lærer i en klasse i udlandet.
I år 2000 var jeg i Tjekkiet og prøvede at undervise en gymnasieklasse i, hvad det vil sige at være dansk. De fleste af eleverne kendte H.C. Andersen, men "Det er ganske vist" var en ny historie for disse 18-årige tjekkere, som havde et pænt engelsk ordforråd, men ikke så god en udtale som danske jævnaldrende. Tjekkerne forstod vores humor og ironi, når jeg forklarede: "When a Dane says "It's absolutely true", it might be absolutely not true". "Det er ganske vist", siger vi med et glimt i øjet og mener nærmest det modsatte, fordi vi alle kender H.C. Andersens historie med fjeren, der blev til fem høns.

Vridsløselille Skole fik også besøg af lærere fra Tjekkiet.
To af dem boede hos os, da de var med på skolen for at deltage i undervisningen og prøve de gode muligheder på skolebiblioteket, som de ønskede på deres egen skole. I fritiden viste vi dem rundt i Albertslund, og min kone sørgede for, at måltiderne hos os også kunne kaldes "typisk dansk". Siden deres besøg har vi været i kontakt med dem via mails. Den ene var her en sommer med sin mand og voksne søn. De sagde, at det var den mest vidunderlige ferie, de havde haft, da de elsker friluftsliv og historie med Europas kongefamilier. I bilen havde de deres surfbrætter og kunne på 10 min. komme til Ishøj Strand og på 15 min. til Roskilde Domkirke.

De store årganges børn

Blandt mine elever kunne jeg have haft mine egne børn. De gik på grund af skoledistriktet på en anden skole, men mine elever var netop min egen generations børn, børn af de store årgange. De blev fra skolestarten udsat for projekter med gruppearbejde og vægt på samarbejde med andre. Flere elever havde ikke lyst til skolens fællesskab. En af Vridsløselille Skoles elever, Tomas Møllehave (f. 1961), blev senere forfatter og skrev i erindringsbogen "Den barmhjertige djævel" (1998): "Skolen var ikke noget for os. Det forekom komplet meningsløst at sidde sammen med en masse børn, som man aldrig havde bedt om at være sammen med."

I min skole var der blandt forældrene et stigende antal enlige forsørgere. Mange elever havde en far og en papfar. Den biologiske far havde fået børn med en ny kone, og mine elever havde således to familier, som de på skift kunne holde weekend med. At skulle dele og tage hensyn er sympatisk, men deleforældre, begrænsninger og hensyntagen medførte en reaktion hos nogle af de store årganges børn, da de selv fik børn. Mindre vægt på fællesskab og hensyntagen og mere fokus på den enkeltes egne muligheder.

I 2002 fik vi en helt ny situation på Vridsløselille Skoles skolebibliotek. Skolen fik fra Undervisningsministeriets udviklingspulje i en 2-årig periode ekstra timer, og de blev brugt til at holde skolebiblioteket åbent til kl. 19 om onsdagen. Tomas Møllehave fik ikke ret med "Skolen var ikke noget for os" – i hvert fald ikke om onsdagen. Vi var to skolebibliotekarer, som denne eftermiddag havde rigeligt at gøre med at betjene de elever, som kom i deres fritid. Skolebibliotekets bøger, computere, videokameraer, fotografiapparater samt aviser og blade blev flittigt brugt på elever-

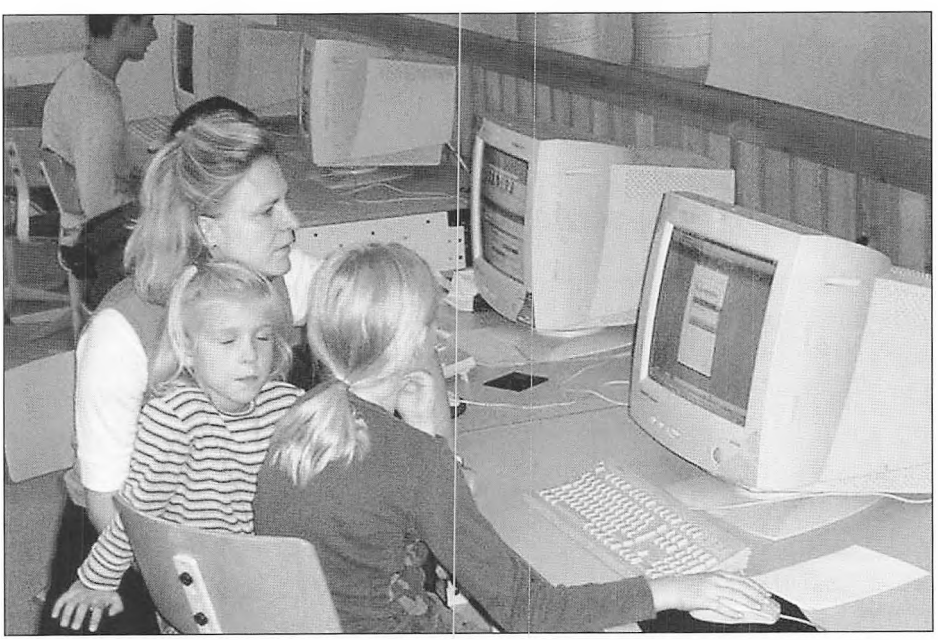

Om onsdagen kom forældre på skolebiblioteket og så, hvad deres børn havde lavet på computerne. Nogle forældre lærte selv noget ved at prøve.

nes egne betingelser. Da forældremøder og skole/hjem samtaler også blev lagt om onsdagen, kunne forældre komme på skolebiblioteket og se, hvad deres børn kunne lave: Power Point gemt på skolens server, videoredigering eller en udstilling i skolebibliotekets udstillingsmontre.

Eleverne havde måske mindre fællesskabsfølelse med deres klasse end tidligere. På disse onsdage blev der dog et fællesskab, men på tværs af klasserne. Der var altid et ekstra tilbud, man kunne melde sig til. Flere kendte for lidt til kommunens fritidstilbud, så vi lavede besøg på Motorcentret, hvor de, der havde lyst, kunne prøve at køre go-kart, og en eftermiddag med spejderne på Roskilde Kro sluttede med brobygning over Store Vejle Å. Skolens kantine tilbød den første onsdag i hver måned et billigt og godt måltid til de forældre og elever, der var på skolen mellem kl. 18 og 19. Forældre slap for at lave mad en aften, hvor de skulle til forældremøde kl. 19. De kunne møde deres barn på skolebiblioteket en times tid, inden kantinen var klar med tag-selv bordet.

I audiens hos dronning Margrethe

Efter 40 år som lærer sagde jeg i 2005 ja til at modtage Dronningens Fortjenstmedalje – og jeg ville endda gerne takke dronning Margrethe. Det var et knæfald for fortidens autoriteter, mente nogle i min generation, men det viste sig, at mange gerne ville modtage en medalje. Jeg tog til Christiansborg Slot d. 5. september 2005.

Ved indgangen i den indre slotsgård samledes modtagere af medaljer og ordener. Kl. 9.45 gik jeg op ad trappen for at finde garderobe og venteværelse. To vagtposter fra livgarden rettede sig og knaldede hælene sammen. I garderoben blev jeg modtaget af en ung lakaj i rød uniform. Han anbragte medaljen på min lyse sommerjakke, så den sad korrekt. Så gik jeg over mod venteværelset. Et par herrer i uniform sagde "Velkommen", og den ene åbnede døren for mig. Man fik i det hele taget ikke lov til at åbne døre selv.

I venteværelset stod og sad ca. 80 medaljemodtagere, bl.a. en officer, en præst og en admiral med en sabel, der nåede til gulvet. Nogle havde i forvejen en stribe ordner og skulle nu ind og takke for endnu en hædersbevisning. Jeg meldte mig ved receptionen, hvor der stod nogle unge søofficerer. De fandt mig i deres lister over medaljemodtagere, ønskede mig til lykke og bad mig tage plads.

Der var ikke noget med "nummer i køen". Søofficererne i receptionen henvendte sig direkte og stilfærdigt til den person, som skulle ind til audiens. Den ene efter den anden blev hentet. De fornemste ordener gav hurtigst adgang. Ventetiden blev fordrevet med stilfærdige samtaler. Jeg hilste på en af mine elevers far. Han havde været 40 år ved Hvidovre Hospitals administration. Han var kun 57 år, men hans elevtid var også blevet talt med. Der var masser af tid, inden det blev vores tur. Vi talte begge to med en viceborgmester og foreningsaktiv herre fra Skjern. Han havde mødt dronningen et par gange. Hun var på besøg, da prinserne Frederik og Joachim var 16-18 år. Det var viceborgmesterens opgave at sørge for, at dronningens følge havde det godt, så han underholdt prinserne med snak om sport.

En søkadet styrede mod min plads. "Jørgen Nielsen?" spurgte han for at være helt sikker. De havde lagt mærke til hver enkelt for at kunne udpege os, når vi skulle ind til dronningen. Jeg rejste mig. I venstre jakkelomme lå min fars belønningsmedalje for hans 50 år på Bing & Grøndahl og et fotografi af ham og hans kolleger. I venstre hånd havde jeg min bog om min skole, "En skole i 3 århundreder". Højre hånd var fri, så jeg kunne hilse, og det blev der også brug for fire gange i forværelset til salen med dronningen. Jeg genkendte en af dem fra aviserne som dronningens hofchef el. lign. Også her sagde de "Til lykke", og jeg fik et lynkursus i etikette: "Start med at takke for medaljen. De kan for eksempel sige: "Jeg takker Deres Majestæt for fortjenstmedaljen". Derefter kunne man bringe andre emner på bane, hvis man ville forlænge samtalen ud over takken.
"Dronningen siger selv, når det er tid til at afslutte samtalen," fik jeg at vide.

Mon det var i orden, at jeg havde bogen om min skole med? Jo, det var helt i orden. En af herrerne bemærkede navnet på skolen. "Vridsløselille…det er synd, at en skole har et navn, som man forbinder med noget negativt, fængslet. Hvor mange elever har skolen?" spurgte han uden at være interesseret i svaret. Der skulle bare snakkes lidt for at forebygge nervøsitet, lige før mødet med dronningen. Den sidste instruktion: "Dronningen sidder ca. 5 meter inde i lokalet. Når De skal ud, behøver De ikke gå baglæns. Vi vil ikke risikere, at nogen falder".

Så skulle jeg vælge hvide handsker i passende størrelse og var klar. Den seneste medaljemodtager – en dame – kom ud. Efter en kort pause blev døren åbnet for mig.

Jeg præsenterede mig og fortsatte med den indledning, jeg var blevet bedt om, men med en tilføjelse:

"Jeg takker Deres Majestæt for fortjenstmedaljen. Ja, jeg er kommet for at sige tak to gange!"

"To gange?" Dronningen viste interesse.

"Min far fik belønningsmedaljen for sine 50 år på Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik, men han fik ikke takket for sin medalje."

"Det var nu synd", sagde dronningen med oprigtighed.

"Men han fik på fabrikken oplyst navnene på de andre, der i årene før havde modtaget samme medalje og fik dem samlet et par gange om året. Fabrikken gav smørrebrød og et stykke porcelæn. Alle skulle have medaljen på, når man samledes i "Medaljeklubben", og der blev taget et fotografi", forklarede jeg og havde fotografiet i hånden.

"Det var da en glimrende idé", kommenterede dronningen oplagt.

Dronningen rakte hånden med den hvide handske frem. Hun ville gerne se fotografiet.

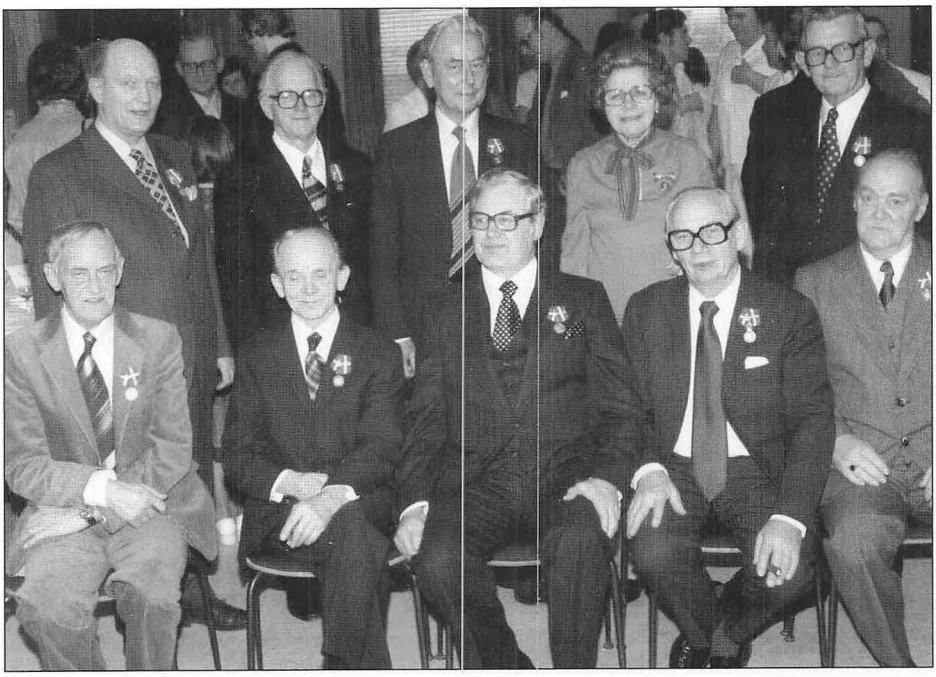

Medaljeklubben fra porcelænsfabrikkerne Bing & Grøndahl og Norden, 1980. Jørgens far sidder midt på første række.

"Hvem er Deres far?" spurgte hun.

Jeg udpegede ham, og dronningen sagde: "Åh, den store mand i midten."

Så gik jeg til min egen situation og startede med en parallel: Fars og mit ønske om at blive på samme arbejdsplads i alle vores arbejdsår. Han på B & G og jeg på Vridsløselille Skole. Det er en glæde at deltage i en fantastisk udvikling, som jeg netop oplevede ved at blive på samme skole og være med i 40 år.

"Min skole ligger i Albertslund, som fra 1965 på 10 år fik en befolkningseksplosion fra 7.000 til 30.000", oplyste jeg.

"Jamen, det var da utroligt...", svarede dronningen, som lyttede mere koncentreret, end jeg havde ventet, efter at hun havde talt med mindst 50 personer før mig.

Min bog om skolen kom frem. Dronningen ville gerne se bogen, så hun fik den i hænderne og bemærkede straks titlen: "En skole i 3 århundreder"....? Det forklarede jeg: 1872 – 2005. Derefter bladede hun interesseret bogen igennem og kommenterede undervejs. Stormflodsdagen 13. nov. 1872 er skolens indvielsesdag. Dronningen kan sin Danmarkshistorie. Hun havde bogen foran sig, og jeg kiggede med og så billederne på hovedet, men jeg kendte jo hver en detalje i den bog, jeg havde arbejdet med i et år. Dronningen så længe på de gamle skolebilleder, hvor læreren både har kone, barnepige og egne børn med. Jeg omtalte skolen under besættelsen. Børn samlede våben op af grøften, da tyskerne gik hjem efter 5. maj 1945 og smed deres udstyr væk. Dronningen vendte ivrigt de næste blade i bogen! Hun standsede ved fotografierne af eleverne ved 100-års festen i 1972. De var klædt som børn i 1800-tallet.

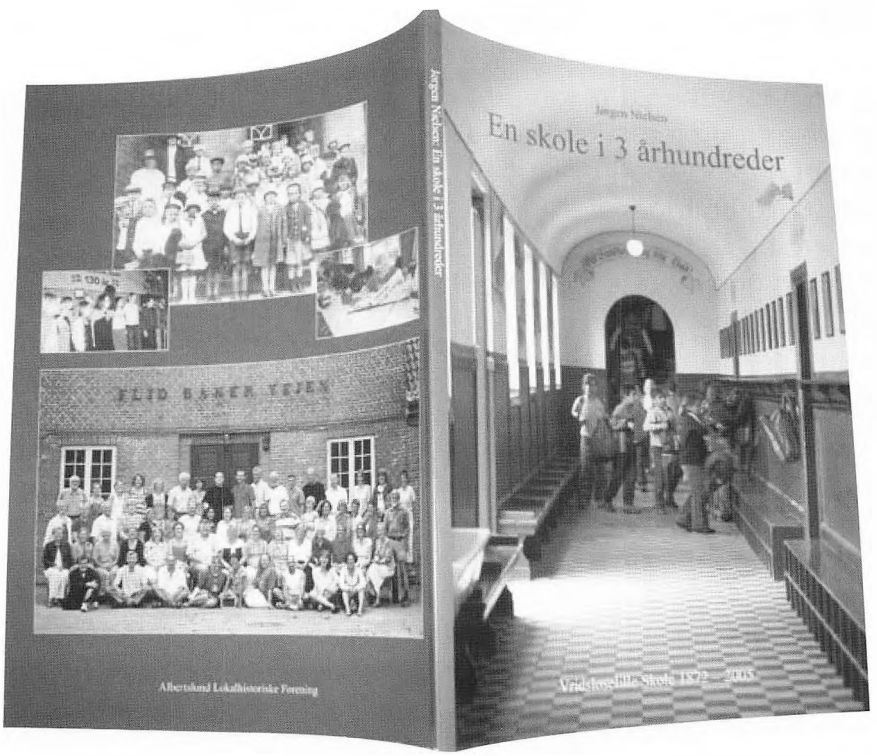

Bogen om Vridsløselille Skole.

"Nej, hvor er det sjovt", sagde hun her og smilede. Jeg havde ikke nogen forventning om, at hun ville give sig til at se nærmere på bogen. Jeg ville bare vise hende bogens omslag med et par billeder. Nu blev hele bogen gået igennem, og jeg var helt ked af, at der til sidst ikke var flere billeder at tale om.

"Jeg ville først og fremmest vise Deres Majestæt bogen, men De må selvfølgelig gerne få dette eksemplar." Jeg gav dronningen en chance for at sige tak for gennemsynet. Hun kunne jo ikke sidde med min bog i hånden ved de næste audienssøgende, så jeg blev overrasket over svaret:

"Meget gerne. Tak! Vil De være venlig at lægge den over på mit skrivebord."

Jeg gik over parketgulvet, lagde bogen på et meget stort skrivebord og vendte tilbage og sagde "Tak for i dag", inden dronningen fik antydet, at samtalen var slut.

Jeg kom forlæns ud til forværelset igen. De hvide handsker blev lagt tilbage, og jeg afleverede fire håndtryk til de fire herrer i forrummet. I garderoben ville den unge mand i den røde uniform hjælpe mig cottoncoaten på. Jeg afslog. Den kunne jeg tage over armen, for vejret var blevet flot. Ved udgangen strålede solen ind gennem den åbne port. To skildvagter lavede igen "Giv agt", da jeg gik ud i solen, hvor flere familier ventede på deres pårørende – enkelte med flag, ligesom ved modtagelsen i Kastrup Lufthavn, når nogen kommer hjem fra en flyrejse.

Frem og tilbage i tiden

De store årganges børnebørn

En formiddag i 2009 gik jeg i gaderne omkring Valby Tingsted. En håndfuld cafeer havde åbent. Som pensionist nød jeg min frihed, og jeg så andre, der også gav sig tid til at have tid. De store årganges børn havde nu selv fået børn. En række barnevogne stod på række ved cafeens vinduer. Inden for vinduerne sad mødrene og holdt en pause fra vasketøj og husligt arbejde. Her kunne de nyde samvær med andre unge mødre, mens de meget bekvemt fra cafeens vindue holdt øje med børnene i barnevognene. Af og til blev en af de små hentet ind og sat i en barnestol ved et af bordene. Mobiltelefoner lå klar på bordet, og snakken gik hyggeligt. Traktementet var beskedent, men de havde det rart sammen, disse unge kvinder på barselsorlov.

Café Emil, Spinderiet i Valby, 2009.

Da jeg blev født, var min mors forældre 65 og 67 år. Altså den alder, jeg selv har nu. Når jeg ser på fotografiet af dem foran Jesuskirken i juli 1942, da jeg er blevet døbt, undrer jeg mig. De to er meget gamle og forslidte at se på. Mine jævnaldrende i dag er friske og ungdommelige. Da de fleste er holdt op på arbejdsmarkedet, står vi meget til rådighed, når der er brug for pasning af børnebørn, som kaldes livets dessert.

De store årgange er nu bedsteforældrene, som i opdragelsen af deres børn lærte dem ansvar for fællesskab og det værdifulde samvær med andre. Nu er de børn, der lærte at "vente på de andre", selv forældre. Deres børn er vant til at foretage valg, børn ikke blev stillet overfor, da jeg var i den alder: "Vil du have den grønne trøje på i dag? Eller hellere den lyserøde? Skal far hente dig tidligt i børnehaven, eller vil du hellere lege lidt længere?"

Spændende at se, hvordan disse børn vil blive som forældre. Bliver "mig og mine muligheder" igen erstattet af "os og vores samarbejde"? De store årgange opnår måske ikke at følge deres oldebørns udvikling, men har lov at gætte.

Spørgsmål til fortiden.

Når man er født i 1940-45, har man nu levet de fleste af de år, der er i et liv. Vi nærmer os afgangen for sidste tog, men synes, at der er meget, vi endnu kan nå. Kommer jeg ind til Landsarkivet eller Rigsarkivet, møder jeg mine jævnaldrende. Mange af studiepladserne er optaget af folk over 60 år. De store årgange søger tilbage. Slægtsforskningen giver os viden om vore forfædres årstal, erhverv og familieforhold. Er det tiptipoldefars faddere ved dåben, vi søger? Spørgsmål til fortiden dukker nu op, men dem, der kan svare, har vi ikke mere iblandt os.

Min fars familie arvede efter forfatteren Herman Bang. Farmor fik penge, når der blev læst op af Herman Bangs tekster i radioen, og det skete tit. Somme tider var det små beløb, og hun sagde: "Der er næsten kun til en sporvognsbillet". Jeg fik ingen forklaring. Vi kunne næppe være i familie med Herman Bang, der døde barnløs i 1912. Det måtte undersøges.

I min mors familie var der også sket noget, som jeg gerne ville undersøge. Min morfar havde fem søskende. De havde mistet deres forældre. Var de døde af sygdom i en ung alder? Hvordan klarede børnene sig i slutningen af 1800-tallet uden den socialforsorg og velfærd, vi har i dag? Det ville jeg gerne vide. Af sted til arkiverne!

Portnerparret på Valkendorfs Kollegium, Ida og Jens Larsen, ca. 1890.

Forfatteren Herman Bang (1857-1912). (Det kgl. Bibliotek)

Herman Bangs arvinger

Længe før der var var tænkt på mig og min årgang, oplevede mine forfædre begivenheder, som nu er kommet i historiebøgerne. De var tæt på Christiansborgs brand i 1884, da mine oldeforældre på min mors side boede i Studiestræde, og mine tipoldeforældre på min fars side boede i Skt. Peders Stræde. En 27-årig journalist fra Nationaltidende var til stede og skrev en artikel så levende, at læsere over hele landet næsten følte det, som om de selv havde været tilskuere til branden: "Jeg vil forsøge at skrive så roligt som muligt. Men når jeg løfter øjnene, ser jeg ustandselig ildregn af gnister falde tæt uden for vinduerne...." Journalisten var forfatteren Herman Bang.

Da gnisterne fra branden kastes som en regn ind over boligkvartererne i området, nævner Herman Bang Vor Frue Kirke og tænker på, at han kender en familie i Skt. Peders Stræde, nemlig

portner Jens Larsen, hans kone og børn på Valkendorfs Kollegium, hvor han havde boet som studerende. Det blev årsagen til, at min familie blev Herman Bangs arvinger. Portneren var min tipoldefar. Han sørgede for at ordne Bangs ærinder i byen, og hans kone, Ida, vaskede hans tøj. Deres datter, Anna Charlotte, gjorde rent på hans værelse. Hun fortalte senere sin datter – min farmor - om de mange spændende nipsting, Herman Bang havde stående overalt på sit værelse. Hun blev fristet til at prøve en spilledåse, mens han ikke var hjemme. Forskrækket blev hun, da de metalliske toner lød så højt, at alle kunne høre det på kollegiet. Hun kunne ikke stoppe dåsens spil, men måtte lade musikken "løbe ud".

22-årig Herman Bang skrev testamente

På Valkendorfs Kollegium lå jurastuderende Herman Bang syg på sit kollegieværelse i sommeren 1879. Han tilkaldte sine medstuderende. Den 22-årige ville skrive sit testamente. Da jurastuderende ved, hvordan det skal gøres, blev Herman Bangs ønske opfyldt. Som universalarvinger ønskede Herman Bang portnerparrets to drenge, den 2-årige Hans og den 4-årige Gilbert. De skulle arve rettigheder til de litterære værker, som han endnu ikke havde skrevet! Hans egen familie blev forbigået. Ja, hans søstre skulle have et brilliantarmbånd og et armbåndsur med safir, som ikke eksisterede, men som en onkel nok ville have råd til at give dem, sagde patienten Herman Bang, der lå i sengen med gigtfeber, men overlevede. Det havde hans medstuderende også regnet med og vel nok taget det som et muntert indslag i kollegielivet og en rar prøve i at lave et testamente, som studiekammeraten A. Cantor opbevarede.

Herman Bang blev alvorlig syg i 1891, og hans studiekammerat gjorde opmærksom på testamentet fra deres tid på Valkendorf Kollegiet. Mon ikke det var forkert at forbigå familien og gøre portnersønnerne til universalarvinger? Herman Bang fastholdt imidlertid testamentet, og da det i 1912 blev bekendtgjort, at han var død på en oplæsningsturné i USA, fandt A. Cantor testamentet fra 1879 frem. Herman Bangs to søstre tiltrådte, at overretssagfører Oluf Heise og direktør Peter Nansen skulle være ekse-

kutorer i arvesagen. De var bekendt med Herman Bangs testamente gennem overretssagfører A. Cantor, men vidste ikke, om brødrene Hans og Gilbert Larsen var i live og i bekræftende fald, hvor de opholdt sig.

Hvor var arvingerne?

Hans Larsen havde i 1912 en barbersalon i Haderslevgade 9, København. Han meddelte, at hans bror Gilbert levede i USA. Det lykkedes at få kontakt med ham, så han på Det danske Konsulat i New York attesterede, at han anerkendte de to eksekutorer i arvesagen. Dermed blev min oldemors brødre universalarvinger. Da begge døde barnløse, gik arv og rettigheder videre til deres søster, min oldemor Anna Charlotte, og senere til hendes datter Ingeborg, min farmor, indtil 1962, da der var gået 50 år, siden Herman Bangs døde, så der ikke længere skulle betales royalty.

Børn uden forældre

I min mors forældres lejlighed i Poppelgade hang et sort/hvid fotografi af min morfar, Christian, og hans fem søskende. Forældrene var døde, da dette billede blev taget hos en fotograf i 1889. Deres mor døde af lungebetændelse i 1877, da Christian var to år. Da han var otte år, mistede han også sin far, min oldefar Niels Nielsen. Mit spørgsmål til fortiden: Hvordan gik det seks børn, når de stod uden deres forældre i 1883? Jeg fik aldrig stillet spørgsmålet til familien og har nu søgt svar ved forskning på Landsarkivet. Først så jeg i en kirkebog, at min oldefar ikke var død en naturlig død. Så fandt jeg i ligsynsprotokollen et referat af det forhør, som pårørende, kolleger og naboer blev indkaldt til.

Folk, der boede ved en jernbane, stillede ofte uret efter toget. De kastede et blik hen på deres ur på væggen eller tog lommeuret frem, holdt det et øjeblik i urkæden for at konstatere, om urets klokkeslæt passede med togets. Klampenborgtoget kunne man altid regne med. Min oldefar var banevogter i Gentofte og var på sin plads og hejste signalet. Orden i tingene. Den 24. april 1883 blev der uorden i denne rare rutine.

De seks søskende, som havde mistet deres forældre. Valdemar er i uniform, og bagved Marie står de to yngste drenge. Den ene, til højre, er Christian, Jørgens morfar.

Klampenborgtoget stod dampende på sporet som en prustende tyr, der var blevet standset i et angreb. Toget skulle videre til Hellerup Station kl. 10.15. Banevogter O. Christensen Falster var ikke i tjeneste. Han kunne alligevel ikke lade være med at lytte efter, når Klampenborgtogene kørte forbi hans bolig. Han konstaterede som den første, at toget bremsede med skruebremsen på lokomotivet, før det nåede stationen. Han skyndte sig ned til banen og så, at hans kollega, Niels Nielsen ikke havde hejst sig-

nalet. Nielsen passede altid sit job upåklageligt. Var han blevet syg og lå i sit hus? Christensen Falster skyndte sig ned til huset, hvor Nielsens 17-årige datter Marie var hjemme, men hvor var han? Datteren blev ulykkelig. Var der sket en ulykke? Hendes far havde været stærkt ophidset den morgen. Han havde også haft stærke smerter i tænderne og havde søgt hjælp hos nabokonen. Da Niels Nielsen var en ædruelig mand, havde hun ikke tilbudt en snaps til at dulme smerterne, men givet ham en af sin mands tobaksskrå. Han havde så fortsat sit arbejde på banen. Det viste sig, at hans smerter ikke kun var fysiske. Han havde været enkemand siden 1877. Han var kun 41 år, men det var ikke let at finde en ny kone, når man havde seks børn.

Klampenborgtoget skulle videre og banevogter Christensen Falster fik signalet hejst, så toget kunne passere. Han hastede ned mod Hellerup Station, men hvor var Niels Nielsen? Efter en halv time fandt banefolkene svaret i mergelgraven ved Øregårds Mark. 3,50 m ude i mergelgravens vand flød en jernbanekasket. Da dybden var ca. 2,70 m, ville de ikke gå ud i vandet, som også var et vildnis af tang og mudder. Under kasketten lå Niels Nielsen. De fik fat i en bådshage for at trække ham ind. Niels Nielsen var iskold og livløs efter 2 1/2 time i det kolde vand. Man forsøgte derfor ikke genoplivning.

Af de efterladte børn kom de to yngste, Christian og Emil, på Det kongelige Opfostringshus. De fik begge en faglig uddannelse. Min morfar, Christian, blev snedker og hans bror, Emil, blev som former ansat på B & W. Valdemar blev efter tiden som gardehusar tækkemand i Lyngby. Hvordan de tre ældste klarede sig, har jeg endnu ikke fundet svar på.

Stemmer i familien

"Ih, hvor du ligner din far", siger vi tit til børn. "Sådan så din mor ud, da hun var i din alder", kan andre få at høre. Ligheder i udseende kan man nemt se, hvis man sammenligner med de fotografier, som er bevaret. I min familie har man lagt mere vægt på at bevare stemmer. Det betyder, at vi gennem generationer har samlet på replikker, ligesom andre samler på fotografier. Sådan

sagde han eller hun. Båndoptagelser har vi ikke, men fordi disse replikker er overleveret og gentaget i flere generationer, kan jeg næsten høre mine forfædres stemmer.

Stemmerne i familien blev jeg som dreng opmærksom på, når min mors søster, Erna Nielsen, kom på besøg. Hun var en lille, tyk og glad dame med en stemmeføring og artikulation, som uden mikrofon ville kunne nå ud til et publikum fra en teaterscene. Hun var ikke særlig begavet og havde ingen sans for at økonomisere med sin månedsløn, som hun brugte den første uge, og derefter pantsatte eller solgte hun de ting, hun havde købt, lige fra sko til dyre lamper. Hun havde fast arbejde som såkaldt "tissekone" ved de offentlige toiletter i en park på Nørrebro. Engang hun havde besøgt os, fulgte min mor hende til sporvognen. Erna steg op og sagde fra den åbne sporvognsdør højt og tydeligt, så alle i sporvognen og på fortovet kunne høre det: "Farvel, Gerda. Vi ses på toiletterne!" Folk kiggede på min mor. De kunne jo ikke vide, at mor besøgte sin søster i hendes vagtstue i toiletbygningen. Erna havde en appel i stemmen som en befalingsmand, så folk fik respekt for hende. Var en beruset mand lidt længe om at komme ud af toiletbygningen, kunne hendes stemme skære gennem luften fra gangen til pissoiret: "Var der mere, De ville?" Min mor hørte det på sine besøg og fortalte, at selv de mest umedgørlige mænd i parken havde respekt for hende pga. hendes stemme og formulering med fynd og klem.

Moster Erna med niece Birgit, datter af hendes bror Knud Nielsen.

Min moster Erna gik tit i teater og så også revyer, og hun brugte en linje fra en vise i stedet for at sige "Goddag". Stønnende og prustende fik den kraftige dame arbejdet sig op til os på 4. sal. Mor lukkede op, og moster Erna udbrød: "Puha. To røde roser". Da vi i 1976 skulle til hendes bisættelse, lagde min bror to røde roser på kisten. De to røde roser blev et symbol på, at vi havde noget sammen. Mange år efter siger vi tit "To røde roser" med moster Ernas tonefald, og sådan lever hendes stemme videre. Når nogen dør i familien, skal der altid være to røde roser som en sidste hilsen.

Min mors og Ernas yngre bror Knud havde i skolen så store problemer med sit syn, at han stod på et bord og holdt læsebogen helt op under lampen i loftet for at kunne se teksten. Kneb det med Knuds syn, var hørelsen og stemmen fortræffelig. Han var et musikfænomen. Som ung købte han forskellige musikinstrumenter, som han lærte sig at spille på. Han kunne spille på trompet, banjo, trommer og lut m.m. I familien sagde man: "Så snart Knud har penge på lommen, køber han musikinstrumenter". Han fik ansættelse som sanger og musiker på Fregatten Skt. Georg II på Tivolisøen i København i 1930'erne. Her havde han succes med et lille orkester i hvide uniformer. Desværre sprang fregatten læk i 1940, sandsynligvis schalburgtage, og måtte hugges op.

Knud var i en periode en del af "Odeon Gårdsangere", som spillede og sang på en af restauranterne på Bakken. De holdt øje med, hvornår forestillingen på friluftsscenen var slut. Så gjaldt det om at give alt, hvad stemmer og instrumenter kunne holde til, så folk fik lyst til at gå ind, spise et måltid og lytte til musikken. "Friluften kommer", blev der råbt til musikerne, når de skulle forsøge at få folk ind i restauranten. De spillede på livet løs, og min onkel spillede på banjo og sang f.eks. "En sommersøndag i Klampenborg".

I 1933 indspillede Knud med Odeon Gårdsangere en grammofonplade, som familien spillede på rejsegrammofonen. Talentet gik videre til hans børn, børnebørn og oldebarn. En søn sang i Københavns Drengekor, en anden søn spillede trompet i Tivoligarden, og et oldebarn kom med i Danmarks Radios Pigekor.

Grammofonplade fra 1930'erne med "En sommersøndag i Klampenborg"

Mine oldeforældre, Margrethe og Peter Johansen, boede i Studiestræde nr. 8, siden de blev gift i 1872. Min mor besøgte som barn i 1920'erne Margrethe, som hun kaldte Bedste. Lejligheden på 1. sal havde et køkken og et værelse med vindue til gården. De sad og snakkede ved vinduet. Pludselig kunne Bedste rejse sig og åbne vinduet. "Ta´ dig i agt, din tyveknægt!" råbte hun, så det må have skræmt alle i kvarteret. Mens hun råbte, truede hun med en knytnæve. Tyveknægten var en af kattene, der havde fanget en fugl på retiradernes, lokummernes tag. Fra vinduet så hun tit folk komme ind i gården og kigge på huset. Med et lidt irriteret suk udbrød hun: "Åh! Nu kommer folk igen og glor". Huset var blevet kendt, fordi forfatteren Thomas Overskou havde skrevet om sin barndom her. I "Af mit Liv og min Tid" (1868) fortæller han, hvordan han som 10-årig var midt i den regn af brandbomber, som englænderne sendte ind over byen i 1807. Huset blev kaldt "Arken" på grund af de mange beboere, så folk, der havde hørt eller læst om det, skulle lige ind gennem den lille port for at se på huset. De stod og "gloede" og har set en ældre, lidt sur dame i vinduet. Hun havde vist ikke selv læst Thomas Overskous bog.

Margrethe, kaldet "Bedste", Studiestræde 8 D, baghuset. Hun gjorde rent hos en kunstner, som en dag bad hende sidde model nogle minutter. Hun fik dette lille blyantsportræt med hjem, ca. 1920.

Forfatteren Thomas Overskou, som skrev om sin barndom i Studiestræde i begyndelsen af 1800-tallet.

Min oldefar dyrkede oplæsning. Han var arbejdsmand med litterære interesser og medlem af "Dickens Selskabet", som bare var en lille flok mænd, der sad og røg kridtpiber, mens de lyttede til hinandens oplæsning – ikke kun af Dickens' bøger. Når familie

og venner kom på besøg i Studiestræde, læste han op. Børn og voksne lyttede, og dermed blev hans oplæsning beskrevet af efterfølgende generationer. Yndlingsdigtet var Henrik Ibsens "Terje Vigen", som han læste op med en dyb og magtfuld stemme, så tilhørerne oplevede den dramatiske handling og blev grebet af titelpersonens skæbne.

Der boede en underlig gråsprængt én
på den yderste nøgne ø;
han gjorde vist intet menneske mén
hverken på land eller sø;
dog stundom gnistred´ hans øjne stygt,
- helst mod uroligt vejr, -
og da mente folk, at han var forrykt,
og da var der få, som uden frygt
kom Terje Vigen nær.

I sine sidste dage lå Peter syg og svag i sengen, men oplæsning skulle familien ikke savne. Han overtalte svigersønnen, Christian, til at læse. Denne havde ikke læst mange linjer, før den gamle rejste sig op i sengen. Han kunne ikke holde ud, at hans yndlingsdigt blev læst op med dadadum-rytme og alt for lidt sjæl i betoningen: "Åh... nej, nej, nej", sagde han og rystede fortvivlet på hovedet. "Christian! Lad hellere mig! Giv mig bogen!". Og så blev der læst op, så alle lyttede. Talte man om livets gang og hans aktuelle helbred, havde han dette citat, som lød i den lille stue med stor højtidelighed:

Halvfjerdsindstyve er støvets år,
de stolteste strid og møje;
om firsindstyve en kæmpe når,
des mere må han døje.
(Fra Grundtvig: For dig, o Herre, som dage kun..)

Peter Johansen døde i sin seng i Studiestræde 8 i 1915. Han nåede ikke støvets år, men blev 69 ligesom Terje Vigen i hans elskede digt: "..lukked' hans øjne til i fredens stund, da han døde højt opp' i de tres".

Studiestræde i København. Ved nr. 8 ses tobaksforretningen med det gamle navn på bygningen, Arken.

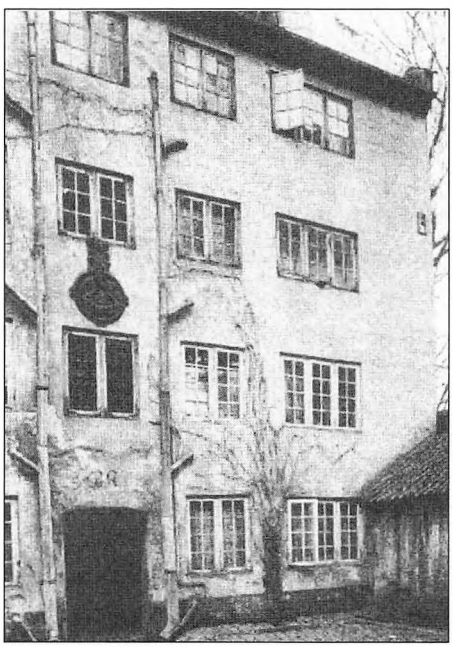

Baghuset, hvor Margrethe og Peter boede fra 1872.

I 1954 mente mine lærere på Valby Skole, at jeg havde stemme til at gå på sangskolen, Skt. Annæ Gymnasium. Jo, stemmen var god, men det musikalske øre ikke perfekt, så jeg fik ingen karriere som sanger og var ikke skuffet over det. Da jeg senere blev lærer i folkeskolen, var stemmen mit redskab. Efter det første halve år som lærer mistede jeg stemmekraften i forbindelse med en halsbetændelse. Jeg røg lidt pibe og troede, det var den egentlige årsag. Jeg lagde piben fra mig, suttede maltbolsjer og fik stemmen igen.

Ligesom andre forældre har jeg noteret nogle af mine egne børns replikker fra 1970'erne og holdt dem levende i familien ved at bruge disse udtryk i mange sammenhænge. Når vi sagde, at vi rigtigt skulle hygge os, spurgte min datter, Rikke, meget logisk: "Hvornår begynder hyggen?" Vores søn, Lars, blev på en biltur i Tyskland sur på sin storesøster: "Mor! Rikke siger, jeg prutter". Rikke forsvarede sig med, at hun øvede sig på tysk: "Mein Bruder". Det er sjovt at følge børns sprogudvikling. Små fortalelser huskes. Vores datter sagde engang "Møv" i stedet for "Øv", så den version af mishag indgik i vores daglige tale i flere år. Imidlertid er de voksnes stemmer og formuleringer lige så vigtige at bevare. Jeg har ikke optaget min mors stemme på bånd, men vi har hende i vore ører med hendes lidt skarpe diktion, når vi gentager det, hun engang sagde til min far, så det blev stående i luften: "Kære mand! Med dine talenter og mine instrukser skal det nok gå".

Vi har holdt liv i replikker, der blev sagt af slægtninge, så vi har bevaret udtalelser fra personer, der levede for 100 år siden. Det er noget helt andet end slægtsforskningens resultater, som opstilles i skema med navne og data. Med vore erindringer om stemmer i familien hører vi vore forfædre og fornemmer deres personlighed .....ja, det synes vi i hvert fald selv.

Tilbage til Valby

En kold januardag i 1972 stod mange på Hønsebroen over jernbanesporene i Valby. Kong Frederik 9. var død, og hans kiste skulle bringes med tog til kongegravene i Roskilde Domkirke.

Folk stod tæt, så alle rørte hinanden for at få et glimt af toget med kisten og det kongelige følge. Mens vi ventede, brød jeg tavsheden og sagde højt: "Her stod jeg også i 1947, da Christian 10. blev kørt til Roskilde." Straks skar en stemme gennem stilheden: "Det gjorde jeg også, og jeg stod her i 1912, da Frederik 8. blev kørt til Roskilde, og i 1906, da Christian 9.'s kiste skulle samme vej". Lidt efter så vi toget nærme sig. Man kunne se en kraftig, hvid sky af damp helt inde fra Hovedbanegården. To damplokomotiver trak vogntoget. Da de kørte under broen, hvor vi stod, blev alt indhyldet i dampen, så vi hverken kunne se toget eller hinanden.

Nogle år senere - i 2009 - står jeg igen på Hønsebroen, det vil sige på den nye bro over jernbanen. Den gamle bro med bjælkegulvet har haft sin tid. På den ene side af broen slår Gammel Jernbanevej sit skarpe sving ligesom i min barndom, da min mor kaldte vejen for "Gammel Jern". På den anden side af broen ligger porten til ejendommen "Molbech". Porten er åben.
To malere arbejder i gården og har deres bil stående ved den åbne port. Det er et held for mig, ellers ville denne port ligesom alle døre i ejendommen kræve nøgle. Tiden er en anden. Man kan ikke længere have åbne døre. Jeg kan ikke gå op i min gamle opgang og snuse efter fru Michels tyske madlavning eller lytte efter en politibetjent, som er i politiets rum i opgangens kælder og rasler med en kasse forfriskninger, som skal op til kollegerne.

Nu er det fortid, men denne dag kan jeg gå ind ad porten, som var det bedste fodboldmål, vi havde. Inde i gården er alting langt pænere end i min barndom. Der er fornyet så meget, så jeg kan sige, at kun trappestenene er de samme, som jeg trådte på for 60 år siden. I den ene ende af gården får jeg dog øje på noget af det gamle, nemlig lemmen ned til kulkælderen. I 1950'erne fyldte en kulbunke en tredjedel af lege- og tørrepladsen. Det var en besparelse for boligforeningen at købe hele vinterens kulforbrug om efteråret. Fra vores store kulbunke skovlede varmemesteren så kul ned gennem kælderåbningen med lemmen. Bunken lå i gården i efterårsblæsten, men denne forurening tæt på legende børn tog man ikke hensyn til.

Porten i ejendommen "Molbech" i 2009.

Gården i ejendommen i 2009.

Jeg ser ingen legende børn i gården. En lille spand og en motorcykel i plastik er glemt på den fine, nye legeplads. Jeg mangler fuldstændig alle de børnestemmer, der var engang. Familierne er fordelt mellem arbejde og institutioner. Der står et par barnevogne. Nogle mødre har barselsorlov og er hjemme som de eneste voksne, forekommer det mig. Har familierne ikke længere vasketøj, der skal tørres her på tørrepladsen? tænker jeg, når jeg ser på den reducerede tørreplads uden et eneste hvidt lagen, der flagrer i vinden.

Så må jeg gå en tur ned ad barndommens gade, Molbechsvej. De to grønne lygter ved Molbechsvej nr. 2 er selvfølgelig væk, da politistationen er flyttet. Jeg kigger lige op ad muren over opgang nr. 4. Vores altan er blevet renoveret. Min mor stod på en ikke helt stabil stol og pudsede vinduer og kiggede under sit arbejde med kludene ned på gadens trafik uden at gyse ved tanken om det, som meget let kunne ske. Kældernedgangen til købmanden er nu nedgang til et vognmandsfirma. Gardinerne er trukket for. Man har nok lukket i dag. Engang var der altid kunder i butikken, som ejedes af et ægtepar, der var meget populære i kvarteret. Fruen måtte tit op ad den lille trappe og hente kartofler, gulerødder eller porrer, som stod i kasser på fortovet. Nede i forretningen stod man og ventede, måske med et syltetøjsglas, for der stod ”50 øre sennep” på indkøbssedlen. Min mor brugte ikke krydderier i sin madlavning, ikke engang salt ved kartoflerne, så min far spiste sennep til næsten alle middagsretter.

På Sibbernsvej kigger jeg ind ad vinduerne i en stuelejlighed. Jo, der er børnetegninger i vinduerne ligesom før. Der er stadig børnehave. I 2008 holdt jeg foredrag i en pensionistforening i Hvissinge og kom i en sidebemærkning til at nævne min barndom i Valby. Jeg gik som 4-5 årig i børnehaven hos frk. Beck. En dame på ca. 80 år kom hen til mig efter foredraget og sagde: ”Jeg var en ung pædagog i den børnehave, så jeg har lavet havregrød til dig”. Da jeg også kunne huske børnehavens sommerlejr på Sejerø, havde hun været en af pædagogerne på turen og tilføjede: ”Så har jeg også puttet dig!”

Mange af barndommens lyde kommer let i mine ører, når jeg går ned mod Toftegårds Plads: Sporvognen med vognstyrerens klemten med klokken, som han betjente med foden, mens han drejede med håndsvinget. Sporvognshjulene udsendte skingrende hvin, når sporene slog en bue om et gadehjørne. På Molbechsvej mindes jeg en startbrummen fra en Nimbusmotorcykel med sidevogn. Politiet rykkede ud. Ja, det var dengang.

At vende tilbage til barndommens by kan let udløse de ubærlige suk: "Ak, nej. Man har ikke bevaret noget af alt det, jeg holdt af." Jeg glæder mig tværtimod over det, der er ændret, så det passer til nutiden. Tænk, hvor flot bomuldsspinderiet er fornyet. Fra fabrik til moderne butikscenter, hvor man endda har ønsket at bevare den gamle byggestil som en borg i middelalderen. Mejeriet Lyshøjs klirrende flasker høres ikke længere, men man har lavet en port, som minder om den tid, der var engang. Min fars arbejdsplads, porcelænsfabrikken Norden, er nedlagt, men fabriksbygningerne er indrettet til den nuværende Valby Skole. De gamle bygninger har en sjæl, som kan rumme nutidens behov for klasselokaler, bibliotek og gymnastiksal. Skolens adresse er nu: Ved Ovnhallen 6, 2500 Valby.

Det nye butikscenter Spinderiet i 2010, hvor man har tårn og skydeskår, ligesom bomuldsspinderiet havde.

Valby Skole, som i 2010 bruger porcelænsfabrikken Nordens renoverede bygninger.

Har du set efter det "under søjlerne"? spurgte man, når der mentes butikkerne i Toftegaards Allé. Jeg husker det som et specielt sted med butikker, der lå ved siden af hinanden under halvtag båret af søjler. Butikkerne lå skrånende ned ad gaden med et trappetrin for hver eller hver anden butik. Søjlerne var tykke, glatte og lidt forfaldne. Der stod en rød automat, hvor man om lørdagen kunne trække sandorme til lystfiskeri. Jeg gik forbi med en vis gysen. Tænk, at der lå orme i indpakningerne i de små rum. Nu er søjlerne revet ned og udskiftet med buer. En fin fornyelse, som stadig minder om det gamle butiksmiljø under søjlerne.

Ved Valby Tingsted finder jeg en forretning, som slet ikke er ændret. Jeg mærker et kluk af fryd ved at se "Papir Knald", som den lille forretning med spøg og skæmt stadig hedder. Skiltet i vinduet er nyt, men teksten er stadig den samme: "Sange forfattes". Udvalget af sangskjulere er næsten, som jeg husker det. Fodbold til drengekonfirmanden, og en pige får en cd-afspiller – tidligere var det en båndoptager – men det hele er udført i pap med blankt og festligt papir, ligesom til min egen generations konfirmander.

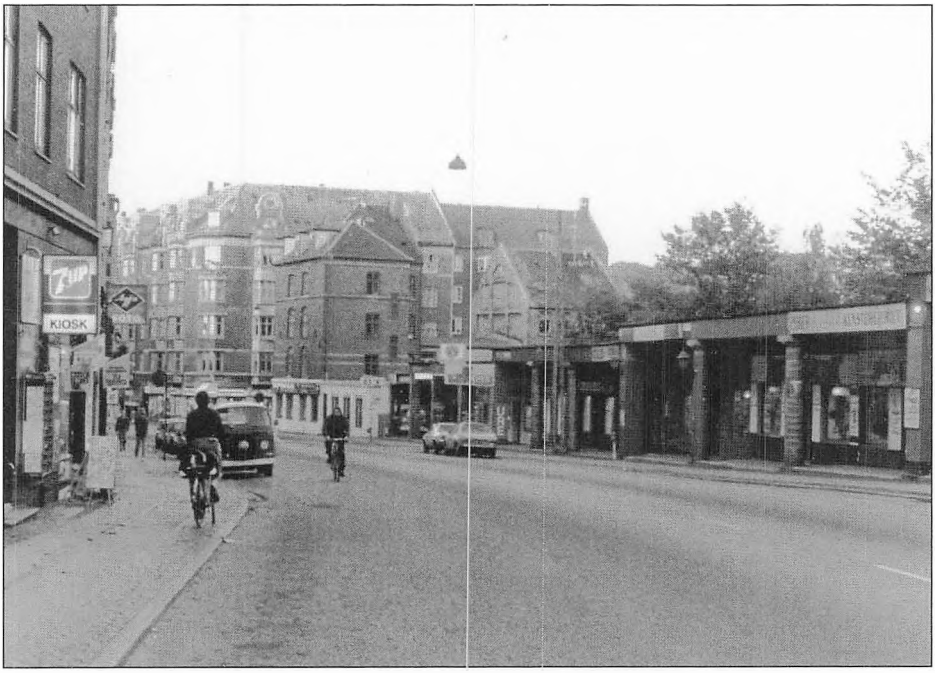

"Under søjlerne" – som butikkerne i Toftegårds Allé så ud i 1984.
(Foto: Carsten Funder)

"Papir Knald" ved Tingstedet i 2010.

Valby Skole i bakspejlet

Utroligt, hvad lærere i min skoletid tillod sig. En af mine lærere havde skosværte, klud og børste i sit skab, så elever, der kom ham for nær på hans gårdvagt, kunne pudse hans sko. Efter frikvarteret blev pudsegrejet hentet ud af skabet bag katederet. Læreren satte sin ene fod med den brune sko op på en lille skammel. Eleven knælede som en skopudser foran ham og begyndte at smøre hans sko ind, mens forskellige instruktioner sendtes ned over ham. Det værste var, at hele denne specielle form for straf overværedes af en klasse elever, som læreren forsøgte at få med i sine hånende morsomheder. Måske var denne straf en sær blanding af det ydmygende og det komiske. Alligevel er der nu mange år senere noget andet, som gør, at jeg gerne vil huske denne lærer. Han gav den bedste historieundervisning, jeg nogensinde har fået. I 9. og 10. klasse fik vi en sammenhængende forståelse af den politiske udvikling i verden fra 1870 til 1945. Desuden gjorde han - trods en kedelig lærebog - samfundslæren aktuel og vedkommende også for 16-årige. Vi fik tårnhøje karakterer til realeksamen.

Valby Skoles mange rutinemæssige remser, terperi og udfyldningsopgaver gjorde, at jeg kunne den danske retskrivning og den tyske og engelske grammatik. Da vi engang fik vikar i engelsk i 7. klasse, sagde denne unge mand, at han jo vidste, at Valby Skole altid lå i toppen til realeksamen. Ikke uden grund, for "I bliver jo tævet igennem", konkluderede han.

I sangtimerne lærte vi sange i Højskolesangbogen. Vi havde vel også vores tid som "brummere", men jeg blev senere glad for denne kulturskat. Jeg er heldig, at jeg fik lært de fleste danske sange, da jeg gik på Valby Skole. Er sange om de bølgende kornmarker og bøgens lysegrønne blade ved at glide ud af de unges bevidsthed, må jeg tilstå, at jeg forstår det, men jeg ville ikke have undværet en eneste linje af denne poesi. Ja, jeg nyder også en del moderne børnesange, men jeg har heldigvis også alt "det gamle" med mig.

Som 14-årige kom vi i Det Ny Teater og på Folketeatret ved at betale et beskedent beløb til Skolescenen. Der var megen uro, før tæppet gik. Vi hylede og fløjtede, indtil en mand kom ind og rakte sin sorte bog i vejret. Det var et tegn på, at nu skulle der være ro. Det blev der lidt efter lidt. Jeg husker stadig flere af forestillingerne, f.eks. Tennesee Williams' "Glasmenageriet". Skolebio var også et tilbud til os. I Toftegaards Bio så vi filmen om Thor Heyerdahls sejlads over stillehavet med tømmerflåden "Kontiki". Derefter læste jeg alt, hvad jeg kunne få fat i om denne ekspedition. Højdepunktet var, da jeg mange år senere med min familie kom til Oslo og så Heyerdahls flåde på museum.

Vi fik på Valby Skole gode oplevelser med klassisk musik og kom til en koncert med professionelle musikere. Flere klasser fra forskellige skoler i Valby var samlet foran en flok voksne, der sad med hvert sit musikinstrument. Vi fik et ark med tegninger af musikinstrumenterne i det symfoniorkester, vi skulle høre. Lige siden har jeg kendt instrumenterne og deres placering i forhold til dirigenten. Ordet "symfoni" tænkte jeg med glæde på efter den dag.

Kunne jeg senere give mine egne elever samme live-udgave af et symfoniorkester, som jeg selv havde haft som elev i 1950'erne? Ja, det lykkedes i 1995 at få en klasse med til en koncert med Sjællands Symfoniorkester i Tivolis Koncertsal. Vi var sammen med over tusind andre skoleelever. Vi hørte en af Mozarts klaverkoncerter. Da vi skulle lytte til Carl Nielsens "Sagadrøm", opfordrede dirigenten, Ole Schmidt, eleverne til at lukke øjnene og slumre lidt. De blev brat vækket ved musik af Lutoslawski. Det er moderne musik, der lyder som skud fra hoften. Da orkesteret til sidst spillede "Night Sings a Lullaby", swingede eleverne med.

Det korte liv kan vare længe

Min svigerfar sagde tit: "Jeg kan blive gammel, hvis jeg lever længe nok." Han blev 90 år. Mine jævnaldrende i de store årgange tager afsked med forældregenerationen. Vi mindes, hvordan vore forældre reagerede, da de mistede deres forældre, og vi

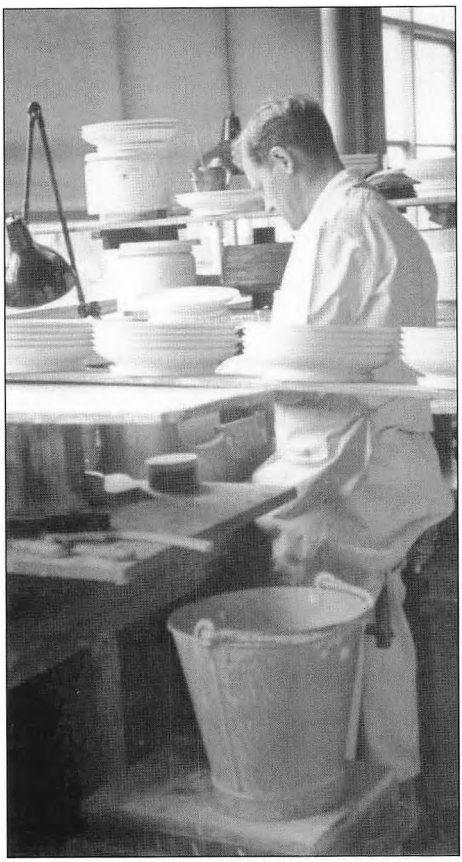

Jørgens far på Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik, 1959

selv var teenagere. Min mor tog ud for at få låst døren op til sin fars lejlighed. Han var ikke blevet set af naboerne et par dage. Da hun kom hjem, trådte hun ind i entreen uden at sige noget. Så kom min far, og hun fløj ham om halsen.

"Han var død", sagde hun med svag stemme.
"Ja, så er det vores tur næste gang", svarede far lidt uheldigt.
"Det må man da håbe", var mors lynhurtige bemærkning.

Når jeg tager mine forældres forlovelsesringe i hånden, mærker jeg to meget forskellige ringe. Far havde kraftige fingre, så hans ring er meget større end mors, der havde fingre som en koncertpianist. Han brugte sjældent sin ring, fordi den kunne give ridser i de endnu ubrændte kagefade og vaser, når han arbejdede som porcelænsdrejer. Hans ring er derfor som ny med flot gravering. Min mors ring er slidt helt glat. Min mor og far mødte hinanden, da de var 16 og 18 år. Der var ikke nogen afbrydelse i deres forhold, og de boede i hele deres samliv i den samme to-værelses lejlighed på Molbechsvej 4, 4. sal til højre.

De to, der havde levet sammen så mange år, fik alligevel ikke den sidste rejse sammen. Min fysisk stærke far blev som 85-årig alvorligt syg og mistede sine kræfter i løbet af nogle måneder. Den 16. maj 2001 lå han i en ørken uden chance for at komme tilbage til os. Sådan opfattede han det selv. Han vidste, at vi denne gang ikke kom til at holde vores fælles fødselsdag sam-

men d. 19. maj. "Det skal jo have en ende", sagde han, da han lå i sin sidste seng på Hvidovre Hospital. Porcelænsstøv fra 50 år først på Bing & Grøndahls Porcelænsfabrik og senere på porcelænsfabrikken Norden gav ham kræft i lungerne. Jeg husker hans hænder, når han kom hjem fra arbejde. Alle porerne var hvide, selv om han havde skrubbet dem med en stiv børste. Far bebrejdede ikke sin arbejdsplads noget, og han var en stolt og dygtig porcelænsdrejer. Da fabrikken fik sat montrer med spisestel og kaffekopper som reklame på Valby Station, kunne han – når vi ventede på et tog - bruge sit trænede blik for form og proportioner. Sjældent var det helt fejlfrie ting, man havde udstillet, men det var der ingen af os andre, der kunne se.

Scott med den tragiske Sydpolsfærd i 1911 vil bl.a. blive husket, fordi hans efterladte dagbog blev fundet i teltet, hvor han døde. Min fars sidste dagbog blev notater, der viser, hvem han havde talt med. Nogle besøgte ham, mens han til sidst ikke kom ret meget ud af sit hjørne i stuen på Molbechsvej. Han sad i sin stol, som var polstret med puder af skumgummi for at lindre smerterne i den afmagrede krop. Ved siden af sig havde han telefonen. Nogle ringede, og han ringede også selv. Alt blev noteret i dagbogen. Dag for dag blev skriften mere usikker. De sidste tre dage kunne han ikke styre blyanten. Bogstavernes form udviskedes. I London så jeg Scotts dagbog, som han førte i de sidste timer i teltet. Hans hånd lystrede dårligt, og med forfrysninger i flere fingre vidste han, at han nu måtte vælge den sidste sætning, han ville skrive. Han samlede den sidste følelse i pege- og tommelfinger og kradsede de berømte ord i dagbogen: "Tag jer af vore kære". To dagbøger, som viser to mænds kamp mod det, der tager deres liv. Min fars skrift i de sidste dage minder om skriften i Scotts berømte dagbog. Hans sidste ønske blev ikke nedskrevet, men det svarer til Scotts: "Det er mest synd for mor. I må tage jer af hende...og det ved jeg jo, I gør," sagde han til os. Det sidste ønske gjaldt ikke dem selv. Tanker hos den verdenskendte helt og hos min far nogle timer, før de døde.

De store årganges forældre blev ældre end den tidligere generation. De fik alderens sygdomme. At nogen "gik i barndom" eller blev senile, vidste man kunne ske. Derimod var vi ikke forberedt

på Alzheimers sygdom. Den ældres opfattelse af virkeligheden forvrænges. Personligheden ændres, og ægtefællen kan ikke genkende væremåden hos den person, man har levet sammen med i mange år. Min svigermor var i fin fysisk form som 76-årig, men følte sig ikke længere hjemme i sin egen stue. Hun mente, at hun var på besøg hos "nogle andre". Hun pakkede hver dag sit tøj for at være klar til at rejse hjem til sine forlængst afdøde forældre. Min svigerfar viste hende uden resultat de gamle dødsannoncer, og han var igennem en hård tid med en hyperaktiv ægtefælle, som han ikke kunne kommunikere med. De kunne ikke fortsætte en normal hverdag med indkøb, besøg hos venner og samtaler til eftermiddagskaffen i deres hyggelige lejlighed i Aalborg. Han kunne ikke glæde hende med besøg hos damefrisøren eller køb af en ny kjole. "Det kan vente. Det ordner sig, når jeg kommer hjem. Skal vi ikke snart køre hjem?" var hendes svar. "Ja, men vi er hjemme!" prøvede svigerfar fortvivlet at sige igen og igen.

Mens vi ventede på en plejehjemsplads til min svigermor, flyttede min svigerfar som rekreation hjem til os en uges tid og blev passet af min kone. Jeg boede så sammen med min svigermor. Det var en opgave, som jeg i starten gruede for. Hvad skulle jeg gøre, når vi stod på gaden og skulle op i deres opgang, og hun sagde, at det ikke var dér, hun boede? Når vi kom ud i hendes køkken, måtte jeg ikke skære af franskbrødet eller skrælle nogle kartofler, for det var købt til "de andre".

Det gjorde ondt at følge, hvordan min svigermor på nogle måneder havde mistet evnen til at ordne dagligdags ting. Hun forsøgte at låse sin gadedør med en kam, som hun havde i lommen sammen med nøglerne. Hun var et ordensmenneske, men kunne ikke opfatte, hvad hun gjorde, og lagde f.eks. sine stearinlys ind i køleskabet. Når vi sad ved bordet og talte om familien, kunne hun fortælle, at deres svigersøn besøgte dem i ferierne, men hun kunne ikke opfatte, at denne svigersøn sad lige over for hende!

Lidt efter lidt fandt jeg veje til at komme uden om min svigermors forvrængede opfattelse af virkeligheden. Når vi kom ind i hendes

lejlighed, styrede jeg hende straks hen til vinduet og åbnede, så hun kunne se ned på den gade, hun kendte. Når hun så vendte sig om til sin stue, følte hun sig hjemme. Et højdepunkt var, da hun en dag vendte sig fra vinduet og så på møblerne. "Åh. Det er osse de møbler!" sagde hun glad og lettet og omfavnede mig. I et kort øjeblik indså hun sin egen sygdom. Da nogle af møblerne var arvestykker fra en tante, havde hun ikke længere opfattet stuen som sin egen. Efterhånden vandt jeg min svigermors tillid, så vi kunne tage små udflugter, bl.a. til dyrskue og i Zoologisk Have, da det var godt vejr i disse dage i juni 1993. Jeg fik også lov at lave noget mad, når vi var hjemme. Hun kunne ikke selv finde rundt i køkkenets skabe. Jeg betonede, at nu havde hun købt ind, gjort rent og lavet mad i mange år, så nu skulle hun bare nyde at have fået en opvarter. Jeg lovede altid at lave en ekstra portion. Hendes mand havde før pensionsalderen haft aftenarbejde, så hun var vant til, at han spiste, når han senere kom hjem. Hun havde ikke glemt ham og levede stadig i den tilværelse, de havde haft, da min kone og hendes søster for mange år siden boede hjemme. Om aftenen skulle hun altid sige godnat til "pigerne" ved at åbne hoveddøren og sende sin hilsen ud i trappeopgangens mørke. Hendes ejegode sind havde Alzheimers ikke udslettet.

Det var absolut ikke et offer for mig at tilbringe en uge af en sommerferie med min svigermor. Jeg gjorde, hvad jeg kunne for at glæde hende. Heldigvis fik jeg ingen taknemmelighed. Det lykkedes at følge hende til damefrisør, og vi fejrede det pæne hår med en is på en bænk i solen. Dog skulle man hele tiden være klar til at tale hende til ro, hvis hun ikke længere kunne se, hvor hun var, og hvad hun var i gang med. To minutter efter vi en aften til hendes store fornøjelse havde danset i hendes stue til musik fra grammofonen, havde hun glemt min gode gerning. "Dejligt, men nu skal jeg altså hjem," sagde hun. Så måtte vi igennem en kæde af spørgsmål om hendes far og mor, som ikke kunne modtage besøg. Efter nogle anstrengende minutter blev hendes synsindtryk atter normale, og hun kendte sin stue igen. Og så kunne jeg gentage min godhed, lige så tit som hun glemte den. Det var en vidunderlig oplevelse sammen med den svigermor, vi alle holdt så meget af.

De gamle er kendt for at have deres fortid med sig og glemme det, de oplevede for en time siden. Min mor havde det modsat. Da hun blev senil, forsvandt hendes fortid. Hun huskede ikke sin barndom og ungdom, men tænkte på nutiden og sagde en dag, vi besøgte hende på plejehjemmet: "Jeg har sat mig lidt ud i fællesrummet, så de andre kan se, at jeg lige har været hos frisøren." Min svigermor kunne ikke længere forholde sig til børnene i familien. Min egen mor, som opfattede det nærværende, havde derimod stor glæde af de mange besøg af oldebarnet.

I min alder kommer den dag, man ved kommer. Den dag, man står ved sin fars og mors seng for sidste gang. Min søn ville vide, hvordan det føltes at få et barn, f.eks. da han selv blev født, og jeg var med ved fødslen. Jeg svarede, at man i disse situationer får oplevelser, man ikke kan forstå eller beskrive i ord, og man kan slet ikke forudse sine reaktioner. Et lille nyt menneske, der ikke har været her før, kommer frem og skal være med i vores liv. Man kan heller ikke forberede sig på den dag, man står ved sin døde mor eller far. Livets begyndelse er lige så ubegribelig som dets afslutning. Da jeg så på mine forældre den sidste gang, var min tanke, at de havde forladt deres krop. De var ikke dér længere! Disse blege, iskolde kroppe var ikke længere min mor og far. Jesus blev korsfæstet og døde. Nogle kvinder opsøgte hans grav og fandt den tom. "Han er ikke her. Han er opstanden", blev der sagt til kvinderne. En tom grav eller mine kæres tomme krop er for mig det samme. De er her ikke, kommer ikke igen, men de lever i os, hvis vi ønsker det.

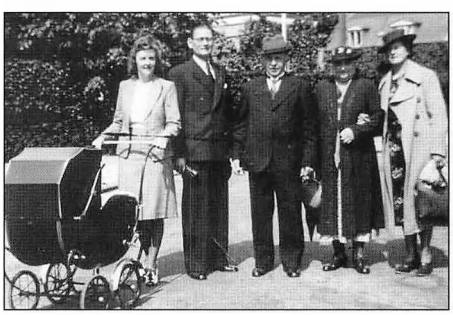

Efter barnedåb i Jesuskirken i 1942. Jørgen i barnevogn, Jørgens mor og to hold bedsteforældre. I 2007 er Jørgens mor blevet oldemor og ledsages opmærksomt af Nikoline på plejehjemmet Vigerslevhus.

De store årgange bliver "ældrebyrden"

Et bedre helbred og længere levetid har de store årgange fået. Dødsfald sker ganske vist ikke altid i den rigtige rækkefølge. Jeg har mistet en yngre bror, og min kone har ikke længere sin lillesøster, men noget tyder på, at vi bliver 10-15 år ældre end vore forældre. Mange fra 1940'erne lever nu på pension eller efterløn. Da de unge, der skal passe os med hjemmehjælp eller sørge for plejehjemspladser, tilhører små årgange, kalder man os for "ældrebyrden". Politikerne har endnu nogle år til at finde løsninger, men vi er allerede kommet ind i den politiske debat – som et problem.

Vi blev befriet for de materielle bekymringer, forældrene havde i 1930'erne. Vi fik blik for indhold i livet og vil bruge vores overskud til oplevelser i ind- og udland. Rejsebureauer har forstået det. Oplevelser fås også uden charterfly. Min kone og jeg har fået kort til bus og tog i HT-området, det såkaldte "Mimrekort". En dag er vi med S-toget og ser os omkring i kupeen. De andre passagerer er tilfældigvis på vores alder. "De har sikkert alle samme slags togkort som os", tænker jeg. Her sidder de store årgange og nyder friheden. Hvad med at stå af på Enghave Station og gå ned ad Istedgade? Her er en gade med lige så meget liv som i min barndom, men en anden slags liv. Kontrasternes gade. De smarte modeforretninger med skyhøje priser på støvler og tasker ligger ved siden af kiosker med rod i vinduet, hvilket ikke bemærkes af kunderne med håndbajerne. De etniske grøntforretninger bugner af varer i kasserne, som om de har rykket hele butikken ud på fortovet. Og så er der kommet cafeer. Vi finder et bord og får sandwich, øl og kaffe, mens vi sidder og ser på alle de unge, der er flyttet ind i de gamle ejendomme, hvis facader har fået en ansigtsløftning.

Digteren Dan Turèll elskede Vesterbro og skrev, at han engang ville gå en sidste tur gennem Istedgade, men han ville vide, at det var *sidste* gang. Burde man ikke hellere gå gennem Istedgade *hver* gang, som om det var sidste gang?

